

क्रम संख्या-२०

धम्मपदइ कथा

[भाग-२]

अनुवादक

भिक्षु अनिरुद्ध

Dhamma.Digital

प्रकाशक

आनन्द कुटी विहार गुठी

आनन्द कुटी, काठमाडौं

नेपाल ।

नेरु १०१-

<https://dhamma.digital>

क्रम संख्या-२०

धम्मपदद्वय कथा

[भाग-२]

प्रकाशक

आनन्द कुटी विहारे गुठी

आनन्द कुटी, काठमाडौं

नेपाल ।

नेरु १०१-

<https://dhamma.digital>

प्रकाशकः

“भानुवकुटी बिहारगुठी”

(सं. द. नं. १/०३१ प्र. जि. अ. का. का.)

आनन्दकुटी, स्वयम्भू,

काठमाडौं, नेपाल ।

फो. नं. १४४२०

(सर्वाधिकार सुरक्षित)

बुद्धाब्दः २५२४

बि. सं. २०३७

ने. सं. ११०१

ई. सं. १९८०

Dhamma.Digital

प्रथमावृत्ति १०००

मुद्रकः

नेपाल प्रेस

काठमाडौं, नेपाल ।

फोन : ११०३२

<https://dhamma.digital>

अनुवादकया पार्खें निगू शब्द

कीगु नेपाले विमुद्धगु बेरबाध बुद्ध शासनयागु बः भली-भलि
छयावः बले हे आयुष्मान् अमृतानम्बु' धम्मपद अट्टकथा यागु प्रथम
'धम्मक' वर्ग कीगु मां भाय् नेपाल भावें अनुवाद याना धर्मोदय समाह्वारा
प्रकाशित याका बिज्यागु छः । व सफू आ चौकन्हे अप्राप्य उबी घुं कल ।
ताकालनिसे धम्मपद अट्ट कथायागु द्वितीय, तृतीय, चतुर्थ वर्ग इत्यादि
पालि भावें चवथातःगुयात कीगु मातृ भावें अनुवाद याना प्रकाशित
याकेगु जिगु सःधंगु अभिलाषा जुयाक्खंगु छः । तर प्रकाशित याना बीपि
सभा सोसाईति अथवा दातापि मध्या जिगु इच्छा सम्पूर्ण मज्जुया छन ।

आमन्व कुटी विहार गुठिया संस्थापक आयुष्मान् अमृतानम्बु'
हे छ्व पुस्तक पाकनं प्रकाशित याकेत धम्म हे संशोधन याना प्रेत कापी
समेतं धम्म हे कुतः याना रूढया, बः लंका बिज्याय् न्ह्यो हे तैटवार याना
बिज्यागुलि बसपोल छना जि अरधन्त प्रभावित मज्जुस्य छने मफुत ।

आमन्व कुटी विहार गुठि हे थुगु पुस्तक प्रकाशित याना बीगु
सकल जिम्मा कथा थुगुलि विहार गुठियात नं हादिक धम्मवाव थुस्य,
लिपा-लिपानं थये हे कीगु मातृ भाषात पालि बौद्ध साहित्ययागु अनुवाद
प्रकाशित याना यंकावं छने कयेना धंगु भित्तुना छनागु हु ।

कीर्णाय नेपाले कीर्णु मातृ भावं पालि कीर्ण साहित्य अनुवाद
कुयाळंगु गावकं हे ह्य तिनि । युगु हे प्रकारं जि मेमेगु पालि साहित्य
नेपाल भावं अनुवाद याना तथागु पुस्तकत नं प्रकाशित याना कीर्ण
वातापि प्याही कथा कीर्णु मां भाय् यागु छुकु बना की छेगु भाशा व
विष्वास याना खनागु बु ।

अतस प्व पुस्तक प्रकाशित याय्त लि जावाने बना ख्वंतल्ले,
प्रूक स्वेगु, प्रेते खनेगु, भौंयागु ध्यवस्था याय्गु इत्यावि उयास वाकु
आलसि मन्नास्य ग्वाहालि याना बिज्याह्य आगुठयान् महानामज्जु घात
हार्बिक धन्यवाद भ्युस्य भव अनुवादकदापाखे ख्वयागु निगू शब्द
कीर्णायका छ्वे रयना ।

दिन प्रति दिन कीर्णु मां भाय् नेपाल भावा अभिवृद्धि कुयावने
कय्मा ।

Dhamma.Digital

आनन्द कुटी बिहार

अनुवादक

स्वयम्भू

२०३७ / ६ / ४

२०-९-८०

<https://dhamma.digital>

प्रकाशकीय

पूज्य अनिरुद्ध महास्वविरं अथक मेहनत याना अनुबाव याना विज्यागु मन्वेक मगाना ख्वंगु घन्मपव अट्टकया भाग २ सकू खुगु विहार गुठीयात प्रकाशन यायेत विद्या विज्यागुलि वस्पोलयात हारिक कृतज्ञ ज्ञापन याना ख्वना । खुगु सकू बौद्ध परिचलिया शिखारचितयेत जक मख् बौद्ध ग्रन्थया फुक पाठकपिन्त नं गार्क हे ज्याय् लगे ख्वोमा । थुकि भगवान बुद्धया सत् उपवेश सिद्धका ज्ञान लाभ जुल घाःसा विहार गुठीया प्रयास सकल जुल धका भापिई । खुगु सकू विहार गुठीया नीगुगु प्रकाशन जुल । वये हे हानं मेगु मेगु भाग नं प्रकाश यायेकत घाःसा कोगु ग्रन्थ गुठीया अभाव पूति जुया वनि । अस्तु ।

Dhamma.Digital

तीर्थनारायण मानन्धर

सवस्य-सच्चिव

ने. सं. ११००

कार्तिक पूर्णिमा २०३७

आनन्वकुटी विहार गुठी.

<https://dhamma.digital>

विषय - सूचि

विषय :	पृष्ठ :
२. अप्पमादवग्ग	
१- श्यामावती भागन्धिपिनि मरण वयनातःपु उदेम कथा	१
उदेम उत्पत्ति	१
घोषक उत्पत्ति	१०
घोषकयात त्याकेपु वद्दयन्त्र	१६
श्यामावतीया उत्पत्ति	३१
वासुलवत्ता	३७
भागन्धि	४६
घोषक आदि सेठवि	५०
श्यामावतीयात खुज्जुत्तराया उपवेश	५६
श्यामावती प्रति भागन्धिपया वद्दयन्त्र	५९
श्यामावती व भागन्धिपया मरण	६३
श्यामावती व खुज्जुत्तराया अतीत खं	७३
२- कुम्भघोषकया कथा	८२
३- सुत्तपन्धक येरया कथा	९३
४- भूखंते उत्सव	१०९

विषय :	पृष्ठ :
५- महाकारयप स्वविर कथा	११२
६- प्रमाथो अप्रमाथो निह्य पासा भिक्षुविनि कथा	११५
७- महालोप्रवन कथा	११८
८- सुंछह्य भिक्षुया कथा	१३६
९- निगमवासी तिस्तत्येरया कथा	१३९

३. चित्तवग्ग

१- वेधिय स्वविरया कथा	१४३
२- सुंछह्य भिक्षुया कथा	१४७
३- उत्कण्ठित जूह्य सुं छह्य भिक्षुया कथा	१५७
४- भागिनेय्य संघरविखत येरया कथा	१६१
५- चित्तहृत्यत्येरया कथा	१६७
६- न्यासःह्य विवसंनया याह्ववि भिक्षुविनि कथा	१७६
७- पूतिगततिस्त स्वविरया कथा	१८२
८- नन्द सापुया कथा	१८७
९- सोरेय्य स्वविरया कथा	१९०

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स ।

(२) अप्पमादवग्गो

१. श्यामावती मागन्धियपिनि मरण वयनातःगु
उदेन कथा उदेन उत्पत्ति

“अप्पमादो अमत्तपदं” एणु एव धर्मदेशना शास्ता
कोसम्बीस वधुं घोषितारामे बिज्जाना च्चंभले श्यामावती प्रमुख
न्यासः मिस्स व मागन्धिय प्रमुख वया न्यासः वःषित्तिपि सीगु बुःखव
घटनावा कारणे (शास्ता) आज्ञा जुया बिज्जानु छः । वनया छत्तिनिसें
छं वये :—

परापूर्वकाले अल्लकप्प राब्दस्स अल्लकप्प एणु व वेठदीप राब्दस्स
वेठदीपक एणु जुजुं राज्य याना च्चंभु छः । एपि निह्ण जुजुपि
मचावलेनिसें वधवः पासा जुयाः छह्ण हे आचार्यकुले शिल्प सधेके-सीके
यानाः वःवः बीपि मवेधुसैली श्वेतछत्रं वधीका ङ्गिणु योजन वुणु राज्यस्स
जुजुपि जुया च्चन । समय समयस्स इपि नापत्ताना नाप्पं वना नाप्पं च्चन

तथा नाभं वचना च्चंबले जनतापि जन्मजुया च्चंगु, बुढाजुया च्चंगु व
 सिनावना च्चंगु खना: "परसोक वॉपि नाचं त्युत्पू वनीगु छुं महु । अन्तस
 वःगु शरीर नाचं व्वाक्कं तोता वनेमा: । अतः गृहस्थी च्चवना छुयायगु ?
 प्रव्रजित जुया वनेमाल" धका सल्लहा याना: राज्य व्वाक्कं काय्-कत्तापित
 लःस्हाना ऋविषेव अनुसार प्रव्रजित जुया हिमाल प्रदेशपाले वास याना
 च्चवनाच्चंबले वये सल्लहा यात—"कीपि राज्य त्याग याना प्रव्रजित
 जुयापि छः । बीविका याय् मफवा मखु । युक्थं प्रव्रजित जुयापि कीपि
 निह्य वरि छुयायसं च्चंबन धाःसा प्रव्रजित मजूपिये हे उवोफु । उकि
 अलग अलग जुया च्चवनेमाल । अतः छ उगु पवंते च्चं । जि वगु पवंते
 च्चवने । वाःछी छको उपोसवखुनु की नापलाय् ।" अले इमि मसि वये
 सुल—"वये जूसांनं कीपि गणसंगणिक हे उवी । अर्थात् मनूतमुना
 च्चवनिपि हे उवी । अतः वः च्चवनेगु पवंते छं (वाछी छको) मि च्चयाकी ।
 जि च्चवनेगु पवंते जि मि च्चयाके । च्च लक्षण स्वया कीपि बु महु धंगु छं
 सोका काय् ।" इमिसं अयेहे यात ।

अले छुं विन सिपा वेठदीपक तपस्वी सिनावना महाप्रभा-
 वाली देवराज जुया जन्म जुल । वयां वाछी सिपा पवंते मि च्चयाःगु
 मच्छना मेह्हास्यां 'जि पासा मृत्यु जुल उवी' धका सोका काल । जन्मउवी
 साचं मेह्हासिं वःगु देवशरीर स्वया पूर्वकर्म विचायाना सोबले—राज्य
 त्याग यानाःवञ्चनिसं वःगु तपश्चर्या खना: वनाली जिमि पासा सोबने
 वास धका मतीतल । अले व आत्मभाव तोता: लंजुवाचं जुया: वयाचासे
 वना: वन्दना याना छुसेलिवक फेतुत । अले तपस्वीनं वंके गनं वयागु
 धका न्यन । लंजुवानं "मग्ते ! जि तापाकंसिं वयागु छः । मन्ते !

आर्य याकथा हे काक धन ज्वना विजयानागु साकि मेपि नं सुं दु ?”
 धका म्यन ।

“मेह्य छह्य पासा नं दु ।”

“व मनले ?”

“हूं उलेख्वंगु पवंते ख्वंख्वन । तर उपोसप विने धाःसा नि
 जयाका मह । मृत्यु जुल मखा जवी ।”

“मन्ते ! जयेला ?”

“खः उपासक ।”

“मन्ते ! व जि हे खः ।”

“गन जन्म जुलले ?”

“मन्ते ! देवलोके महाप्रभाधशाली देवराज जुया जि जन्म जुल ।
 आर्ययात वरान पाय्धका हाकन धन वदागु खः । धन विजयाना ख्वंह्य
 क्षपि आर्ययात छुं उपदव बुला ?”

“उपासक ! दु । किसितय्त्सं याना दुःखतिघा ज्वना ।”

“मन्ते ! किसितय्त्सं छु दुःख बिल ?”

“बं पुयेगु चासे खिफाना थकिगु । सुति ध्वाना चा पिकयथ
 थकिगु । भले किसि-खि वां छोछों, बं माथां वंकवंक जि थाके जवीगु ।”

अये जूसा “किसि मवय्केगु जन्म जि यानाधी” धका धया
 सपस्वीयात ‘हृत्थिकन्तखीणा’ (= किसि बिलकेछ्वेगु सितार) थ
 ‘हृत्थिकन्तमन्त्र’ (= किसि बिलिक छ्वेगु मन्त्र) स्थना बिल । थथे

[५]

धुगु बछते सितारवागु स्वपुतार बधना स्वगु मन्त्र स्थनाबिल । धुगु तार
धाना धुगु मन्त्र बोनेव किसित लिकःहे स्वैमफ्यक बिस्यु'बनी । धुगु तार
धाना धुगु मन्त्र बोनेव किसित लिकः स्वस्वं बिस्युबनी । हानं धुगु तार
धाना धुगु मन्त्र बोनेव किसिनायो (= मुक्यह्य किसि) जंघू कोचछुका
बई । धये धयाः " छःपिनि गये इच्छा जुल धये याना बिग्याहें " धका
धया तपस्वीयात धन्दनायाना वन ।

तपस्वीनें किसि बिसिकः छ्वेगु मन्त्र बोना बिसिकःछ्वेगु तार
धाना किसित बिसिक छ्वत ।

उगु समये कोसम्ब्रीस परन्तप घेह्य जुजु दुगु छः । छन्ह
ध्वायेहुह्य महारानी नापं व जुजु कःती चवना मुपसिगु निभा पाना
छ्वंगु छः । महारानी जुजु' न्येगु सचिअशोल मू वंगु ह्याउंसे छ्वंगु सांगां
न्यंया जुजुनापं छं लहाना चवन । ध्वबेलस जुजुया पचिनं छगू लाख मू
वंगु अंगु लिकया धःगु पचिने न्ह्यात । उगु समये हे 'इत्थिधडिङ्गसङ्गण'
घेह्य ढंगः आकाशं बीया वना छ्वंबले तापकनिसे न्ह्याउंसे छ्वंगु सांगां
न्ययाच्वंह्य महारानीयात खनाः लापाय् समळे जुया पगु चक्कंका बवाही
बल । व बवाही वयाच्वंगु सलं गयाना अनं वना जुजु बवथाय् हाही वन ।
ध्वाये हुह्य जूया निति नं ग्याकलु स्वभाव धाःह्य जूया निति नं देबी
वेगं हाही वने मफुत । अले व ढंगलं ढन्तेयाना धःगु लुसिपंजाया कुने
सया व आकासे बवया वन । धुपि ढंगत जुलती न्याह्य किसिया बल
हुपि जुया चवन । अले आकाशं यंकाः धः यथाय् चवना ला नं ।
व ढंगलं अये यंका च्वंबले सीगु भयं गयाना व महारानीनं धये मती

<https://dhamma.digital>

तल—‘परि जि चिच्छेयाना हाल धाःसा - मनूतय् सः धयागु पशुतयत्
ग्यानापुसे च्चनेयो । अले जिगु सः ताया वं जितः तोता बिहफू ।
धवेजुल धाय् वं जिगु प्वावेच्चंहा मथा सहितं जि मृत्यु उवीफू । गुपाय्
च्वना च्वं जित नयेत स्वई उपाय् चिच्छेयाना हाला च्वेत बिसिकः
छवये ।’ यःगु पाण्डित्यताया कारणं याना महारानी सह याना च्वन ।

अबले जुलसां हिमालय प्रवेशे मथा तःमा जुवा मच्छपाकार जुवा
च्वंगु बरमा छमा इया च्वन । व ऊंगलं पशुत आदि उवनायंका अनयंका
नंगु जुवा च्वन । उकि वंतः नं अनहे यंका सिमाकवाया कापी तथा यः
स्वै वयागु लंपाले स्वत । अये स्वेगु इमी स्वभावधर्मं जुवा च्वन । उगु
क्षणस महारानी आः च्वेत बिसिकः छ्वेमाल धका मनेतया ल्हानिप्पी
वतछवया साया याना मृतुं नं चिच्छेयानाः वंतः बिसिक छवत ।
अनंसी सूवर्षो बीस्यंबले महारानीयात मथाअंगु ध्यया लगेजुल ।
नृत्तावाले सोसां सुपाय् याही बल । सुखपूर्वकं च्वंच्चंहा महारानीयात
‘ग्याय्मते मालिकनी’ धका वचन छगू नापं न्यंकूपि सुं मवया दुःखिनी-
जुवा च्चिच्छ नृत्ता छफुति नं वय्के मफुत । वाःबिते उवी धुंसेलि—
सुपाय् नं हटेजुवा बन, वधो नं तुयुवा बल, महारानीया मथानं जुल—ध्व
स्वंगूलि कारण छगूपाळं हे जुल । अले सुपाय्वागु-ऋतु, पर्वतवागु-ऋतु
तथा अरुणोदयवा ऋतुयात नं कया झूहा मथा जूया तिति महारानी
पुत्रवात ‘उदेन’ धका नां तल ।

अल्लकप्पक तपस्वी नं अमया आसपासे हे च्वंच्चंगु जुवा च्वन ।
स्वभावतः वाचंगु बळते चिकुइगुया मयं याना व तपस्वी कलमूलया

आगि जंगले द्वाही मवं । व सिमाक्खे वना ऊंगतेसं ला नया कुक्कहेहःगु
 व्थे कयाहया छपाना सूप् वयका खनी । उकि उखुनु नं व्थे पुनाहये
 घका अन वंना सिमाक्खे ववना व्थे माला व्थंबले मचा छोणु सःतावा
 व्थे सोबले महारानी खनाः ‘छ सु खः ?’ घका न्यंबले ‘जि मनु खः’
 घका घासेलि ‘गये याना वन वयाले ?’ घका न्यंतेली—‘इत्थिळिङ्ग
 म्गंलं हल’ घका घाय्वं ‘अयेज्जा व्वही वा’ घका घाल ।

“आयं ! जाति स्यनी घका जि रया ।”

“छ सुखले ?”

“जि क्षेत्रीनी खः ।”

“जि नं क्षेत्री हे खः ।”

“अयेज्जा अत्री-यायायागु खं कंता ।” वं कन ।

“अयेज्जा सिमाय् व्वहीवया जि काय्यात कोका ।”

वं छुषेपाखं गयेगु लं वयका सिमाय् व्वहीवना मचा काल ।

“चित्तः रूहातं धीमते” घका घासेलि वैंत मय्युसे हे मचा कोकया हल ।
 देवी नं ववाही वल । अले वयात आअमे बोनायंका शील-भङ्ग मयासे
 अनुकम्पा तया लहिना तल । हा मवुगु कस्ति माला हया, यःयवं
 बुयावोगु वा मालाहया यागु वयका विल । यगु प्रकारं वं बिचाः याना
 व्थंबले सिपा महारानी वये मत्तीतल—“जि नवयागु लं स्यु, न वनेगु
 लं स्यु । व्वनापं जिगु विश्वास नं मवुनि । यवि व्वं जिमित तोता
 मेवाय् गनं वनाबिल घाःसा जिपि निह्णं वनंतुं सिनावनी । ग्हाय्गु

याना जूलां स्वया शील त्यंकाः, गथे याप्बले एवं तोता भवनिगु छः
 अथे याप्माल ।” अले गां बांलाक मन्थसे, पर्सिं बांलाक मस्पुसे वं छःगु
 अङ्ग-प्रयङ्गु कयना प्रलोभनयाना वंगु शील त्यंकाबिल । अनलि ह्वि
 निह्मं मिलेचलेजुया नापं च्वंरवन ।

अले छन्हुया विने नक्षत्र योग सोयाएवंबले परन्तपयात नक्षत्रं
 पोडा बोयाएवंगु छनाः “मद्रे ! कोसम्बीया परन्तप जुजु मन्त” धका
 धाल ।

“आयं ! छाप् गथे घयागु ? छु वनापं शत्रुता बुलाकि छु ?”

“मद्रे ! मधु । वेंत नक्षत्रं पोडा द्विया च्वंगु छना गथे
 घयागु छः ।”

अले व हवल । ‘छाप् हवयागु ?’ धका वं न्यंसेली वं व थः
 धात छः धका कंसेली—“मद्रे ! हवयेमते । जन्म जह्म प्राणी अवश्य नं
 मृत्यु उवीमा ।”

“आयं ! हवला जि नं स्पू ।”

“अले छाप् हवयागुले ?”

“जि काय कुलवंशया राज्य कायबह्म छः । यदि अन बुगु
 जूला जि कायधात श्वेतछत्रं बधीकल उवी । आयं ! आः जुलसा
 महाअमागी जुल धंगु शोकं याना हवयागु छः ।

“मद्रे ! न्हागु उवीमा, घन्वा काय्मो । यदि वेंत राज्य
 प्राप्तयाना बीगु इच्छा यानागु छः धंगु जूला राज्य प्राप्तयाना बीगु
 उपाय यानाथो ।”

अले घेत (— कायहासित) हत्थिकन्स बीणा व हत्थिकन्स मन्त्र स्यना बिल । उगु समये अनेक बोल किसित वया बरमाया ब्बे फेतुना च्चनीगु जुया च्चन । अले वयात घाल—किसित मवःनिबले हे वना सिमावया इवि वयेवं वुगु मन्त्र बोना वुगु तार थाः । सकल किसित लिफःहे मस्वसे बिस्पुं वनी । अले सिमां ववाहावया धन वा । वं अयेयाना वया व छं कन । अनलि वयात कन्हे खुनु घाल—पौ वुगु मन्त्र बोना वुगु तार थाः । किसित लिफः स्वस्वं बुलुं बुलुं बिस्पुं वनी । अबले नं अये हे यानावया कवल । अनलि वयात स्वन्तु खुनु घाल— वुगु मन्त्र बोना वुगु तार थाः । किसि पुषःया नापो जंघु कोच्छुका न्होने वई । अबले नं अये हे याना वया कवल ।

अले वया माहासित सःता घाल—“मग्ने ! छं काय्यात सन्देश ब्यू । धनं वनाकणं व जुजु उवी ।” वं काय्यासित सःता “प्रिय पुत्र ! छ जुलसां कोसम्बीया परन्सप जुजुपा काय् छः । जितः धन हत्थिलिङ्ग फंगलं हःगु छः घका कना सेनापति आवि पिनी मां नं कं । यवि इमितं विश्वास मयात घाःसा भ्व छं बीनं न्यहगु ह्याउंसे च्चंगु सांगा व न्ह्याइगु अंगू नं बयं” घका घया छ्वत । कुमारं तपस्वीयाके काः छुयाय् माल ? घका न्वन ।

“सिमाया ब्बे च्चंगु कषाय् च्चना वुगु मन्त्र बोना वुगु तार थाः । सकले तःघकहा नायोहा किसिनापो जंघु कोच्छुका वई । छ वया जंघुली च्चना वःगु राज्ये वना जुजु जू हूं ।”

अले मा-बीपित्त वग्घना याना अये याना सत्तिक बोह्य किसियग्घ

जंगुली फेतुना वया न्हायपने वं खँल्हात—“स्वामी ! जि जुलसां कोसम्बीया परन्तप जुजुया काय् छः । जि बीयागु राज्य कयाभ्यु ।” व खँ न्यना व किति “अनेक दोल कितित वन मूँववा” घका कितितेगु सलं हाल । अनेक दोल कितित मूँवव । हानं बुढापि कितित त्याहाँहुँ घका हाल । बुढापि कितित अयावकं त्वाहाँ वन । हानं अतिकं मचापि कितित त्याहाँ हुँ घका हाल । इपि नं त्याहाँ वन । अले व अनेक दोल बःबःलापि योघा कितितसें चाहुयेका बनाः प्रत्यग्त मासे प्यंकाः “जि जुजुया काय् छः । सम्पत्तिया इच्छा बुपि जि नापं वा’ घका घया अनंनिसे मनुतयत संग्रह यायां वना नगर छ्वाखेरं घेरे यानाः ‘याःत पुढया याःत राज्य भ्यू” घका समाचार छ्वत । नगरे ख्वंपिसं घाल— “जिमिसं निगुलि बो मखु । गर्बिनी जुयाच्चंहा जिपि महारानीपाल इत्थिझिङ्ग छंहा फंगलं यंकल । व वनिसा मन्तला छंगु जिमिसं मत्पुनि । गबलेतक्क वंगु खँ सीके फेमखु अबलेतक्क पुढ नं याय् मखु राज्य नं बीमखु ।” अबले जुलसां व राज्य परम्परागत राज्य जुया च्वन । अले कुमारं जि वया हे काय् छः घका घया सेनापति आवि विनियु नां नं कन । अयनं बिश्वास मयासेलि सांगा व अंगू वयन । इमिसं सांगा व अंगू ह्यसीका शंका वूरयाना नगरया ठ्वाका चाय्का वंत राज्य सःल्हाना बिल ।

x

x

x

घोषक उत्पत्ति

अजित राष्ट्र^१ जुलसां अनिकाल बुया जीविका पाय् भफया छह कोतुहलिक घंहा मन् कापि घंहा तदण बालक व काळि घंहा कला बोना 'कोसम्बी बना जीविका पाय्' घका लेंखर्च जोना प्याही बन । अहिवातक रोगं आपालं अनतापि सीगुलि पिहौंभंगु घका नं घाः^२ । इपि वंवं लेंखर्च फुना नयेपित्याना मखा कोबिया वने मफुत । अले मातहृस्यां कलाहासित घाल—'भद्रे ! कोपि म्वाना ज्वन घाःसा लिवा लिपा नं काय् वैतिनि । ध्व मखा धनंतु' तोता वने ।' मीवागु नुगः घंगु श्यातुसे ज्वं । उकि वं घाल—“जि म्वानाज्वंतले काय्पात तोताथके फंमखु ।”

“अयेसा छु यायगुने ?”

“पालंवा बुया यंके ।”

माहृस्यां वःगुपाले स्वानायें धाना वंत बुया छाती ध्यना बेकुं क्याना यंका बोहासित बिल । मखा तःतःथाय् नयेपित्यागु सिदेनं अप्पोज्जोक बेवना जुल । वं बारम्बार घाल—“भद्रे ! को म्वाना जक ज्वन घाःसा हानं नं काय्मस्त वैतिनि । ध्वंत धनंतु' तोता थकेनु ।”

१. अं. अ. क. I. पृ. २२६ ले 'वज्जि राष्ट्र' घका ज्वयातःगु दु, खुज्जुत्तरा कथा । पपं. सू. II. पृ. ३२४ः कोसम्बकमुत्तवणनाले 'अहिल्ल राष्ट्र' घका ज्वयातल ।

२. अं अ. क. I. पृ. २२६.

वं नं बारम्बार प्रतिलेप यासे वचन मञ्जु । हानं हानं उल्लेखे सारे
 याना बुधा जूगुलि मधा त्यानुचाया बीहस्यया ल्हाती न्ह्यो वयकल ।
 मधा न्ह्यो षय्कूगु लोका मांहासित न्ह्यो न्ह्यो छवया छमा तिमववे
 स्याउलाया वपोने ध्यना व वन । मांहास्यां लिठः सोबले काय्हा मखना
 “स्वामी ! जि काय् गो ?” छका न्यन ।

“छमा तिमववे छयना वकेणुन ।”

“स्वामी ! जितः नाश पाय्मते । काय् मवय्कं जि म्थाना छवने
 फंमखु । जि काय् हयाव्यु” छायां छाती राया बिलाव पात । अले
 स्थाहां वना वं मधा कयाहल । काय्हा नं लंय् बिबे हे वःत । यगु
 प्रकारं वं काय् वानावोगुलि याना लिवायागु जन्मे न्हेको तवक वाका
 छवने माल । पापकर्मं छंगु विकिछं छका सम्छे उवो मञ्जु । ववं इपि
 छहा सापूया छे व्यंकःवन । उख्नुया दिने सापूया छे धेनुमंगल छंगु
 उत्सव जुया छन । सापूया छे ग्निन्हि प्रत्येकबुद्ध छहा भोजन
 याबिज्या । वं वसपोलयात भोजन याका मंगलकार्यं पात । आपालं
 खीर तयार याना तःगु छः । सापू नं इपि वोगु खना ‘मनं वयागु ?’
 छका न्यनाः सकल समाचार न्यनाः नाय्गु हृषय बुद्ध कुलपुत्रं इपि खना
 कदमातया गावक छयो तथा खीर बीकल । कलाहस्यां “स्वामी ! छि
 म्थाना च्चंसा जि नं म्थाना च्चनगुज्जी । ताकालंनिसं ध्याः खालितनी ।
 माक्को नयादिसं” छका वयान्हाीने छयो तथाः चःमं भतिष्ठा छयो नायं
 भतिष्ठा नल । उह्यास्यां जायाः नल । न्हेह्नु च्याग्निंसं नयेपित्याका
 वोगुलि नयेगु तृष्णा तोते मफुत । सापू नं इमित खीर बिद्या चःमं नं

नयेगु शुचयात । कोतुहसिर्कं वंत स्वयाचन । अले छाटाय् वचनाब्बंहा
मिसाहा छिचायात सापू नं म्पूगु खोरपाय् छना “ध्व मिसाहा छिचा
भाग्यमानो हे छः । न्हियान्हिथं वयिउयागु भोजन लाभ याना च्वन”
छका वं मत्तो त्वीकल । चान्हेपाले नःगु खोर वं पचेयाय् मफया
सिनायना वहे मिसाहा छिचाया कोले जम्मकाःवन ।

अले वया कलाहृस्वां अग्निसंस्कार याना वहे छेँ प्वाति
ज्यायाना जाकि छमना पावेजुया जायुया प्रत्येकबुद्धया भिक्षापात्रे तथाः
“ध्व पुष्य दासयात प्राप्तज्जीमाः ‘छका छया चये मत्तोतल—“अ
चन हे च्वनेमाः । न्हिन्हि चन आर्यं बिउयाः । भोगु वस्तु वय्मा वा
मवय्माः । न्हियान्हिथं वचना याना सेवा सत्कार याना चित्त प्रसन्न
याना आवालं पुष्य कमाय् पाय्दे ।” व मिसा अन हे प्वाति जुया
दास यात । व मिसाहा छिचां नं छुला न्हेलाति बुबले छह्य हे एक मचा
ब्बीकल । सापू नं व छिचाया मचायात छह्य साया बुद बीकल ।
व छिचामचा याकनं हे तद्विक जुल । अले भोजनयाना बिउयाइह्य
प्रत्येकबुद्धं वयात जाय्जे छय्जे बिल । जाय्जे छय्जेया कारणे वं
प्रत्येकबुद्धयात स्नेह यात । सापू नं न्हि निको प्रत्येकबुद्धया सेवा
उपस्थानया लागि वं । वनीबले लंबिज्जे जंगली पशुत बुचाय् वःगु कधि
सिनाय् व वय् वाया ‘स्पू-स्पू’ छका सोको सः बिचा जंगली पशुत
बित्तिके छ्वं । छिचा नं वलित्ते वनीगु । छनु वं प्रत्येकबुद्धयाके
बिन्तियात—“मन्ते ! गबले जि लिलाईमखु अबले ध्व छिचायात
छ्वयाहये । ध्व छिचावोगु छनाः छेँ बिउयाहुं ।” अबलेनिसें फुसंत
मवंछुंहु “पुता हुं ! आर्ययात वनाहति” छका छिचायात छ्वेगु यात ।

व खिच्चा छगू हे वचनं तिग्गुया इवांवना यः पालिकं सिमा व बंयं कयि वाइयाय् प्यनेबं सोकोतक्क उना उगु सलं जंगली पशुत बिसिबंगु भाव सीका, सुचन्हाप्पा विसा च्चनेगु उया आदि सिचेका विहारे इवाही वना फेतुना च्चंहा प्रत्येकबुद्धया बासस्थाने वना विहारया लुआय् स्वकीतक्क उना यः प्यंयं वयागु छं सीकेबिया छुछेलिक्क गोतुला च्चमी । समय बिचाःयाना प्रत्येकबुद्ध प्याही बिउयाय् उस्तु उना न्हो न्हो वनी । बिचे बिचे वंत परीक्षायाना स्वेषा लागि प्रत्येकबुद्ध भेगु लं सिना वनीगु । असे वसपोलया न्होने छेरकि च्चना उना ठोकगु लंप्वी हे लाकेहंगु । छग्गुया बिने भेगु लंप्वुं वंगु छना खिच्चा न्होने वना छेरकि च्चना पनाच्चंसां नं ल्याही मवोसें खिच्चायात तुति छके चौका खिच्चां रोकेयात नं ल्याही बिमउया । खिच्चां वसपोल ल्याही बीमउयाइगु भाव सीका हानं वया चौवरचो वींयाना सात्साला छःगु लंप्वी हे तयेहल । यगु प्रकारं व खिच्चां वसपोलया उपरे तःछंगु स्नेह उत्पन्न यात ।

समय बिजेजुया वसेली प्रत्येकबुद्धया चौवर च्चायः जुल । असे वसपोलयात सापू नं वस्त्र दान बिल । सांपूयात प्रत्येकबुद्धं घाल—
“उपासक ! चौवर छंगु याकसां स्वी चाकु । अतः मःपुगु चासे वना वय्क वने ।”

“भन्ते ! यन हे च्चना वय्का बिउयाहें ।”

“आवत्तो ! याय् चाकु ।”

“भन्ते ! अय्सा पिने आया च्चना बिउयाय्मते ।”

इति खं ल्हाःगु खिचां ग्यना खन । “उपासक ! म्बाल, वनसं
 खं” घया सापूयात लित छवया प्रत्येकबुद्ध आकाशे याहाविना गन्ध-
 मादन पर्यंतवाखे स्वया विख्यात । वसपोल आकाशाखे याहाविंगु स्वया
 उनाख्वंहा खिचाया मिळां वसपोलयात मखंसैलि खिचाया छाति
 तख्यात । स्वभावतः हे पशु घयापि अकुटिल जुया तप्यंजू । मनूतेसं
 बुलतां मने छगू तथा म्हुतुं छगू धाय्पो । उकि घाःगु—

“गहनं हेतं भन्ते यदिदं मनुस्सा ।
 उत्तानकं हेतं भन्ते यदिदं पसवोति” ॥”

अर्थात्—“भन्ते ! मनूत घयापि साप गम्भीर बेको । भन्ते !
 पशुत घयापि अतिकं तप्यं ।”

उकि व अकुटिल तथा तप्यंगु चित्त बुद्ध जूया निंति अनसं
 सिनाः प्रयस्त्रिंश देवक्षोके जन्मजुया बोधिसु अन्तरापिसं चाःहुएका
 महानगु सम्पत्ति अनुभव घाना खन । वं न्हाय्पने स्वैपुया खंल्हाइगु सः
 दिखुगु योजन तषक किजेजुया वं । स्वामाविकरूपं खंल्हाइगु सः किबोल
 योजन बुगु सकल देवनगरे स्वप्पु । उकि वयात ‘घोषकदेवपुत्र’ घका
 घाल । ख्व छुकियागु प्रभावं जू गुते ? प्रत्येकबुद्धयात प्रेमपूर्वक
 उनाशोगुलि छः ।

१. म. नि. II. पृ. ३: कन्दरकसुत्तं । ख्व सूत्रया अनुवाद आयुष्मान्
 अमृतानन्दया ‘बुद्धकालीन गृहस्थीहरू’ भाग-३, पृ. १२० ले दु ।

व अन ताकास मच्छंसे हे अ्युत जुल । देवलोकां जुलसां देवपुत्र
 खयापि—(१) आयु कुना, (२) पुष्य कुना, (३) आहार कुना तथा
 (४) क्रोध आवि याना धंगु प्व प्यता कारणं याना अ्युत उबीयो ।

(१) अन, गुह्यस्यां आचालं पुष्यकर्म यानातःगु वै—व देवलोके
 उत्पन्न जुया आयु बलले अ्यना वधासिनं च्चे च्चे यागु देवलोके जन्म
 जूवनी । अुकियात आयु क्षय जुया अ्युत जूगु धाई । (२) गुह्यस्यां
 मतिचा पुष्यकर्म यानातःगु वै—वया पुष्य जुजुया धुकुती तथातःगु
 स्वमना-प्यमना वा धेँ बिचे हे कुई । बिचे हे अ्युत जुई । अुकियात
 पुष्य क्षय जुया अ्युत जूगु धाई । (३) मेह्य धाःसा, कामभोग सेवन
 यायां बिस्मृति जुया आहार मनसे शरीर बःमलाना अ्युत उबी ।
 अुकियात आहार क्षय जुया अ्युत जूगु धाई । (४) मेह्य जुलसां
 मेपिनिगु सस्पर्ति स्वधेमफया तंथाया अ्युत उबी । अुकियात क्रोधं अ्युत
 जूगु धाई ।

Dhamma.Digital

एव जुलसां कामसुख भोग याःपं बिस्मृति जुया आहार कुना
 अ्युत जुल । अ्युत जुवाली कोसम्बीस नगरसोभनी (—बेरदा) वा
 कोखे जन्म जुल । मत्था बूछुनु दासियाके वं 'लु बुल ?' धका न्यंभले
 'आयां । पुत्र' धका धाल । 'हे दासि । अयजूता एव मत्थायात च्चिकिचा-
 गोःगु पिचाय् तथा धूधो बुचाय् वांछ्ब' धया वांछ्बके लगेयात । बेरदा
 धंपिसं म्हाय् अक लही काय् लही मच्छु । म्हाय्मस्तेसं इमिगु परप्परा
 च्चलेयाई ।

घोषकयात स्याकेगु षड्यन्त्र

मघायात कोःत व खिचातसे चाहुएका ष्वन । प्रत्येकबुद्धया उपरे स्नेहयाना उनाबोगु कारणं याना वयालिकक सु'हे वने मफू । उगु बछते विने व्याहोवोह्य मनू छह्यस्वां व खिचात व कोःतयेगु पुषः खनाः 'एव छुपे ?' घका सोवंबले मचा खना पुत्रस्नेह उत्पन्न जुया 'पुत्र प्राप्त जुल' घका छे' यंकल ।

उगु समये कोसम्बीया सेठ राजकुले बनाच्चंबले राजकुलं स्याहा वयाच्चंहा पुरोहित खना "भाचार्य ! छपिसं यो नलत्रयोग बालाक स्वया विज्याय् घुनला ?" घका न्यन ।

"महासेठ ! जिमी मेगु उया हे छु बु घका !"

"जनपवे छुछु उवीगु मक्षत्र बुले ?"

"मेगुला छुं मबु, एव नगरे यो जग्म जूह्य मचा घनया इकले तःघंहा सेठ उयो ।"

(१) उगु बछते सेठया जहानया प्वाथेइया ज्वंगु छः । उकि सेठं यःगु छे' घाकनं मनू छवत—"हे मणे ! छे' वनाः मचा बुलला मबूनि घका सोका वा ।" अले "मबूनि" घंगु छे' न्यना "जुजु नाव लाना घाकनं छे' स्याहाविया काली छंहा वासीयात सःता इखिलाई वई विद्या "हुं, एव नगरे यो बूह्य मचा मालास्वया ल्वीका जोना वा" घका छवत । भाववं वछे' वनाः मचा खनाः वं "एव मचा गबले बूह्य ?" घका छे' ज्वांपके न्यना "यो बूह्य छः" घका घाय्वं "एव मचा जितः

अयु" घका छटकानिसे वाना बोझि तक्क पू अडे वायां इछिसाई वी बिया
 मचा यंका सेठयात वयन । सेठं "यदि जि न्हाय् अम कुल घाःसा
 यव नापं वयात तथाः खेठ्ठीस्वानघा मालिक वानाबी । यदि जि काय्
 कुल घाःसा वययात स्वानाछ्ठे" घका मत्तीतया व मचायात छेसं लहिनो
 तल । अले वया कलामं छुं दिन लिवा काय् व्थीकल । सेठं "ध्व मचा
 अंत घाःसा जिह्य काय् नं हे खेठ्ठीस्वान प्राप्त याई । अतः माःहे ध्वंत
 स्वानाछ्ठे माल" घका मत्तितया काङ्गीयात सःसा "हे काली ! गोयं
 सात पिहावइबले गोचया लुछा वप्पी ध्वंत वेयां गोस्वीकाती । सातयसं
 वेत ग्हुत्तग्हुया स्याई । ग्हुत्तग्हुया सितला मसी छंगु खं सीका वा"
 घका छाल । सापू नं गोचया लुछाहा चाय्केवं व वना वेत गोस्वीका
 बिल । वोहें पुचःया नायोह्य वोहें मेनेगु दिने वके लीवा गोयं प्याहा-
 वइह्य उखुनुयागु दिने वके ग्हाप्पां प्याहावया मचायात वःगु प्यपातुतीया
 वप्पीलाक तथा वनाचन । सलंसः सात वोहेंया निलेपाखे प्यात्तुप्याप्पां
 प्यहा वन । सापू नं "ध्व वोहें न्हापा खूसा वकले लीवा प्याहा वइह्य,
 यो कुलसा वके न्हाप्पां प्याहा वया गोचया लुछाय् इकिघिकि मसंसे
 वनाचन । वये याःगु छाय्छनि" घका बिचाःवाना न्हाणे वंबले
 वयावये गोतुलाचंबह्य मचा खना पुत्र-स्नेह उत्पन्न जुया "जित पुत्र नाम
 कुल" घका मचा छे यंकल । स्याहावोह्य काङ्गीवाके सेठं न्यंबले वं
 उक्त खं कन । "हूं, वयात ध्व बोझि वी बिद्या हाकनं मचा कयाहति"
 घाय्वं हानं हया बिल ।

(२) हानं वेत छाल—“हे काली अम्मे ! ध्व नगरे ग्यासःगु
 नाडा वचना लुच न्हाप्पनं वना वयापारया लागि वनीपि हु । छ ध्वंत

यंका गाढाया घःचा तुलावनीगु लॅप्वी गोल्वीकाति । बोहेंतिसं भुत्सुग्धया,
गाढाया घःचालं वयला टुकरा-टुकरा उबो । एव खं सीका हे जक वा ।”
वं मचायात यंका गाढायानु घःचा तुलावनीगु लॅप्वी गोल्वीका तल ।
गाढावान्ते मायो न्ह्यो न्ह्यो वुगु खः । अले उचाय् प्यंबलय् बोहेंतिसं
धूर तोतल । हानं हानं जोतेयात नं न्ह्योने मवं । धगु प्रकारं बोहेंत
मापं सना ख्वंख्वं वपो तुपुया वल । ‘बोहेंतिसं एव तु याःगुत्या ।’ घका
वं लॅप्वी लो वंबले मचा खना वं ‘अहो बडो मखुगु ज्या जुल ।’ घका
मस्तील्वीका “जितः पुत्र लाभ जुल” घका लय्ताया वेंत खें यंकल ।
एयाहीपोह्य काक्षीयाके सेठं न्यनेव वं उरु खं कन । “हुं, हानं बोखि बां
बिया वेंत कयाहति” घका घाःसेलि वं जये हे यात ।

(३) अले वेंत घाल—“आः प्वेंत रमशाने यंका सिमाळाःया
तःले प्यना वकि । अम खिचा आवि नं मया वा लाले तसें वाया सिई ।
सी मसीगु खें सीका हे जक वा ।” वयात यंका वं अम प्यना ख्वेलेलिक
वना ववन । खिचा, को, लाले वया लिक वने मकू । वेंत रसा याइपि
म मां दु, न बी दु, न वाडुकिजापि मध्ये सुं दु । वेंत तुमां रसा
वातले ? खिचा खुयाख्वंबले वं प्रत्येकखुद्धवा उपरे स्नेहयाना जनाचोगु
कारव मात्रं वेंत रसा यात । अले ख्वले जवा खल्ल इलंबो ख्वलेत जःजं
रमशानपाले वन । अले खल्ल चवलेचा हःही न नं सिमाळाले इहाही वंबले
मचा खना पुंलिचुया वना मचायात वुसपी बिल । ख्वलेजवानं ‘हे हे’
घका हालं नं प्वाही मवो । वं ‘वयात कधिं वाया वयाना हये’ घका
सिमाळाले इहाही वंबले पुंलिचुवा वना मचायात वुस एवंका ख्वंगु खना
मचाया उपरे पुत्र-स्नेह उत्पन्न जुया “जितः पुत्र लाभ जुल” घका कया

बंकल । स्याहीबोह्य काङ्गीयाके सेठं न्यनेव वं उक्त खं कन । “हूं,
हाकनं बना बोह्यि ही बिद्या कयाहति” धका धाःसेलि अये हे यात ।

(४) अनलि वंत धाल—“हे काली ! प्वयात बंका खुंतप्यत
कोकाइगु पर्वते बाहीबना प्रपाते बांधो । पर्वतकवे हाना कुचा कुचा बला
बे” अूबनी । सी मसोगु खं सीका हे अक बा ।” वं वंत अन पंकाय
पर्वत अक्याय वना बांछवत । व पर्वतवा क्वसं तःतःमागु पंभो कुगु खः ।
कुतुवंह्य मचा पंभोया क्वकाय् ऊघात्म क्वंगु काःले नाइस्यक्वंगु सासाय्
पोस्वीकेवे क्वंक उकी लावन । उखुनुया दिने कुलसां पंघ्या सनीह्यतिया
नायोया पं काःवनेगु पाः साना अवन । व चः काय् नापं बना पंभो
स्वाल्हाय्त सन । पंभो संसेली मचां सः विकास । वं “मचावागु सःवे
क्व” धका छलेपाखं पंभोया क्वकाय् थाही वना वंत खनाः “जितः पुत्र
साम जुल” धका खुशि जुया जोना वन । स्याहीबोह्य काङ्गीयाके सेठं
न्यंसेलि उक्त खं कन । “हूं, हानं वयात बोह्यि ही बिद्या मचा कयाहति”
धका धाय् वं अये हे यात ।

(५) सेठं घये याना सना जुपुं हे मचा तःधिक जुया बल ।
वया नां घोषक धंगु हे अवन । व मचा सेठधा मिछाय् क्वंगु कं वे
जुल । वंत तप्यंक हे स्वये मफुत । अले स्यापगु उपाय बिचा यायां वः
पासा कुहायायाय् बना “छं नबले अनः उहगु ?” धका न्यंबले “कन्हे”
धका धाःगु न्यना “अयेजूला प्व बोह्यि ही कया जिगु वया छगू यानाभ्यु”
धका धाम^१ ।

१. वन्धाय् याःगु खेले मङ्गुत्तरअट्टकवाय् अवातःगु खं नापं प्रतिचा
पाःगु खने दु । अं. अ. क. I. पृ. २३०: खुज्जुत्तरा ।

“स्वामी ! व छुण्याः खःले ?”

“जिह्वा कुभातह्य कायं छह्यं तु । वयात् छंभायं छव्या ह्ये ।
अले वंत ज्वना कोभायं कुनेयंकाः अःगु वुपि कुषा कुषा वला म्यगले
तया अःगले स्वत्थना उनाछो । म्य वोल्लि वी वेंनायागु रूपे कयाति ।
सिवा हानं छस्त याय्माःगु उया यायं हे तिति ।”

“अपू” घका कुह्यानं स्वीकार वात ।

सेठं कन्हेछुनु घोषकयात् सःता “युता ! ह्यिगः जि कुह्यायात्
उया छपू अह्येयाना यकागु तु । वा, छ वैयायं वना यथे धाः—‘ह्यिग
जिमी वी नं घयायकुगु उया सिधेकाय्यु’” घया छवत् । “अपू” घया
व वन । व अन वनाय्वंगु खना मस्तनायं गुच्छा ह्यिता य्वंह्य सेठया
मेह्य कायह्यस्यां वंत सःता “बाजु ! गनवने त्यनागु ?” घका म्यन ।

“अबुयागु खं ज्वना कुह्यायाथायं वने त्यनागु” घका घाय्वं
“जि अन वनाधी । म्य मस्तेसं जितः अयालं लरख (—ठयवा, तारा
आदि) त्याके धुंकल । ह्यामं जितः त्याकाय्यु” घका धाल ।

“जि अबुखना त्याः ।”

“बाजु ! ग्याय्म्वा, व खं ज्वना जि वने । जितः अयालं त्याके
धुंकल । अतः जि मवोलले जिगु ठयवा फुवकं त्याकाय्यु ।

घोषक जुलतां गुच्छा ह्यितेगुलि साव वलाक । उकि वयात् वं
यथे जिति याःगु । अले वं वंत—“अथे जूला कुह्यायाथायं वना
धाःकि—ह्यिगः जिमि अबुजुं घया यकुगु उया छपू सिधेका विवाविहं

घया बँत छवत । व वेवाय वना अये हे घाल । कुह्यानं सेठं घाःकर्णं
 वैत स्याना अःगले वाँछवत । घोबक न्हिस्सयंकरं ह्यिता संप्याइलै
 छेँ वन । “पुता ! छु छ मवनाला ।” घका न्यंसेली वः मवनागु कारण
 व किजाह्य वंगु कारण नं कन । अब छेँ न्यना सेठं “काफुत !” घका
 तःसकं हासा छोया सकल शरीरे ही वायकुगु ये जुया “हे कुह्या ।
 जितः नाश वाय्मते, जितः नाश वाय्मते !” घाघां ल्हा ल्हना
 (छपने ल्हातया) विलाप यायां वयावासे वन । कुह्यानं व अयेयाना
 वयाळंगु वना—“स्वामी ! हासावीमते । छिगु ज्या सिधेका तयेधुन”
 घका छाल । पर्वतं कोळ्पूचे जुया महान शोकं व्याप्त ज्हा जुया वं
 आपालं दुःख-बीभंनस्य अनुभव यात । निरपराधीयात अपराध वायेबले
 नये उधीगु छः अये हे जुल । उक्ति जगवानं घाःगु—

१. “यो दण्डेन अदण्डेसु अप्पदुट्ठेसु दुस्सति ।
 दसन्नमञ्जतरं ठानं छिप्पमेव निगच्छति ॥
२. “वेदनं फवसं जानि सरीरस्स च भेदनं ।
 गहकंवापि आवाघं चित्तक्खेपं व पापुणे ॥
३. “राजतो वा उपसगं अन्भस्खानं व दारुणं ।
 परिस्सयं व आतीनं भोगानं व पम्भङ्गुरं ॥
४. “अथ चस्स अमारानि अग्निं इहति पायको ।
 कायस्स भेदा कुप्पञ्जो निरयं सोपपज्जती”ति ॥”

अर्थ—

१—“गुह्यास्यां वण्डद्वारा वण्ड बहुहसित वा निरवराजोवात
अवराध यार्ह—उहसित किता कारनमध्ये छता पाकनं वई—

२, ३, ४—“(१) छपो स्याद्गु आधि सहसाय् मकय्क रोग
जुई, (२) दुगु सम्पत्ति विनाश उवी, (३) अंन-भंग जुई, (४) तःतःसकं
रोग उवी, (५) वे उवी, (६) जुजुद्वारा वण्डित उवी, (७) मख् मख्गु
खंडद्वारा तःसकं निग्वा उवी, (८) यःचित्तिवि विनाश उवी, (९) दुगु
भोगाधि सम्पत्ति विनाश उवी व (१०) छे निनया मरणलिपा व मूर्ख
नकं उत्पन्न उवी ।”

(६) यथे उवीक उवीकं नं व मखायात सेठं तप्यंके स्वे मफुत ।
“छु याना ध्वंत स्याय्फं ?” धका मलीस्वीका ध्वंभले—“जिगु सच्छिगु
गीया मैनेजर जुया च्छंहरिचाय् छ्बया स्याय् माल” धंगु उपाय छना
“ध्व जिह्म कुजात पुत्र छः । स्वघात स्वाना चःबी वांछ्बयागु ।
बधे घात धाःता जि वाजुघात वाय् माःगु कर्तव्य छे लीका काय्” धका
वेत पी छवया “पुता घोवक ! सच्छिगु गीया की मैनेजर जुयाच्यंहरि वु ।
ध्व पी यंका बघात म्पु” धका धया पुतुई पी चिनाबिल । व जुलसी
झाछः बोने मसः । मखाबलेनिसं बघात स्वाकेगु कोशित याना नं सेठं
स्याके मफुत । अख्याहस्यां छु आछः मय्की ! म्कयं यःत स्वानाछ्वंभु
पी पुखी चिना च्चाह्वाने स्वका वं धाल —“अबुजु ! जिके लंछं
महु ।”

“अंतः लंछर्षं माःगु महु । लंबिण्णे फलानागु गामे जि वासः
सेठ छह्य दु । वयात्ते सुपसिवा नयेगु नया अनं उठे हूं ।”

“उयू” धया बीहसित वन्वना याना प्याह्वावना उगु गामे प्यंका
सेठया छे” न्यनावना सेठया कलाः नापलात । “छ नमं वयाह्य छः ?”
धका न्यनेषं “नगर दुनें वयाह्य छः” धका धाल ।

“छ सुया काय् छः ?”

“अप्पे । जि छिवासा सेठया काय् छः ”

“बोधक धंह्य छहे छःला ?”

“अप्पे ! छः ।”

वयात छनेमात्रं वया मने वया उपरे पुत्र-स्नेह उत्पन्न जुल ।
सेठनीया जुलतां किन्वाबं किञ्चुवति दुह्य अतिकं बीलाह्य म्हाय् छह्य दु ।
वयात वचेयायेगुया लागि छह्य अक ज्या व्वेह्य भ्वाति बिवा न्हेत आगु
प्रासाधया तलेष्वंगु तत्साय् बीलागु कोठाय् तथा तल ।

सेठया पुत्रि उगु तमये व भ्वातिपात बजारे छ्वात । अले वयात
सेठनीनं छनाः “वनवने त्यनागु ?” धका न्यंबले “आर्या ! म्हाय्
नयजुया ज्या-छे वने त्यनागु” धका कनेषं “आसे, यननि वा । बजारे
वनेगु ज्या छलेनि ति । कोपु लाया काय्पागु तुली बीका, चिकनं बुका,
लासा लायाभ्यु । लिवा बजार वनेगु ज्या या” धका धाल । वं अये
यात । अले ताउत बीका बोह्य वयात सेठया म्हाय् वं हल मल
ह्वाकल । अले वं वत धाल—“जि छना तं चापावी मते । सेठया काय्

[२४]

घोषक ध्यंकः वयाञ्चन । वय्कयात् वुगुवुगु उवा याना वजार वनर
वयागु छः ।” सेठया न्हाय्त्नं सेठया काय् ‘घोषक’ छंगु ना न्यनेमार्त्तं
खेगु आदि कोचाया स्यले दुने ध्यंक वना प्रेम च्चन । कोतुहलिक
जुयाच्चंबले व वया कना जुया छम्पना जाकिया जा प्रत्येकबुद्धयात्
वान बिल । उगु गुणया प्रभात्तं वना व च्च सेठया कुले जन्म कुल ।
वुगु प्रकारं वया उपरे भ्हापायागु स्नेह कंलेजुवा वन । उकि भगवानं
वाःगु—

“पुब्बेव सन्निवासेन पञ्चुप्पन्न हितेन वा ।

एवं तं जायते पेमं उप्पलं व यथोदके’ति ॥”

अर्थ—

“न्हापायागु जन्मे वाप्यं च्चना वये वुंकुगु व वुगु जन्मे हितंघो
जुया नापलाइबले—लखे दुने उत्पन्न उवोगु पलेस्वां च्च वया मने वुगु
प्रकारं प्रेम उत्पन्न व्वा ।”

जले बेके न्यन—“अग्ने । व तम कुले ?”

“सासाय् गोत्तुला न्हो वयेका च्चन ।”

“वया न्हाले छं बुला ?”

“वुस्वी वी छपू कु ।”

“च्च छु वी छनि” छका मसी तथा व न्होवय्का च्चंबले मन्
थासे तय्मफवा म्नि-वीपिसं मखंक तीजक व्वाही वया व वी पयना कयन

<https://dhamma.digital>

बःसु कोडाय् बना, खावा तिवा ऊया चाय्का, बाँलाक भाखः खने
 सःसुलि पौ बोना “अहो मूर्ख ! बः सीसु पौ दुस्वी घाना कुयाखन ।
 यदि जि मखंगु जूता ख्या उधान मस्त उवी” घका ब पौ खुनाखोया,
 सेठया भावां नेगु पौ खल—“ध्व जिह्य काय् घोषक धंहा खः ।
 सखिह्यगु गामं उपहार हयेका ख्वैत जनपदया सेठया म्हाय्नापं विवाह
 मंगल याना बः खनेगु गाया बख्वी नितलागु खेँ बय्का पःखालं
 खाहुएका तथा बाँलाक वाःतया संविधान याना सुरक्षा यानाति ।
 बये बये वाय्घुन घका जितः पौ नं ख्याहति । बये याना बिल धाःसा
 पाजुयात वाय्गु कसंख्व जि लोका काय्” घका पौ ख्या ह्याः बया
 पुरबीतुं बिना बिल । मिहनेपाखे छनेगुंका वंना नयेखने याना बम ।
 कन्हेखनु सुबन्हाप्यां ब गामे ध्यंका मैनेजर गांयागु उवा यानाख्यंखले हे
 मापलात । मैनेजर बैतः खना “लात । छुखः ?” घका न्यम ।

“जि अजुजुं खितः पौ ख्याहःगु दु ।”

“लात ! गरयागु पौ खः हति” घया पौ कया बोवा स्वया प्रसन्न
 खुया “भो ! जिमि मालिकया जिगु प्रति स्नेह सो ! बः जेठाहा
 काय्वात विवाह मंगल यानाभ्यु घका जिवाय् ख्या हल !” पाकनं
 सि जादि कयाहति घका गृहवतिपित्त घया गांया बख्वी धाःगु बनीजि
 खेँ बय्का सखिह्यगु गामं उपहार हयेका जनपद सेठया पासं म्हाय्नापं
 हया मंगल कार्यं याना सेठयात पौ ख्या ख्वत—“जि बये बये
 वाय्घुन ।” ध्व खेँ ग्यना सेठया मने—“गुगु रवा पाकेगु खः ब बये
 मज् । गुगु उवा मपाकेगु खः ब बये उवीसु” घका सापसकं वीमन्सय

उत्पन्नं जुल । काय्वा झोक नाप्यं एव शोक नं सखायसं पुना प्वाथे इह
उत्पन्नं शकीका अतिसारं जुल ।

सेठया म्हायानं नं “यदि सुंछह्य सेठया यासं मनु बल घाःसा
जितः मघायकं सेठ-पुत्रयात न्हापालाक कनेमते” घका जाज्ञा बिल ।

सेठं वं “आः व बुष्ट पुत्रयात जिगु सन्पत्तिया मालिक घाना बी
मखु” घका मनेतया छह्य मैनेजरयात सःता घाल—“वाशु ! जि काय्वा
इवास्वे मास्तिबल । छह्य सेवकयात छ्वया जि काय्वात सःतके छे ।”
वं “कपु” घया पी छपु बिया छह्य मनूयात छ्वया बिल । “व वया
पिछासुछाय् बनाच्चन” छंगु छं न्यना सेठया म्हायान्छां वंत सःतके
छ्वया “तात ! छुछः ?” घका ग्यन ।

“आर्षा ! सेठयात संघमनु । काय्वा इवा स्वेत सःतके हःगु ।”

“तात ! बल्लानि लाकि वःमसाय् घुंकल ?”

“आर्षा ! आतवकला बल्लानि । नसतं मय्कुनि ।”

वं, सेठ-पुत्रयात सीके मव्युसे वयात अनेगु थाय् व खर्चं बीका
“जि छ्वेवं अक हूं, उथाय्तवक चनसं च्वे” घका घाल । हानं सेठं
मैनेजरयात घाल—“वाशु ! छं जि काय्वा चासे मनु मछ्वयाला
मथे ?”

“स्वामी ! छ्वयाबी घुन । तर व मनु जुलसां आतवकं त्याही
अवःनि ।”

“अथे जूसा हाकनं मेह्य छोयाव्यु ।”

सेठया म्हाय्यनं वयातःनं अवेहे बात । अले सेठया रोग वडेजुल ।
 छग बल दुतयंकुदा छग बल पितहल । हानं सेठं वेनेअरयाके ग्यव—
 “पाजु । छं जि कायपाथाय् मनु छवया मबियाता, गये ?”

“स्वामी । छवया बी घुन । वंहा मनु जुलसां ह्याही मबोनि ।”

“अवे जूसा हानं मेहा छवयाम्यु ।”

वं छवया बिल ।

सेठया म्हाय्यनं स्वकोखुलि बोहा मनुयाके नं अवेहे ग्यल ।
 वं “आर्वा ! सेठ तःसकं बिरामी जुयाअवन । नसा नय्गु तोता छाटायसं
 लाना अवन । छग बल पितयंकुसा छग बल दुत हयाअवन” धका घाल ।
 अले सेठया म्हाय्यनं “आः घाःसा वने जिल” धका सेठ-पुत्रयात “छि
 अजुजु बिरामी जुया अवन” धका घाय्वं “मझे ! छु घयागु ? धका
 ग्यंसेलि “स्वामी । बय्क उसाय् मरया अवन” धका घाल ।

“आः छुघाय् मासले ?”

“सच्छिगु गामं उठेजू गु उपहार अवन बय्कयात सो वनेनाल ।”

वं “ज्यू” घया उपहार हयेका गाढाय् तया वन । अले हानं वं
 “स्वामी ! छि मजुजु तःसकं कमओर जुया अवन । घुछिमछि उपहार
 अवन वनेबले ऊंजत जवी । अब फुस्कं वनसं तोतारिसं” घया व फुस्कं
 वःगु छेँ बीकेछवया सेठ-पुत्रयात घाल—“स्वामी ! छि वः मजुया
 तुतिकवे पाळे अनारिसं । जि छपो फुसपाळे अवेने” घया छेँ हाही
 वनेवं “छेँघा पूर्वपाळे व पञ्चिमपाळे धारआ या” घया वः मजूतेत

आज्ञा बिल । इहाह्वाने घुंका सेठ-पुत्र पुतीश्वरे पाछे ज्वन । मेह्य कुल
पाछे । उगु समपस सेठ बस्तपाया गोस्तुला ज्वन । बया मैनेजरं तुति
उसि उसि घाना “स्वामी ! छि काय् बल” घका घाल ।

“ब गन बु ?”

“बय्क लिकोपाछे बु ।”

अले बेल खना बहिवारपात सःतके छवया “जिगु छे गुलि घन
बु ?” घका म्यंसेली “स्वामी ! घन अक प्यीगू कोटी बु । उवभोग-
वरिभोग घाय्गु बलबल, गी, बु”, निपातुति बुपि ब प्यवा तुति बुपि, हानं
घान-बाहन जाबितेगु संख्या प्पुलि प्पुलि बु” घका घाय्बं “छि बुलिमसि
घन-सम्पत्ति जि काय् घोषकयात बी मछु” घका घाय्गु इच्छा यानाभं
घाःबले ‘बी’ घका घाल । प्व छे म्यना सेठया म्हाय्पनं “प्वं हानं
घाईबले मेगु छुं घाय्फू” घका शोकाभिभूत अह्मये ज्वकं सँ फेकं तया
विलापपासे “तात ! प्व छुं छे घयाबियागु ! बुकागु छे नापं जिमिसं
न्यनेमाल । जिपि जा अलच्छिनापि हे जुल !” घया बया छातीस
छंधलं बुया भोस्तुत । गये याय्बले हानं नःबाय् मकंगु छः अयेयाना
बया छातीस छंधनं रगरेयाना बिरहयाना बयन । सेठ नं उगुअणे हे
मृस्यु जुल । सेठ तित घंगु समाचार उवैन जुजुयात बिसि पात ।
जुजुं वंगु शरीर-कुरय याके तियेका “प्वया काय् बा म्हाय् बुं बुला ?”
घका म्यन ।

“महाराज ! बया घोषक घेह्य काय् छह्य बु । सकल घन-
सम्पत्ति बेलः बिया (बीह्य) तित ।”

लिपा जुहुं सेठ-पुत्रयात सतःके छवत । उखुनुवा दिने घाःसा
 वा बल । दरबारया म्होमे वासं वाते लः मुना च्वंगु छः । सेठ-पुत्र
 जुहु वरान याय् धका बन । ज्या चाय्का जुहु व वयाच्वंगु स्वया-
 च्वंबले—राजदरबारया म्होमे जुगु लः हाचांगाया वयाच्वंगु छन ।
 व वया वन्दना याना बनाच्वंगुसिके “तात ! छ घोषक घंहा छःसा ?”
 धका न्यंतैली—“रेव ! छः” धका छाल । “छं बी मन्त धका शोक
 पाय्मो । छं बीयागु खेठोस्थान छन्त हे बियाबो” धका धया “आः
 छ हूँ” धका छवयाहल । वनाच्वंगु वयात स्वया जुहु बनाच्वन ।
 व घोबले हाचांगाया वोगु लखे क्वाहावना कुलुहं वन । जले जुहु वंत
 अनं हे सःतके छवया “तात ! छ जिघाय् घोबले लः हाचांगाया बलः
 वं बले लः छिना कुलुहं वन, थये छाय् ?” धका न्यन ।

“महाराज ! छः, उगु बखते जि ह्यितःज्वीह्य कुमार तिति ।
 आः कुलसा जि महाराजया पाखे सेठपद बीगु न्यना । उकि म्हायाये
 आचरण मयसे आः शान्त वान्त जुया आचरण याय् योग्य जू ।”

ध्व खं न्यना जुहु “ध्व मनू बुद्धि बुह्य छः । आः हे च्वंत पदवी
 बी माल” धका बीह्यस्यां भोग याना तःगु भोगसम्पत्ति बिया सर्वसात
 सहितं (सम्बततेन) सेठ पदवी बिल । थं रयेच्वना नगर परिक्रमा
 यात । सो सो वाते कम्पन जुल ।

सेठया म्हायुनं काळी वासोनापं खं स्हास्हा क्वना क्वंक्ले
 “अम्मे काली ! छे पुतायात जिगु कारनं याना बुलिनखि सम्पत्ति प्राप्त
 जुल” घका घाल ।

“अम्मे ! छुकिया कारणे बये घयाविदागु छः ?”

“ध्व जुलता थः सीगु वी पुस्वी बिना जिमि छे बल । अले जि
 थ वी छुनाछ्वया जिनापं विवाह याकेगु वी ज्वया र्थीतक अन सुरक्षा
 याना तथा ।”

“अम्मे ! छिला बुलिनक छनाबिल । सेठं ध्वयकयात मन्नाबले-
 निसे स्हायगु प्रयत्न याःगु छः । तर स्याय् मकुत । ध्वयकया कारणे
 अयापलं घन फुकल ।”

“अम्मे ! सेठं गवाय्घंगु अपराध यात, छला ?” घका घबा-
 क्वंक्ले नगर बाःहिला छे इहाही बोह्य वंत जना—“ध्वंत बुलिनखि
 सम्पत्ति जिगु कारणं प्राप्त जुल” घका फिलिक्क निहल । अले सेठ-पुत्रं
 छाय् गिहलागु घका वेके म्यन ।

वं घाल - “छगु कारणं याना ।”

“थ खं कं ।”

वं मकं । यदि मकंसा छंतः निकूयला बी घका वं तलबार
 स्वहायकल । अले वं “ध्व बुलिनखि सम्पत्ति जिगु कारणं दुगु छः घंगु
 मनेजुदाः गिहलागु छः” घका घाछ । “यदि जि थहुजुं थःकेध्वंगु
 सम्पत्ति सःस्हाना बिल घाःसेलि गणे छ बुकिया कारण जुल ?” र्थी

अहथापि बं छुं छे मस्युनि । उकि वयागु ख्ये विन्धास मया । अले
 बं वेत “छिह्य बौनं छितः स्यायगु पी बिद्या छवया हल । छित जि
 वय् वय् याना रजा याना” धया श्यावकं छे कन । “असत्ये खे ल्हात”
 धया वया ख्ये विन्धास मयासे “काळी मातायाके म्यना स्वये” धका
 मसीतया” धये छःला अन्मे ?” धका न्यन । बं “छः पुता ! मथावले-
 निसे अन्त स्यायगु प्रयत्न याःगु छः । तर अन्त स्याय् मफुत । छंगु
 कारणे थापलं धन फुकल । न्हेगु न्हेगु^१ थासं छ मरणं मुक्त जुल ।
 आः वःगु परिभोग गामं वया सर्वथात सहितं अेठ्ठी-स्थान प्राप्त जुल ।
 व खे न्यना “अहो जिगु कर्मला धात्थे हे मयानक छनी । वगु प्रकारं
 मरणं मुक्त जूह्य जि प्रमादी जया ज्वने योगव मजू । अप्रमादी ज्वीमाः”
 धका बिद्यायाना न्हि बोछि छर्बं याना कां आदि दरिद्रते निति वान
 बीगु यात । मित्र धंहा कुटुम्बिक शानया व्यवस्था याइह्य जुल ।

श्यामावतिया उत्पत्ति

उगु समय जुलतां अहवती (= मद्रवती) नगरे ज्वंहा अहवती
 (= मद्रवती) सेठया न्हापा बुबले मखंहा घोषित सेठनापं नित्रता
 वयाज्वंगु छः ।

१. ज्वे पृष्ट १६-२२ ले ‘घोषकयात स्याकेगु षड्यन्त्र’ धाःथाये ज्वयातःगु
 छुगु थासं व जन्मज्वीबं वाय्यंकुगु थाय् समेत याना वन ‘न्हेगु न्हेगु
 थासं’ धाःगु छः ।

भहवती नगरं बोपि भ्यापारोतेके घोषित सेठं भहवती सेठया सम्पत्ति व बंशयागु खं समेत न्यना व नापं त्वाय्चिनेगु इच्छा जुया उपहार छवयाबिल । भहवती ख्वंछा सेठं नं कोसम्बी (= कौशम्बी) बोपिके घोषित सेठया सम्पत्ति व बंशयागु खं न्यना वनापं त्वाय्चिनेगु इच्छा याना उपहार छवयाबिल । दगु प्रकारं इपि धवंःष न्हाया मखंनोपि त्वाय्-पासापि जुया उवन ।

लिपा भहवती सेठया छेँ 'अहिवातक रोग' धंगु रोगं कल । थ्व रोगं कइबले न्हापालाक भुजित छोगु । अनलि छतिनितं कोत, छुँचात, खंगत, फाःत, साःत, वासवासीपि व इकेलिपा छेँ ख्वंपि मनूत सोगु जुया उवन । उकीमध्ये गुपि अंगः प्वाछना बिस्यु बनी इमि जीवन साम उवीगु जुया उवन । अबले जुलतां सेठ, मार्या तथा न्हायाय्छु अये याना बिस्यु' वना घोषक सेठ याचाय् बनेगु मसीतया कौशम्बी बनेगु लंघी वन । लं बिल्ले हे इमि लंखचं फुना, न्यमा व फसं नयेपिःयागु व प्याचागुलि याना बलान्त जुयाः कण्टपूर्वक कौशम्बी थ्यंकवना सः सुलमगु चासे मोरुहुया नगर ध्वाछायापाय् ख्वंगु छगु धर्मशालाय् टाहा वन । अले सेठं मार्यायात छाल — 'मग्ने ! दगु प्रकारं समय बितेःकीका उवने मालिबले ब्बोकांतःछु मार्यात नं अप्रिय उवीधो । जि पास, काँ, बरिद्र आविपित न्हि बोझि फुकां वानबिया ख्वंगु बु । न्हायाय्मात अन छवयां आहार काय्के छवयां, छग्नु निरुद्धित वनसं उवना शरीरयांत आराम बिया लिपा त्वाय्-पासा नापला बने ।'

"स्वामी ! जू" धया इपि धर्मशालाय्सं टाहा वन । कन्हेलुग्नु समय जुल धाःतेलि गरीबत आहारया लागि बंबले माँ-बोपितं "मं !

“अथवा मष्ट्याय कथाहति” अथवा मष्ट्यायुत्पत्तिरित छन्दस । मष्ट्यायनी कुलया
 मष्ट्यायमथा, विपत्तिया कारणं याना लज्यायुत्पत्तिरित ज्ञानं लज्जा मथासे
 म्पगः छगः उवना दुःखी-वरिद्वते नापं आहारया निति वन । “शं !
 गोभाग कायगु ?” अथा म्पत्तेलि “स्वभाग” अथा धाल । अले वयात
 स्वभाग बिल । वं जा हयवं स्वग्हं अथायत्तं वना नयत् फेलुत् । अले
 मी-मष्ट्याय निहाय्यां सेठयात धाल—“विपत्ति संगु तःसंगु कुलयापित्तं
 वयेयो । विमित मलोसे नयावित्तं । चिन्ता कथा वी मते” अथा अनेक
 प्रकारं प्रार्थना याना वीत नकल । नःगु आहार वये धाय् मफया
 अरवोवय अ्बले व मस्त । मी व मष्ट्याय निहा अनेक प्रकारं अथा
 विलाय यात । अोखीं हानं कन्हेखुन्हु आहारया लागि वन । “गोगु
 म्पग ?” अथा न्यनेव “निगु भाग” अथा अथा आहार हया मीघात
 मानेयाना नकल । वं धाःगु अं न्यना आहार नयाः आहार वयेधाय्
 मफया व नं उखुन्हु हे तित । मष्ट्यायमथा याकथा जक अथा विलाय-
 याना, दुःखया कारणं अतिकं प्वाये पित्ताना दुःख जुया हानं कन्हेखुन्हु
 कोनिगते नापं अरववं आहारया लागि वना “शं ! गोगु भाग कायगु ?”
 अथा न्यनेव “अगु भाग जक” धाल । स्वग्हतवक जा कावोगुत्तिल मित्र
 कुट्टुम्भिकं वयात ह्यतीका “अले अवं, नाथा उवीमा अम्भालनी । वीतिनि
 छं वःगु प्वाःया प्रमाण तिलला ।” अथा धाल । लज्जा व मयं युक्त
 कुलया मष्ट्यायमथायात तीरं अती कःगुचं, धाले विलखं हाहा याःवं जुया
 “स्वामी ! आस छु वीवियागु ?” अथा न्यन ।

“छं म्हापालाक स्वभाग यंकल, ह्यगः निभाग व वी अभाग
 काल । वी तिनि छं वःगु प्वाःया प्रमाण तीकल ।”

“स्वामी ! जि वःगु निति कामन्वी घका मत्ती तथा बी मते ।”

“अले छाया कयागु ले ?”

“स्वामी ! ग्हापां बिपि स्वहा दुगु छः । ह्यिगः निहा बुल ।
बी जिहे याकचा जक बुल ।”

वं “छु कारणं अये जूगु” घका ग्यसेलि आदि निसेयागु कंगु खं
ग्यना मिहाय् स्वबि धामे याय् सफया मने अतिकं बीर्मनस्य बुपा बसेलि
“अं ! अयेजूसा घन्वा काय्मते । छु अह्वती सेठया ग्हाय् छः ।
बनिनिसे जिहा ग्हाय् समान हे बुल” घया वया छधने बुप्पा तथा छे
यंका वःहा जेठीहा ग्हाय्पागु बासे तल । वं दानशालाय् ततःसकं
हालाज्जंगु सः ताया “तात ! छाया् अब्ब मनूतेत निःशब्द ज्योक हाव
बिया मवियागु ?” घका ग्यन ।

“अम्मे ! याय् मफू ।”

“तात ! पाय् फू ।”

“गये याना ?”

“तात ! दानशाला छुवाख्यरं बार (—वति) तथा छह्य-छह्य
जक हाहावय् छिक निहा लुछा तथा, छगु लुजां हाहा वना नेगु लुछां
प्याहां हें” घका घयाविसे । वगु प्रकारं निःशब्द ज्योक दान काई ।
वं व खं ग्यना “अं ! बीलागु उपाय छः” घया अये याके बिल । ग्हापा
बुलसां वया नां ‘श्यामा’ । बारं बारेधाका भ्युपुलि ‘श्यामावती’ वंगु
नां बुल । (पालि मागघी भाषाय् बारयात ‘वति’ घाई । उकिं

‘स्यामावती’ वंशु नां वंशु छः) अबलेसंसिसे वानशालाय् कोलाहल
 मज्जुल । न्हापा घोषित सेठ व सः न्यना ‘जिगु वानशालायगु सः छः’
 छका प्रसन्न ज्जीगु जुयाज्जन । निगु स्वगुनसे हस्तागुस्ता ज्जीक हाःगु
 सः मतासेलि, वःगु सेवास घोहा मित्र कुटुम्बिकयाके न्यन—“बुःछी
 वरिद्रपित वान भ्युनि ला ?”

“स्वामी । भ्युनि ।”

“अले छायले निगुस्वगुनसे हाःसः ताय् मनु ?”

“गुकथं यावबले निःशब्द जुया वान काइगु छः अथे उपाय वि
 याना ।”

“अयसा न्हापा छाय् मयानागु से ?”

“स्वामी । मस्पुगुलि ।”

“आः गय् सिलसे ?”

“स्वामी ! न्हाय्मं सयना बिल ।”

“जिला छं न्हाय् बु वंशु छं मस्पु ।”

अले वं अहिवातक रोगंसिसे याना मद्दवती सेठपिनि न्याकळं
 छं कनाः व मिलामचायात वः जेठीहा न्हाय्पागु वासे तयातःगु छं नं
 कन । अले वंत सेठं घाल—“अथे जूसेलि जितः छाय् मकनागु ? जिनि
 वासाया न्हाय्मचा जिहा न्हाय्मचा हे छः” घया वंत सःतके उबया
 न्यन—“अग्ने । छ सेठया न्हाय् छःला ?”

“तात ! छः ।”

“अथेजूता चिन्ता कायमते । छ जिह्य हे म्हाय् छः” धया छवने
 कुप्या नया परिवारया लागि बयात न्यासःह्य मिसात बिया वंतः बः
 केठीह्य म्हाय्याया बासे तल ।

अले छन्हुया दिने उगु नवरे नलत्र (—उत्सव) या घोषणा
 जुल । उगु उत्सवे जुलसां छेँ थ्याही मर्वापि कुलपुत्रिपि नापं बःबःगु
 परिवारपि नापं न्यासिहे बना खुशी मोल्हु वनीगु जुया क्वन । उकिं
 उछुन्हुया दिने श्यामाबती नं न्यासःपि मिसातेसं बाःहुएका राजप्रांगण
 जुया मोल्हुएल बन । उगु बखते सवेन जुजु सिंहपञ्जर छंगु क्पाले
 बनाछवंबले इपि बना “प्य मिसात सुया प्याखंभोत छः ?” छका न्यंबले
 “देव ! प्यपि सुदानं प्याखंभोत मखु ।”

“अयजूता सुया म्हाय्यमस्त छःले ?”

“देव ! जोवित सेठया न्हाय् श्यामाबती घयाह्य छः ।”

व छनेवं हे स्नेह उत्पन्न जुया “छं म्हाय् जिषाय् छ्वया हति”
 छका सेठयाथाय् सन्देश बोके छ्वत ।

“देव ! छ्वयाहये फंमखु ।”

“अथे यायमते, अबस्यमेव छ्वया हति ।”

“जिपि गृहपति छयापि छः । कुमारीयात ह्याला याना कष्टबिया
 खं ल्हाइ छंगु भयया कारणं बी मखु ।”

जुजु तंचाया छेँ लाहाछाप तय्का सेठयात व बया नार्यायात

रहा स्वना पिने तयकल । मोलहुया स्वाही बोबले छेँ हाहीबने मजिवा
 “तात ! प्य छु खः ?” धका म्यम ।

“नें । छंगु कारणे जुजुं घायके हल । अले जिमिसं बीमखु
 धका घासेलि छेँ साहासाय तयका जिमित पिने तयकल ।”

“तात ! छिकपिसं तढंगु भूल यामाहिल । जुजुयेँ ज्याह्यस्वा
 घायके छथया हःसेलि ‘बीमखु’ धका मघासे यदि जि न्ह्याय्या परिवारपि
 सहितं कयाबीमु जूतां ‘बी’ घयाबी माःगु ।”

“अम्ने ! ज्यू, यदि छं इच्छा जूता अये हे पाये” धया जुजुयात
 अये हे सम्भेरा छवत । जुजुं “ज्यू” धका स्वीकार यामा सपरिबाह
 वीत हुया अभिवेक यामा अप्रमहिषो स्वाने तल । बाकिहुपि सकलें बयाहें
 वारिबारिक स्त्रीपि जुल ।

वासुलवत्ता

Dhamma.Digital

उद्देन जुजुया जुलतां अण्डपज्जोत (—अण्डप्रवपोत) जुजुया
 न्ह्याय वासुलवत्ता धयाह्य मेह्यनं रानो हुगु खः । उज्जेन (—उज्जेन)
 वेने जुसतां अण्डपज्जोत धेह्य जुजु हुगु खः । अण्ड व बगीचां स्याही
 बयाज्जबले वःगु सम्पत्ति स्वया ‘बयिज्यागु सम्पत्ति मेपिनि नं सुयो
 हुला ?” धका धाल । व खें म्यमा ममूतेसं प्य छु छंगु सम्पत्ति धका ।
 कोसम्बीया उद्देन जुजुया सम्पत्ति अत्यन्त महान जू !” धासेलि जुजुं
 धाख—“अये जूता वंत उवनेवाल का ।”

<https://dhamma.digital>

“वैत उवने फंमछु ।”

“ग्ह्यागु घाना जूसां उवने ।”

“वेव ! फंमछु ।”

“छु कारणे ?”

“वं हृत्थिकन्त (= कित्ति सःतेगु यन्त्र) छंगु शित्प सः । यन्त्र बोना हृत्थिकन्त खितार घाना कित्तितेत्त बित्तिके नं छवयेफु, उवने नं छु । कित्तियागु बाहन बुविमब्बे व वें ज्याह्य नेपि तुं महु । उकि कीसं वैत उवने फंमछु । वेव ! यवि छलपोलया व्बहे निश्रय छः छंगु जूसा— सियाह्य कित्ति ब्यूके बिया बया सलिक छवया बिजयाहें । व जुजु कित्ति-यान अचवा सल-यान बु छंगु न्यना तापाक्क नं वै । अये तापाक्क बनोबले शायव वैत कीसं उवनेकं ।

व्व खं न्यना जुजुं “व्व उपाय ठीक छः” छका यन्त्रयुक्त सियाह्य कित्ति ब्यूके बिया विने कापतं भूना बीलाक रंग वाके बिया बया राउय लिक्क छगु पुजूसिये तोतके छवत । कित्तिया प्याये बुने बवोह्य मनूत उखे बूखे जुया उवन । कित्तियगु छि ग्वारा हया वाय वासे वोछवके बिल । छह्य बने ज्वीह्य मनूनं कित्ति छना “जिमि जुजुयात् योग्य जू” छका मत्तो तथा वना जुजुयात् बिगित्थात्—“महाराज ! जिं छह्य तुयुह्य तथा कैलाश पर्वत वें ज्वह्य, छलपोलयात् हे योग्य जूह्य उत्तमह्य कित्ति छह्य छना ।” जले उवैन जुजुं वैत हे मार्गदेशक घाना कित्तिये व्वना सपरिवार प्याही वन । व प्याही वंगु खं सोका घरपुववत वना वण्डपज्जोतयात् कन । व बया बब्बो खालि तथा जवं खवं सेना सल ।

सदेनं व बोधु मसिया किसियात् ल्यू बन । बुने च्वापि मनूतेसं किसियात्
 केणं यंकल । सियाह्म किसि जुजुं मग्ग बोना सितार चाःसानं सितारवा
 सः मताछु पाना चिस्युं बन । जुजु किसिया चाय् ध्यंकवने मकया सल
 गया ल्यू बन । किसियात् ल्यूबंभले जुजुया सेनात् ल्यूने सात् । जुजु
 याकवा जक जुल । अले निखेपाळे ज्वनाच्छंवि चण्डपज्जोतया मनूतेसं
 येत्त ज्वना जुजुयात् बिल । अले वया (उदेनया) सेनात्सें जुजु शत्रुया
 म्हातो लाःगु लोका पिने मोर्चा दय्का ज्वन । चण्डपज्जोत्तं नं
 सदेनयात् म्वा-म्वाकं ज्वना छगू छत्तया छे तया चापा लोके बिया
 स्वग्गुत्तक जय-वान यात् । स्वग्गु बुखुनु सदेनं पाःज्वना च्वापिके ज्वन
 —“तात् ! जिमि जुजु गन बु ?”

“शत्रुयात् ज्वने धुन छका जय-वान याना ज्वन ।”

ध्व छं न्यना सदेनं धाल—“ध्व छु छंगुत्या ! मिसात्तय्गु ज्या
 यें जिमि जुजुया ज्या ! शत्रु जुजुयात् ज्वना यात् तोता बोमा यात्
 स्यामा छ्वप्पमाः, मखुसा ? जिमित्त बुःखं तया जय-वान नि याना
 ज्वन ।”

इपि बना व छे जुजुयात् केन । व वया “धास्ये छं वये धयागु
 सःसा ?” छका न्यन ।

“महाराज ! सः ।”

“ज्यू छंत तोताबी । वज्यागु मग्ग छगू छंके बु धाःगु न्यना, व
 ईजित्त बोला ?”

“ज्यू बी । तर काय्गु बळते मितः बग्बना याना काय्माः ः
छु छे मित बग्बना याय्गु छःसा ?”

“छंत बग्बना याइह्य जि सुघका ? बग्बना घाये मळु ।”

“अये जूसा जि नं बीमळु ।”

“अये छःसा छंत राज-माहा बी ।”

“अ, जिगु शरीरया जकं मानिक (इस्तरौ) जुल सिवाक
विलया मळु ।”

जुजुं वेगु निर्भोक गर्जन ग्यना “गयेयाना वेके मन्त्र काय्मासी”
घका बिचायासे “अ मन्त्र घाःसा मेपित सीके बी मळ्यु । जि ग्हाय्यात
अघाके स्थना काय्का जि वघाके स्थना काय्मालि ।” अये मत्ती तथा
अले वेत घाल—“मेह्यस्या बग्बना याना काल घाःसा वेतः बीला ?”

“बी, महाराज ।”

“अये छःसा जिमि छेँ अह्य लंगडी दु । वेत पर्वा दुने तथा
छ पिने अना मन्त्र स्थनाम्यु ।”

“महाराज ! ज्यू । चाहे लंगडी ज्वीमा चाहे घोंस्याना वनोह्य
ज्वीमा । बग्बना याःह्यसित स्थना बी ।”

अले जुजु वना बामुल्लदस्ताबात घाल—“अं ! अह्य हांछकुळीं
अनचं मन्त्र सः । व मन्त्र मेपितं सीके मळ्यु । छ पर्वा दुने अना मन्त्र
सय्का का । पर्वा पिने अना अं छंत मन्त्र स्थना बी । छंके जि सयेकक
काये ।”

इपि निह्यस्यां परस्पर संसर्गं पार्श्वं धेनु भयनं याता चं मृगायह्य-
सित लंगडो व मेह्यसित शंखकुण्ठी घका कन । अले वं पर्वा बुने
अंभ्यसित पर्वा बुने अना मन्त्र अंकल । अले अंभुया विने आरम्भार
घायकल नं मन्त्र अने मसःह्य वंत “अरे लंगडो ! छंगु म्भुतुली सापहे
अवातु, अये घारे !” घका घाल ।

व संवाया — “अरे कुण्ट कुण्ठी ! छु अये अवातु ? अने उयाह्य
नं लंगडो उबीला ।” घका घाल ।

अले पर्वाअो अकु उला “अ सु ?” घका अंतैलि “अि अुअुय
मृगाय् वासुअुवसा घेह्य अः” घका घाल ।

“छं बीनं अितः घाःअले अ ‘लंगडो’ घका घाल ।”

“अितः घाःअले नं अ ‘शंखकुण्ठी’ घका घाल ।

“अोपि निह्यस्या संसर्गं उबीगु भयनं याता अये अाःगु उबीमाः”
अथा पर्वा बुनेसं अना इपिनिह्यस्यां संसर्गं यात । अनंनितं मन्त्र स्यनेगु
वा शिल्प सयेकेगु धंगु अन्त । अुअु मृगायह्यसिके न्निधं अथाअं ग्यनीगु—
“अग्ने ! शिल्प सय्का अनागु बुला ?”

“तात ! सय्का अनागु तु ।”

अले अंभु अवेनं घाल—“अरे ! पुअं याइनु अया न मां-बीनं,
न वाअु-किवा तता-केहेपिसं वाय्कं । यदि छं अिगु अीवन बिल प्राःसअ
अन्त ग्यास निसातय् परिवार अिवा अग्रमहिषी अ्वाने तयाबी ।”

(४२)

“यदि धुगु बन्धने क्वनाशोकु धंगु जूला जि छित्त। जीवन-वाम
बी ।”

“महे । क्वनेफु ।”

अयेसा “अधू, स्वामी !” धया बीह्यसिपाय् वना बन्दना याना
खलेलिवक वनाचनन ।

असे वं बेके न्यन—“अग्ने ! शिल्प सय्का काय् सिधलला ?”

“माःपातला शिल्पयागु ज्या सिधल ।”

“असे छुसे ला ?”

“तात ! निमित्त व्वाळा छगू व वाहन छगू माल ।”

“अग्ने ! क्व छुपाय्त ?”

“तात ! बःनी नी स्वया मन्त्र सिद्धिया लागि छगू वाहः
काय्माःगु दु । उकि बेसाय् वा कुबेलाय् प्याहा वनेत निमित्त व्वाळा
छगू व वाहन छगूया आवश्यक जुल ।”

जुहु “अधू” धया स्वीकार यात । इमोसं वःयोगु व्वाळा छगू
वःगु अघिने तल ।

जुहुया जुलसा न्यागु प्रकारया वाहनत दु । (१) निहच्छिवा
५० योजन बनेफुह्य भद्रवती घंहा मिसाह्य किच्चि, (२) निह ६० योजन
बनेफुह्य काक घंहा चयो, (३) निह सच्छि सच्छि (१००) योजन
बनेफुह्य वेह्यकण्ठी व (४) मञ्जुकेही तलः व (५) निह १२० योजन
बनेफुह्य नाझागिरि घंहा किति ।

<https://dhamma.digital>

व कुतु कुलतां बुद्ध उत्पन्न मज्झिमबले छह्य महाजनया सेवक
 जुया च्वंगु छः । अले छह्युया दिने व महाजन नगरं पिने मोल्लुया
 वयाच्वंबले प्रत्येकबुद्ध छह्य भिक्षाया सागि नगरे द्वाहां बिज्यात ।
 सकल नगरवासिपित मारं आवेश याना तःगुनि याना छगू हे भिक्षा
 प्राप्त मज्झया सिलातःगु भिक्षापात्र अर्पेतुं जोना नगरं ल्याहां बिज्यात ।
 अले वसपोल नगरया ष्वाछाय् च्वंबले मार नेगु मेयं वया “मन्ते ! छुं
 प्राप्त जुलला ?” छका न्यन ।

“छुं छं जितः साम उचीगु ज्या यानाला ?”

“अये जूसा ल्याहां बिज्याना हानं द्वाहां बिज्यातुं । माः साम
 उचीका बी ।”

“जि हानं ल्याहां बने मखु ।”

यदि ल्याहां वंगु जूसा हानं सकल नगरवासीपिनि शरीरे बुबिना
 सापा याना वं ग्हीकेगु खेल पाय्त उची ।

अले व महाजनं सिलातःगु भिक्षापात्र अये हे ज्वला बिज्याना
 च्वंबले प्रत्येकबुद्धयात जना बन्दना याना “मन्ते ! छुं प्राप्त जुलला ?”
 छका न्यन ।

“आबुसो ! भिक्षाकरण याना ल्याहां वयेयुन ।”

अले वं बिच्चायात—“आयं जि न्यनागु खंवा जवाक मस्युले
 नेगु हे छया बिज्यात । छुं प्राप्त मज्झ उची ।” अले पात्रे सोबले छुं
 मज्झु जना । छेँ जा जुलला मज्झिम वंगु मस्युगुलि याना वं हिरिमत याना

पात्र काय् मञ्जाल । “मन्ते ! धीपल्ल वनसं ज्वना विज्याहुं” धया
 वेगं ज्ञे वना “की जा बुतला ?” धका भयना “बुत” धाःपु भयना बं
 सेवकयात छाल—“तात ! छवे ध्यां वने फुह्य मेपि सुं महु । धाकनं
 ज्वावना भवन्त बुषाय् वना “मन्ते ! जितः पात्र विषया विज्याहुं” धया
 पात्र ज्वना वा ।”

छगू वधनं हे तिग्गुया ज्वावना बं पात्र कथाहुल । जहानहुत्पां नं
 वःपु भोजनद्वारा पात्र जाय्क तथा “धाकनं ध्व आर्ययाथाय् प्यंकावपु,
 जि छंत पुकियागु पुष्य-भाग जी” धका छाल । व वेगं वना प्रत्येकबुद्ध-
 खात भिक्षापात्र विषया पञ्चाङ्ग-प्रतिष्ठितद्वारा वन्वना याना “मन्ते !
 समय जाया मन्त धका जि जति वेगं वना ल्याही नं धया । ध्व जिगु
 वेगया फलद्वारा न्येगू, लवीगू, सच्छिगू, सच्छि व भ्योगू योजन वनेकुपि
 बाहनत प्राप्त ज्वामाः । वनाबले नं वयाबले नं जिगू शरीर सूर्यतापं
 लप्त जुल । पुकिया फलद्वारा जन्म जूज्जुषाय् जिगु भाशा सूवर्षीया तेज
 वं ज्वामाः । ध्व भिक्षादानया पाछे मालिकं जितः पुष्य-भाग म्युगु हु ।
 उकिया प्रभावं छपिसं साजात याना कथा विज्यागु धर्मलिते सहभागी
 ज्वा वय्माः” धका छाल । प्रत्येकबुद्धं जये हे ज्वामा धया अनुभोजन
 याना विज्यात—

१. “इच्छितं पत्थितं तुय्हं सन्वमेव समिज्जन्तु ।
 पूरेन्तु सन्वे सङ्कप्पा चन्दो पणरसो यथा ॥

२. “इच्छितं पत्थितं तुय्हं छिप्पमेव समिज्जन्तु ।
 पूरेन्तु सन्वे सङ्कप्पा मणिजोतिरसो यथा’ति ॥”

अर्थ—

१—“छं इच्छापागु प्रार्थना अथाक्कं सिद्ध उचीमा । पुन्हीया
खन्नामा खं छंगु अथाक्कं संकल्प पूर्णं उचीमा ।

२—“छं इच्छापागु प्रार्थना याकनं हे सिद्ध उचीमा । ‘मणिय्योति-
रत्त’ खिन्तामणि खं छंगु अथाक्कं संकल्प पूर्णं उचीमा ।”

एव निपु गाथायात हे प्रत्येकजुद्धपिनि अनुमोदना गाथा घका
छाई ।

यन ‘जोतिरत्त’ घका इच्छा पाइगु वस्तु अथाक्कं बी कुगु
मणिरत्त यात छाःगु छः । एव वंगु पूर्वं चरिअया खं छः । व आः
खण्डपञ्जोत्त जुजु जुल । वहे कर्मया प्रमाथद्वारा उक्त म्यागु प्रकारया
बाहनत प्राप्त जुगु जुल ।

अले छग्गु, जुजु उवघान कोइयाया निरति प्याही वन । “थो बिस्युं
वनेभाल” घका तःतःपाःगु छंगुया ह्यिआय् लुं वह आय्का निसाह्य
किति (महवती) या म्हेतया वामुल्लइत्तायात ध्वना उधेन बिस्युं वन ।
अन्तःपुरया पालेतेसं खना वना जुजुयात विगित यात । जुजुं “याकन
हुं” घका सेनायात छवत । सेनात अवावया ख्वंगु खना उधेनं पाय्मोहया
ह्यिआ पयना प्वंका बिल । पाय्मोह मुनाकया मनूत हानं अवावव ।
उह्यस्यां लुं (असफो) या ह्यिआ पयना प्वंका बिल । इपि सुवर्णंवा
सोभं बिलम्ब यानाच्चवंतले नगरया पिने ख्वनाच्चंवि थः सेनातय्थाय्
अथं कवन । अले जुजु अयाच्चंगु खनेकथं थः सेनातसें आहुएका नगरे

<https://dhamma.digital>

कुतयंकल । व वना बासुलवत्तायात अनिवेक याना अग्रमहिषी-स्वाने
तल ।

भागन्दिय

भागन्दिय धंष्ट मेष्ट मिलां नं कुकुयाचाय् अग्रमहिषी-स्वान
प्राप्त याना तःगु छः । व कुलसां कुळ राष्ट्रया भागन्दिय बाह्यणया
मृष्टाय् छः । मीह्यसिया नां नं भागन्दिय हे छः । वया ककाह्यसिया
नां नं भागन्दिय हे छः । व (—भागन्दियया मृष्टाय्) देव अप्सरा
समानं अयन्त बीला । वया बीह्यस्यां वंत योग्यह्य भात मइया तःतःधंगु
कुलयापिसं फों वल नापं “जि मृष्टाय्यात छिपि योग्य मजू” छका
तज्जनयाना कयाना छ्वंगु कुयाचवन । अले, छन्ठया विने सुय म्हाप्पनं
खोके स्वया छ्वंबले शास्तां भागन्दिय बाह्यण व वया कला तहितं
अवागामी कले प्रतिष्ठित उवीगु खं सीका यःगु पात्र-चीवर कया
मिभयया विनेछ्वंगु वया अग्निकालात बिजयात । वं अद्ररूपस्तम्परित
युक्तगु तयागतया आशवभाव छना “ध्व संसारे ध्व पुरुव तमानह्य वेपि
सुं महु । ध्व जि मृष्टाय्यात योग्य म्जू । छ्वभात सेवाटहल याकेत जिह्य
मृष्टाय् बीमाल” छका अनेतया “हे अमण ! जि मृष्टाय् छह्य दु । जि
चौतक वंत योग्यह्य पुरुव मखनानि । छपित व, व छपित योग्य म्जू ।
छपित सेवा याइह्य पत्नी, वंत नं पति छह्य माः हे माः । छपित हे जि
वंत बी । जि मथोत्तले यमसं च्वना बिजयाह्य” छका छाल । छुं धया

बिभ्रयासे शास्ता सुपुत्र क्वना बिज्यात । ब्राह्मण वेगं छे' वना
 "भो मिसा । भो मिसा । जि म्हाय्यात योग्यह्य पुत्रव छन । याकन
 याकनं वंत छाप्ये या ।" वंत छाप्यिके धुंका ब्राह्मणीयात नं नाप्यं
 क्वना शास्तायाथाय वन । सकल नगरे छलबल जुल—“व्यं शौतक्क
 जि म्हाय्यात योग्यह्य सु' मनु धका स्वोतं बिया मछो । तर शौ जि
 म्हाय्यात योग्यह्य (पुत्रव) क्वना धका धवाक्वन । व गरयाह्य मनु
 छनि स्वय्माल ।” धका महाजनत नं व नापं प्यार्हा वन । वं म्हाय्याह्य
 बोना हया क्वंतले शास्ता वं धाथाय मक्वंसे अन पालिकर्वाय क्यना
 मेथाय क्वना बिज्यात ।

दुद्धपिनि पालिकर्वाय कुलसां अघिष्ठान याना म्हुवा बिज्याथाय
 हे अक छनेरई । मेथाय छनेवंमछु । हानं गुह्यसिपु निर्मित्त अघिष्ठान
 याना बिज्याह्य इमिसं अक छनी । इमिसं मक्कंकेया लागि कित्ति ब्रादि
 पशुतेसं म्हुसु म्हुसां, तस्सतं वा बोसां, स्वकय्थवा प्वीकेत संसां—उकियात
 सुनानं हे म्हुवा छ्वे फंमछु ।

अले ब्राह्मणीनं ब्राह्मणयात धाल—“व पुत्रव गो ?” “वन हे
 क्वना क्वं” धका वंत धयागु कः । “मन वन ह्या ।” धका उखेंपुछे
 सोबले पलाकर्वाय क्वना “क्व का वया पलाकर्वाय” धका धाल । ब्राह्मणी
 कुलसां लक्षण सहित मन्त्र दुगु स्वंगू वेवेसं पारंगत जूह्य जूया निति वं
 लक्षण-मन्त्र कुमंका पलाकर्वाय यात परीक्षा याना “ब्राह्मण ! क्व
 पलाकर्वाय पन्चकाम विवय सेवन याह्यह्यसिया पलाकर्वाय मछु” धका धया
 क्व नाथा धाल—

“रत्तस्स हि उक्कुटिकं पदं भवे,
दुट्ठस्स होति सहसानुपीलितं ।
मुल्हस्स होति भवकङ्कितं पदं,
बिबत्तच्छदस्स इदभीदिसं पदंति ॥”

अर्थ—

“रागीया वाली कुप्रो बुई, दुट्ठहसिया वाली ज्जीबले घिसिघिसि
ज्जी, मोहीया वाली ज्जीबले कोट्टेयाना ज्जी, तर निकेशी पुरुषया वाली
जुलसां यये ज्जीनी !”

अले बंत ब्राह्मणं यये धाल—“ओ भिसा ! छला नःयले गोंज
व छे दुने बिध्मान यानाज्जंहा छुं खंकीहा का, सुमुकज्जं !”

“ब्राह्मण ! छं छु मग्गु व धाः । तर एव पसाज्जाय्वा पञ्चकाम
विषय सेवन वाइहासियाला ख हे मज्जु !” धया ज्जोबुखें सोबले
सास्तायात खन । “एव वहे पुरुष जः” धयां ब्राह्मण अन वना
“धमम । जि म्हाय् छंत सेवाटहल याय्वा लागि बी” धका धाल ।
“छं म्हाय् जितः माला म्वा” धंगु खं छुं धया बिमज्जासे शास्ती
“ब्राह्मण ! छंत जि खं छगू कने” धका धयाबिज्यासेलि ब्राह्मणं “कना
बिज्याहें धमम” धका धाय्वं—महा अभिनिष्कमणया बलेनिसें अज्जपाळ
निपोध तिमक्खे तक्क मारं लिस्सुत्तुगु खं व हानं अज्जपाळ निपोध
सिमाक्खसं ‘आः एव जिगु विषयं मुक्त ज्जी धुंक्कल’ धका शोकयाना
ज्जंहा मारयात शोक शांत याय्वा लागि बोपि मारया म्हाय्पिसं

कुमारी आदिवा रूपे प्रयोग याना प्रलोभन याःगु खं कनाः उगुबकले
हेला जिके (बिबबल) इच्छा मजू घका घया अब वाधा आता वयका
बिज्यात—

“दिस्वान तण्हं अरति रगख,
नाहोसि छन्दो अपि मेयुनस्मि ।
किमेविदं मुत्तकरीसपुण्णं,
पादापि नं सम्फुसितुं न इच्छेति ॥”

अर्थ—

“(नमूचि मारवा म्हाय्यपि) तण्हा, अरति, रगाये ज्यापि खना
नायं मेयुनस जिगु इच्छा मजू घालेलि अब खि-च्चं भरिपूर्णं जुयाच्चंगु
शरीर खना गबले ज्यो । छंतला तुतीं अक नं थोगु इच्छा मजू ।”

गाथा सिधःबले ब्राह्मण छ बाह्यणी निम्हं अनागामी कले
प्रतिष्ठित जुल । “यवि जितः माःगु मडुसा माःगु मडु छंगु खं अक कंसा
गागुयात, अबं जितः खि-च्चं भरिपूर्णंहा यात । याय्भु, यःगु जाति कुल
प्रवेश भोग बेश सन्पत्ति युक्तहा आत चूलाका अमन शीतमघात यय्गु
स्युका” घका मागन्विपनं शास्ताया प्रति ईछ तल ।

छु, वं अये यःत ईछ याइगु खं तयागतं सिया बिज्याला कि
सिया बिमज्याले ? सिया बिज्या । सीक सीकं छाय् गाथा घया
बिज्यागुले ? मेपि निहसिया कारणे । बुद्ध छंपिसं यःत ईछ याइगु

छेयात वास्ता याना विमज्ज्यासे मार्ग-फल साक्षात्कार याना कायकुपिण्णि
कारणे धर्म-वेशना याना हे विज्याई ।

अले मा-बीपिसं वेत चूलमागन्धिय (—किजा मागन्धिय)
यात लःस्थाना प्रव्रजित जुया अरहत्त्व प्राप्त याना काल । चूल-
मागन्धियनं कल्पना यात—“जि म्हाय् हीम मनुष्ययात बी योग्य
मजू । एह्य जुजुयात हे बी योग्य” यका वेत बोना कोसम्बीस बना
सर्वअसंकारं अलंकृत याना “प्व स्त्री रत्न छलपोसयात योग्य जू” यया
उदेन जुजुयात बिल । खनेमात्रं हे उत्पन्न जू गु अति प्रेमं याना अमिवेक
बिया न्यासः स्त्री-परिवारपि बिया जुजुं वेत अप्रमहिषी-स्थाने तल ।

युकथं (उदेन जुजुया) फियास (१,५००) प्याखंनो परिवार
सहित स्वह्य अप्रमहिषीपि दुगु छः ।

घोषक आदि सेठपि

Dhamma.Digital

जुग समयस कोसम्बीस घोषिक सेठ, कुक्कुट सेठ व
पावारिय सेठ आदि स्वह्य सेठपि दुगु छः । वर्षावास न्होने ध्यंकः
वपेवं हिमालवाखे वोपि न्यासःह्य तपस्वीपि नवरे मिजाया सागि बोगु
खना प्रसन्न जुया फेतुका, भोजन याका इमिगु वचन कया प्यलातक्क
वःगु चासे तथा हानं वर्षावास न्होने ध्यंक वइबले वपेगु वचन कया
इमिसं तोता छ्वइगु जुया वचन । तपस्वीत नं अबनेसंनिसें क्यालातक्क
हिमालवाखे वचना प्यलातक्क इमिगु चासे वचनिगु याना वचन । अले

लिखायागु समयत, हिमालयाखें वया ज्वंजले जंगलपाखे छमा तःमागु
 बरमा छना वया वये फेनुत । इपिमज्ये चकालिह्यस्त्री मती स्वीकल —
 “ध्व सिमाय् क्वनाक्खंय्य देवता होनह्य् ज्योयें मक्खं । धुकी महानुभाव
 सम्पन्नह्य देवराज हे वय्माः । यधि ध्वं ऋषिगणयात लः त्वंकल छाःसा
 गुलि ज्यू खे !” देवतां लः बिल । तपस्वीतेसं मोल्ह्नीगु लः कुसा
 ज्यूखें धंयें मनेतल । व नं बिल । अनंलि भोजन कुसा ज्यूयें धंगु मनेतल ।
 व नं बिल । जले वंगु मने वये जुल — “ध्व देवतां जिमिसं मती तःतःगु
 ध्याकं बिधा ज्वन । महा । वंत छकी स्वययुसा गुलि उत्तम ज्योखें”
 वं सिमाग्वं तच्छ्याना चात वयन । जले वंके — “भो देवराज ! छंगु
 सम्पत्ति अति महान जू । छु याना ध्व प्राप्त जू गु ?” छका न्यन ।

“आर्यपि ! ध्व खं न्यना बिज्याय् मते ।”

“देवराज ! कना बिज्याहुं ।”

वं धःम्हं यानावोगु कमं मतीचा जू गुलि मज्झासा धाय् मकया
 ज्वन । इमिसं बारम्बार जोर पाःसेलि “अये जूसा न्ये” धया कम ।

व जुलसां गरीबह्य मनु जूयानिति ज्यामिज्या भाःजुबले
 ज्वनायपिण्डकथाथाय् ज्यामोज्या प्राप्त जुया वंगु कारणं जीविका
 याना ज्वन । जले जग्गुया बिने उपोसथ दिन छनु ज्वनायपिण्डक
 बिहारं ल्याहां वया न्यन — “व ज्यामोयात थो उपोसथ दिन छका सुनार्न
 कंला ?”

“स्वामी ! धाः मनु ।”

“अयेजूसा वंत वःन्हिसिया नयेगु घुयाति ।”

अले वयानिति छपास जाःयुया तल । न्हिच्छित्तक अंगले
 क्यायाना सन्वयाइले व वयेवं जाःस्युबले—‘नये पित्या’ धका हुवाचाया
 वनसें—‘मेमेगु विने जुलसां प्व छे’ जा हति, के’ हति, तरकारि हति’
 धका महान कोलाहल जू । थो सकसें निःशाइव जुवा वपने पुं’कल ।
 जि हे छहासित जक जा बियाचवन । ‘थये छाया् छनि’ धका मसीत्वीका
 न्यन—“मेपि सकस्यां नये पुं’कलसा ?”

“सुनानं मनः ।”

“छाय् ले ?”

“प्व छे’ उपोसथ विने बःन्हीयागु भोजन मया । सकसें हे
 उपोसथिक जुयाचवनी । अन्तिमरूपं बुध त्वंपि मस्तेत नापं म्हुतु कुल्ला
 याकेबिया, चतुमधु म्हुती तय्केबिया महासेठं उपोसथिक याकीगु ।
 सुगन्ध बुगु चिकनं मत कयाका, तःधि वीधि सकसिनं सासाय् चवना
 वृत्तिसाकार (= शरीरे च्वंगू स्वीमिगू लजन) सुमंका भावना पाई ।
 छंत जुलसां थो उपोसथ विन धका घाय् लोमंकल । उकि छ छन्हेसित
 जक जायुया तल, जा नें” धका घाल ।

“यदि आपयें उपोसथिक ज्यो ज्युनिसा जि नं उथी ।”

“प्व छं सेठं स्यु ।”

“अयेजूसा वय्कयाके म्यभाग्गु ।”

हुपि वना महासेठयाके न्यन । वं थये घाल—“आः छुं मनसें
 म्हुतु कुल्ला याना उपोसथ शील अधिष्ठान याःता बरिच्च उपोसथ कर्म

पाये उन्नी ।” उह्वास्यां एव खं ग्यना भये हे पात । ग्हिच्छि ज्वा याना नयेपित्वागुलि शरीरे वायु प्रकोप जुल । वं जनि सिना अनिच्छो ज्वना ग्वारा ग्वारा तुला ज्वन । सेठं एव खं ग्यना खिलाख ज्वोपत चतुमधु ज्वंका बयावासे वना “तात ! छु जुल ?” धका ग्यन ।

“स्वामी ! वायु प्रकोप जुवाज्वन ।”

“अयेज्जसा इना वास न ।”

“स्वामी ! खिकेपिंसं नं मयावीगु छःजां ?”

“जिनिके रोग मधु, छं जक न ।”

“स्वामी ! उपोसथ व्रत कयानं ग्हिच्छि ज्वने मफुत । बच्छि जकगु व्रतनं खण्डित बनज्जोना” धका नयेगु इच्छा मया ।

“तात ! बये पायुमते” धका धालनं नयेगु इच्छा मयासेलि अरुणोवप जुबले सुखू गगा वंगु स्वार्थे सिना वना व बर्माय् जग्मजुल । बये खं कना—“व सेठ बुद्ध गौरव, धर्मं गौरव तथा सज्जु गौरव तंहु छः । बयूकया कारणं याना बच्छिजक उपोसथ यानागु व्रतया प्रभावद्वारा एव सम्पत्ति वित्तः प्राप्त जु गु छः” धका धाल ।

‘सुद्ध’ वेगु बचन ग्यनेमात्रं हे म्वासःह्य तपस्वीत वना हेवतप्यत स्हा विन्ति याना “बुद्ध धका धयागुला ?” धका धाल ।

“छः बुद्ध धका धया ज्वना” धका स्वीकीतक बहे खं ज्योके विल ।

“अब लोके ‘बुद्ध’ धँगु शब्द मात्रमं ग्यने कुलंभ” यथा प्रीतिवाक्य
(—उद्दान) प्रकट याना “हेव ! अनेक लाख कस्पतकनं ग्यने वनंगु
काश्च छं ग्यंकल” यका धाल ।

अले यथा चेलातेसं आचार्ययात यथे धाल—“अयेज्जता की
सकलं शास्तायाथाय् वनेनु !”

“तात ! स्वह्य सेठपि की आपलं उपकारीपि छः । कन्हे इमिच्छे
मिआ कया इमित नं कनावने । तातपि ! धंयंति ।”

इमितं धंयं तल । कन्हेखुण्हु सेठपिसं यागु व भोजन तट्यार
याना आसन लाया, ‘यो की आर्यपि वडगु दिन छः’ यका सोका संसो
वना बोनाहया छे यंका फेतुका मिआ बिल । भोजन याय्पुंका ‘जिपि
वनेश्यल’ यका इमितं महासेठपित धाल ।

“भन्ते ! वर्षावास प्यला वन क्वना बिज्याय्पु वचन छलपोल-
पिसं जिमित बिपातया बिज्यानागु मखुला ? अले आः वन
बिज्याय्पु ?”

“संसारे बुद्ध उत्पन्न जुल, धर्म उत्पन्न जुल तथा सङ्ग उत्पन्न
जुल । उकि शास्तायाथाय् वनेश्यना ।”

“अयेता वलपोल शास्तायाथाय् छःपोपि हे अक बिज्याय्
जाःयुला ?”

“आबुल्लो ! मेपितनं पनातगु महु ।”

“भन्ते ! अयेता वल्ल सनाबिज्याहुं जिपिनं तट्यार जुया यथे ।”

‘सिद्धिं उच्येद्यानां च्यंतस्ते जिमितं विस्तारं उच्ये । जिपि
 न्हायलावकं वनाच्यने द्विपि लिपा वा’^१ धया इपि न्हायालावकं वना
 सम्यक्सम्बुद्धयात् खना स्तुति याना वन्वना याना छलेलिवकं फेतुत् ।
 अले तथ्यागतं इमितं आनुपूर्विकथां^२ कना धर्मदेशना याना विज्यात् ।
 धर्मदेशनाया अगतस सकलं ऋषिपि प्रतिसम्भवा^३ सहितं अरहन्तं जुया
 प्रवण्या वचना ‘एहि भिषखणे !’ (= वा भिक्षुपि !) धका धया
 विज्याःगु वचनया अगतस ऋद्धिमय पात्र-बीवरधारी जुया ऐहि भिक्षुत्
 कुल ।

इपि स्वह्यं सेठविनं न्यास न्यासःगु गाढाय नयेगु सामानत व
 ध्यो, कस्ति, छ्वालुगु साखः इत्यादि वान वस्तुत् जोना ब्राह्मस्ती प्यंका
 शास्तायात् वन्वना याना धर्मकथा न्यना धर्मकथाया अगतस सकलं
 श्रोतापत्तिकले प्रतिष्ठितं जुया, बाःछितवकं वान म्युम्युं शास्तायाथाय्
 व्वन । कोसम्बी विज्याकेत भगवान्याके याचना याःबले तथागतं वचन
 विद्या विख्यासे—‘तथागतं धंपि निःशावगु यासे च्यने न्हाः’^४ धका
 धाःगु ध्यना “अन्ते ! धयाविज्यागु खं जिमितं वृत् । जिमितं समाचार

१. ‘आनुपूर्विकथा’ धैगु छु धैगु विषयले सीके मन्दुपिसं आयुष्मान्
 अमृतानन्दया बु. ङा. भा-१, पृ. १८१; बु. ङा. भा-२, पृ. १६१
 तथा बु. ग. भा-१, पृ. ३१४ आदि बुद्धकालीन सफुति च्ययातःगु
 डु ।

२. ‘प्रतिसम्भवा’ धैगु छु धैगु खं सीके मन्दुपिसं आयुष्मान् भिक्षु
 अमृतानन्दया बु. म. भा-१, पृ. २०९ या पादटिप्पणीस स्वयादिसं ।

छवपाहयेवं विज्यायमानि" एका घटा कोसम्बी बना घोषित सेठं 'घोषिताराम', कुक्कुट सेठं 'कुक्कुटाराम' व पावारिय सेठं 'पावारिकाराम' धंगु स्वंगू महाविहार इयकेबिया शास्ता विज्याकेत समाचार छवत । शास्ता इमिगु समाचार न्यना अन विज्याते । इमिसं लेंतो बना शास्तायात विहारे दुतर्यका पालंपा याना सेवासत्कारं यात । शास्ता न्हि छगू विहारे खनो विज्यात । गुह्यसिगु विहारे 'खना-विज्याइगु छः उह्यसिया पिछालखी मिसा विज्यात ।

श्यामावतीयात खुज्जुत्तराया उपदेश

इपि स्वंगू सेठपिनि सुमन धंगू सेवक गय हुगु छः । वं इपि सेठपित वये छाल — "जि छिकपिनि ताकार्लमिसें याःह्य उपकारक छः । खास्तायात भोजन पाकेगु इच्छा बुयाखन । जितः नं छःगुपालागिः खास्तायात बियाविसें ।"

"अबेजूता कन्हे भोजन याकि ।"

वं "ज्यू स्वामी ।" घया शास्तायात निमन्त्रणा याना सत्कार सम्मान यात ।

उगु समयत (उवेन) बुजुं श्यामावतीयात न्हिन्ह स्वीयायु नू क्याटका कार्वापणं (= धीं) बियाखन । खुज्जुत्तरा धंगू वया ख्वातिसं सुमन गधुयायाय बना न्हिन्ह स्वी कया हइगु बुयाखन ।

अले व अन बोबले तथुं धाल—“जिं हिंग शास्तायांत निमन्त्रणा
यानातंगु बु । यो स्वांठिरा शास्तार्यासिं पूजां पाय्मानि । आःवात
वननि च्वं । मोजन याकेबले सहायिका जुयां धर्मं र्थना बाकि जू गु
स्वां ज्वना हुं ।”

वं “ऊगु” धका स्वीकार यात । सुममं बुढ प्रमुख निजुसंधयात
मोजन याके सिधेका अनुमोवना याकेया सागि पात्र पवना काल ।
शास्तामं अनुमोवना धर्मवेशना आरम्भ याना बिज्यात । शास्तायागु
धर्मवेशना न्यन्यं हे बुज्जुत्तरा ओतापत्तिकले प्रतिष्ठित जुल । वं मेमेगु
दिने प्यटका वीं धमं कया मेगु प्यटका वीं स्वां कया यंका च्वन ।
उछुनुया दिने कयाटका वींया स्वां कया वन । अले वंत श्यामावतीं
बाल—“अग्ने ! छुछः यो जिमि जुजुं वोम्बर स्वांवा घू बिस लाकि
छु ?”

“ओर्या ! मखु ।”

“अयेसा यो गयेजुया पुलिमंछि स्वां बुगुले ?”

“मेमेगु दिने प्यटका वीं यःह्यं कया प्यटकाया जक स्वां हयेगु ।”

“यो ह्याय मकयापुले ?”

“सम्यक्सम्बुद्धयागु धर्मवेशना न्यनां धर्माविबोध जू गुलि ।”

अले महारानी वंत “अरे बुध्ट ! आतकं छं कयातःगु वीं जितः
सितहंति” धका बोमथुसे “अग्ने ! अयेजुसा छं त्वनी बयागु अमृतरत्त
जितः नं त्वकी” धकां धाल ।

. जूसा जित मोलहुकि” छका घाय्बं किङ्गुनः सुगन्ध लःघर्भं
 नालुके बिद्या निपु पिच्छुसे छर्बु वा बोकल । वं छपु ना सिना छपु ना
 एकांश याना न्यया आसन लाय्का पंखा छगु काय्के छवया आसने
 फेतुना बिप्रितगु पंखा उवना न्यातःह्य मिसातयत् सम्बोधन याना
 शास्ता कना बिज्याथेतुं घर्भवेशना यात । वंगु घर्भवेशना न्यना सकर्भे
 ओतावसिकले प्रतिष्ठित जुल । इपि सकर्भिनं खुज्जुत्तरायात वन्दना
 यात “अम्भे । धनिनिसे छं बुलुगु ज्या याय्मते । जिमि मायागु चासे व
 आचार्यया चासे उवना शास्त्राद्याद्या वना वसपोलं वेशना याना
 बिज्याइगु घर्भं न्यना जिमित कंवा” छका छाल । वं अथे यायां लिवा
 त्रिपिटक धारिणी जुल । अले वंत तथ्यागतं “भिक्षुपि । जि बहुधुन्न
 घर्भकपिकर्षि उपासिका भाविकापिमध्ये अग्रह्य खुज्जुत्तरा छः” छया
 अग्रस्थाने तथा बिज्यात । इपि न्यातःह्य मिसातेसं नं वंत थये छाल—
 “अम्भे ! शास्ता दर्शनं याय्गु इच्छा जुल । जिमित वसपोल वयनाम्बु ।
 सुगन्धित स्वर्भा आदि वसपोलयात पूजा याये ।”

“आर्षा ! राजकुल घयागु साव ज्पातु । छिपि बोना पिने
 वनेमकु ।”

“अम्भे ! जिमित नारा याय्मते । जिमित शास्त्रा वयना हे
 बोमाल ।”

“अथे जूसा छिपि छर्बवनागु कोठाया अंगले गवाय्कु याय्मते
 स्वये केगु छः अयाय्कु याना हो-व्या खना सुगन्धित स्वर्भा काय्के

‘उवया स्वह्य सेठपिनि लुछाय् शास्ता विज्याइबले उगु उगु चासे ववना सो नं सो ल्हा ववकंका वन्दना नं या, पूजा नं या ।’

इमिसं अये याना शास्ता विज्याइबले व ल्याहाँ विज्याइबले स्वया वन्दना नं यात, पूजा नं यात ।

श्यामावती प्रति मागन्वियया वड्यन्त्र

अले छन्नुया विने मागन्विय यःगु प्रासावं प्याहाँवया ल्बोप्यो जुजुं इपि व्वनीगु चासे वना कोठया अंगले हो-प्याः खना “प्य छु खः ?” छका न्यन । इमिसं शास्ताया प्रति वया ईछ वुगु छं मसिया “शास्ता प्य नगरे विज्याइबले जिपि वन वना शास्तायात वशंन नं याय्गु पूजा नं याय्गु” छका कंनेव “अमज गीतम प्य नगरे बयेछुं कल छनिका । आः जि वयात याय्गु स्यूका । यूपि नं वया उपस्थादिकापि उबी छुं कल । यूमित नं याय्गु स्यूका !” छका मत्तीतया जुजुयात कन—“महाराज ! श्यामावती सहित अनज्जंविनि विनेज्जंवि नाव लब्धुं हु । गोभुषा मवय्वं छलपोलया ज्याम काइतिनि ।” इमिसं अये दाईं छका जुजुं विन्वास मया । हानं छाल नं विन्वास हे मया । स्वक्व तक्क छयानं विन्वास मयासेलि “महाराज ! यदि जिगु छंस विन्वास मज्जता इपि व्वनीगु ववन्नाय् स्वया विज्याहुं” छका छाल । जुजु वना सोवंबले कोठया अंगले हो-प्याः खना “प्य छु ?” छका न्यंबले उरु कारण कंसेलि इपि खना तं पिमकासे छुं मवासे हो-प्याः

तीके बिद्या ऊद्यालं स्वस्वय् जौक व्याकं कोठाय् ज्या वयेके बिल ।
 स्वस्वय् ज्युगु ज्या अबलेसंनिते वयावस । भागन्वियं इमित छुं
 यायमकया “अमण गीतमयात हे यायमाःगु याये” धका नगरबासीतयत
 घूस बिद्या “अमण गीतम नगर बुने इहाँ वया विचरण याइबले ज्यो,
 ज्यामित नापं मिलेजुवा बोबिया परिहास याना बिसिके छब” धका
 आका बिल । त्रिरसनप्रति अप्रसन्न जूवि मिय्यादृष्टिकतेसं नगर बुने
 बिज्याह्य शास्ताया ह्यूरु वना—(१) छुं खः, (२) मूखं खः,
 (३) मोही खः, (४) ऊँठ खः, (५) बोहं खः, (६) गधाहा खः,
 (७) नरके वनोह्य खः, (८) पशु खः, (९) छंगु मुगलि महु तथा
 (१०) छ बुगंति हे साःवनोह्य खः छका प्य किगु प्रकारमा आकीस
 वचनं बोबिया परिहास यात । प्य भयना आयुज्मान् आनन्द् स्वर्वावरं
 शास्तायाह पये ब्रिगित यात—“अन्ते ! प्य नगरबासीतेसं फीत
 बोबिया पवन, परिहास याना पवन । वनं मेचाय् वनेगु ।”

“आनन्द ! गन वनेगु ?”

“अन्ते ! मेगु नगरे ।”

“आनन्द ! अमण्वपिसं नं बोबिल छाःसा हानं गन वनेगु
 जले ?”

“अन्ते ! अगं नं मेगु नगरे ।”

“अमण्वपिसं नं बोबिल छाःसा गन वनेगुसे ?”

“अन्ते ! अगं नं, अगं नं मेगु नगरे जने ।”

“आनन्द ! क्वे यायगु योग्य मज्ज । सुनु वासे उरपत्त जू गु
उगडा छः व मत्त हे सान्त धानातिनि मेवाब् बने क्यके माः ।”

“आनन्द ! सुनां बोद्धिया ज्वन ?”

“अन्ते ! ज्यो, ज्यामि आधि सकसिनं बोद्धिया ज्वन” धका
धाल ।

“आनन्द ! जि जुलसां संपाम भूमोत्त वंह्य कित्ति समान छः ।
संपाम भूमोत्त इहाही वंह्य कित्तिनं प्यंगू दिसापाखे बोगु तीरयात् सहयामा
ज्वनेमाः । अथे हे आपालं वुरशील्लतेसं धाःगु वचनयात् सहन यायगु
भार जिगु छः” धया बिज्यासे वःगु हे कारणे धर्मवेशना याना बिज्यासे
(धर्मपदया) नाग वगें ज्वंगु स्वपु गाथा आशा वय्का बिज्यात्—

१. “अहं नागोव सङ्गामे चापातो पतितं सरं ।
अतिवाक्यं तित्तिक्खस्सं दुस्सीलोहि बहुज्जनो ॥
२. “दन्तं नयन्ति समित्तं दन्तं राजाभिरुहति ।
दन्तो सेट्ठो मनुस्सेसु योतिवाक्यं तित्तिक्खति ॥
३. “वरमस्सतरा दन्ता आजानिय्या च सिन्धवा ।
कुञ्जरा च महानागा अत्तदन्तो ततो वर'न्ति ॥”

अर्थ—

१—“संपामे वंह्य कित्ति कय्काहःगु तीरयात् सहयाःपे जि नं
कटुवाक्ययात् सहन याय् । छायाःसा वुरशील्लपि हे आपलं वु ।

२—“शिक्षितस्य क्लिप्तात् संप्रामे यंकर्षी, शिक्षितस्य क्लिप्तस्यो राज्ञां गरी, मनुष्यापि मध्ये आरमबभन बुह्य व कट्टुवावयवात् सत्तम पाय् कुह्यसित श्रेष्ठ धार्षी ।

३—“अच्छर, सिन्धव वेत्ताया भिह्य सल व तःधिकःह्य क्लिप्त—
 धूपि शिक्षित जूसा श्रेष्ठ खः । व स्वया यःत यःमं बभन याना शिक्षित
 पाय्यु श्रेष्ठ खः ।”

धर्मोपदेश जूबले उपस्थित जूपित सार्यक हे जुल । धुकथं धर्मवेत्ताना याना “आनन्द ! क्षिप्ता काय्मते, धूमिसं नेह्नुतक्क अक बोबी, क्याःह्य बुखुनु सुमुक ख्वनी । बुद्ध धेविनिगु विवय कया ज्वीगु विवाव नेनु अपो त्यकेमजू । शास्तायात् बोबीका बिसिकः छ्वय् मकया मागन्दिद्यं “आः छुयाःसा जिई” धका मत्तो स्वीकल—“धूपि ख्वयात् सहारा बोपि खः । अतः धूमित कट्ट बोमात्” धका छ्नुया दिने जुजुया सुरापान पाइगुवासे उपस्थान याना ख्वच्चं यः ककाह्यसित वत्र ख्वया छ्वत्—“क्याह्य सीपि गोंगत व क्याह्य ध्वापि गोंगत ख्वना वा । वयालि स्वाहे फुसे ख्वना यः वयागु खं निवेदन याना ‘द्वाही वा’ धका धासांतबि द्वाही मबोसे न्हापालाक ध्वापि क्याह्य गोंगत बिधाहति । लिपा मेपि ।” धोधिकःह्य सेवकयात् नं ‘जि धाःयें या’ धया घूल बकल । मागन्दिद्य (ककाह्य) वया जुजुयात् बिन्ति याका ‘द्वाही वा’ धका धालनं “जुजुया त्वनीगु वासे द्वाही वयेमखु” धका धाल । उह्यस्या (मागन्दिद्य महारानी) धोधिकःह्य सेवकयात् “तात् । जिनि ककायापाय् हें” धका छ्वया बिल । व वना वं धूपि क्याह्य गोंगत ख्वनावया

“महाराज ! पुरोहितं कोसेलि विद्याहल” धका धाल । जुजुं “असलः जुल, फीत तरकारि उत्पन्न जुल । सुनां वय्का है ?” धका न्यन । मागन्दिद्यं “महाराज ! इयामावती प्रभुख न्याःह्य मिसात छुं ज्याः मवया चाःचाःहिला जुयाचवन, इमिचाय् छवया बिज्याहुं, इमिसं वय्का हई” धका धाल । जुजुं “हुं, मेपिनिगु र्हाती मव्युसे वःमं हे स्याना वय्का हति धका इमित म्यु” धका धया छवत । चीधकह्य सेवकं “हवस महाराज” धया वना इमित अपे धाय्वं इमिसं “जिमिसं प्राणी हिता मयाना” धका प्रतिक्षेप धाय्वं वया व खं जुजुयात बिन्ति यात । मागन्दिद्यं “महाराज ! इमिगु चाल छनला ! आः इमिसं प्राणी हिता याः मयाः धंगु सीकेत धमन गीतमया निति वय्का बिद्या छ्व” धका धयाछवया बिज्याहुं” धका धाल । जुजुं अपे धया छवत । उहास्यां व कया यंकूषं च्वंक याना व गोंगत पुरोहितयात बिद्या सोपि गोंगत इमिचाय् यंका “धुवि गोंगत वय्का शास्त्रायाथाय् बीकेछ्व” धका धाल ।

“स्वामी ! आमला जिमिगु ज्या छः” धया न्होनेवया काल । व जुजुयाथाय् वनेव “छु छः ?” धका न्यसेलि “धमन गीतमया निति वय्का बिद्याछ्व” धका धाय्वं न्होनेच्यंक वया काल” धका बिन्तियात । मागन्दिद्यं “खंला महाराज ! छपिचें ज्याह्यसिया निति इमिसं मया । इमि पिनेच्वंवि लिसे सम्बन्ध दु धका धयां छलपोल पत्या जुया बिमज्या” धका धाल । व खं न्यनानं सहन याना जुजु सुमुकं चवन । मागन्दिद्यं “आः छुयाय्माती” धका हानं मसी कल्पना यात ।

अबले जुलसां श्यामावती, बामुलदत्ता व मागन्दिद्यं आदि

स्वह्य महारानीविति प्रासादे पालंया याता जुजुं क्षुण्णता त्रिते यात्रगु
 जुयाञ्चन । अले त्रं कन्हे वा कंस श्यामावतीया प्रासादे जुजु वनीतिनि
 धेगु खं डीका मागन्दिद्यं ककार्हासित पी ज्वया ख्वत—“वासलं सिला
 अर्थात् वा प्वया सपं छ्ण्य त्रियाहति ।” वं अये याना त्रियाहल ।
 यः वंवापाय जुजुं हृत्थिकन्तवीणा नं उवनावं । व वीणाया ग्वारापाखे
 प्वा-छ्ण्या इ । मागन्दिद्यं व प्वालं सपं वुतछ्णया स्वानं प्वा तिना
 त्रिल । सपं निग्हु स्वग्हु तक्क वीणाया वुनेसं लात । मागन्दिद्यं जुजु
 वनीछ्णु “वेव ! यो सुयागु प्रासादे त्रियायागु ?” छका ग्वन ।

“श्यामावती यागु” छका धाय्वं “यो जि मनिगु स्वप्न छना ।
 वेव ! अन त्रियायागुते ।”

जुजुं “वहे वने” छका धाल । वं स्वकोतक्क धया लिंगन नं
 मानेमज्जसंलि “वेव ! यो छ् ज्वी तिनिये धाय्वमफु !” धया जुजु नापं हे
 वन । जुजु श्यामावती आधि विसं म्पूगु वसः, स्वां, सुगन्ध, आमरव
 आधि धारण याना सुस्वावित भोजन याना फुसवाखे तथा छाटाय्
 गोतुल । मागन्दिद्य उखेधुखे त्वीप्वी याना जुया च्वंछ्णये च्वंक जुया
 वीणाया प्वालं स्वां लिकाल । निग्हु स्वग्हु तक्क नयेमछना च्वंछ्ण सपं व
 प्वालं ग्वाही वया सात पिकया कण चक्कंका छाटाय् गोतु वन ।
 मागन्दिद्यं व छना “महाराज ! अन खंला सपं !” छका ततःसकं
 हाला जुजुयात नं बोत्रिया “ध्व अलच्छिना अग्धाह्य जुजुं जिगु खं मन्यं ।
 यपि निसंज्जी वुविनीता मिसात ! जुजुयापाखे छ् प्राप्त मज्जुलका !
 छिमिन्नं प्व सित्ठ धाय्वं त्रिनि मुख्णुवंक जीविका याई, स्वानाच्वंतले

दुःखपूर्वक जीविका याई ! यौ जि मभित्तु स्वप्न खना श्यामावतीया प्रासावे बने योग्य मज्झिका विच्छेयाना हालानं छलपोलं त्रिगु खं ग्यमा विमज्ज्या" धका घाल । सपं खना सोगु मयं ग्याना "वधे सम्मनं बुभिसं याः खनिका ! महो पावित ! ! ध्वं "बुपि पापीनीत" धका घालनं जि ध्वंयु खं विभ्यास मयाना । ग्हापा वःवःगु कोठाय हो-प्या खना च्वंखन । हानं जि छवयापि गोंगतः नं लितछवया हल । यौ छाटाय् सपं तोःता बिल ।" धका क्रोधाग्निं हृहृहृ छवया बोधे जुल ।

श्यामावती व मागन्धियया मरण

श्यामावतीनं वः ग्यातःह्य मिसातय्त अवबाध बिल—
 "अग्ने ! कोगु शरण मेगु मडु । जुजुया प्रति, देवीया प्रति तथा वःगु प्रति नं समानरूपं मैत्रो ति । सुयागुं उपरे क्रोघ याय्मते ।" जुजुं बोधि मनुतसें ह्दनेमाःगु न्येक्या धनुष ज्वना धनुषयागु छिपः बाया बिल त्वंकातःगु तीर धनुषे तथा श्यामावतीयात् न्होमे तथा मेपि सकसितं वया ल्युने कोलाक तथा श्यामावतीया छातिस तीर तोःतल । वंगु मैत्रोया प्रभावद्वारा व तीर लिकथं वया, वंगु लंपुंहे ल्याहाँ वया जुजुया छातिस द्वाहाँ बनेथे याना च्वंखन । जुजुं मसी ल्बीकल—"जि तोःतागु तीर लोहं नापं कोषाया वं । आकाशे गनं हाइगु चाय् मडु । अवेजूसं तमी ध्व तीर ल्याहाँ वया जिपाले हे वयाखन । ध्व प्राण व जीव मडुगु तीरं नापं ध्वया गुण स्पू, जि मनु जुयानं सीके मफुत" धका वं

[१९]

धनुव तोःता स्या ब्रिगित घाना श्यामावतीया तुतिन्वे पुसुहं ज्वना ष्ण
वावा घाल—

“सम्मुद्दहामि पमुय्यामि सम्मा मुद्दहन्ति मे दिसा ।
सामावती मं तायस्सु त्वं च मे सरणं भवा'ति ॥”

अर्थ—

“जि सम्मोहित जुल, प्रमोहित जुल, जिगु निर्ति श्याकं बिवा हे
क्युसे ज्वन । हे श्यामावती ! जितः तरेयाना श्यु ! छ जिगु
शरण जू !”

जुजुया खं न्यना “वेव ! जिगु शरणे हूं घका मघासे महाराज ।
गुहसिया शरणे जि वनाज्वनागु खः उहसिया हे शरणे खःपि मं
बिर्याहं” घका घाल—

१. “इदं वरवा सामावती सम्मासम्मुद्दसाविका ।
मा मं त्वं सरणं गच्छ यमहं सरणं गता ॥
२. “एस बुद्धो महाराज एस बुद्धो अनुत्तरो ।
सरणं गच्छ तं बुद्धं त्वं च मे सरणं भवा'ति ॥”

अर्थ—

१—“यलि घया खम्यक्खम्मुद्दया आविका श्यामावती घये

<https://dhamma.digital>

छाल—‘छपि जिगु शरणे बिज्याय्गु मखु परम्भु गुह्यसिया शरणे छि
बनाख्बना उह्यसिया शरणे बिज्याहुँ ।’

२—‘महाराज ! बसपोल अनुत्तर बुद्ध छः । बसपोल बुद्धय
शरणे बिज्याहुँ, अले छपि नं जिगु शरण बुया बिज्याहुँ ।’

बंशु खं न्यना “आः जि फन हे प्यात” घषा बुबुं प्व गाथा
छाल—

“एस भिय्यो पमुय्हामि सन्ना मुय्हन्ति मे दिसा ।
सामावती मं तायस्सु त्वं च मे सरणं भवा’ति ॥”

अर्थ—

“आः फन जि प्रमोहित बुल । जिगु निति क्याकं दिशा क्युसे
खन । हे श्वाभावती ! जितः तरेयानाम्यु अले छहे जिगु शरण बु ।”
अले बं न्हावाये हे प्रतिशेष यात ।

“अयेजूसा उंगु नं शरणे बने शास्ता यागु नं; छंत बरदान नं
बी” घका घाःतेलि “महाराज ! बरदान कयागु बुल” घका घाल ।
ब शास्तायाथाय् बना शरणे बना निमन्त्रणा याना बुद्ध सहित
बिजुसंघयात छगु सप्ताह तक महादान बिया श्वाभावतीयात सःतः
“बं, बरदान का” घका घाल ।

“महाराज । जितः खुं वह आदियागु आवरयकता मनु । प्व

वरदान जितः विद्या विजयादौ, अये नं याना विजयादौ कि नये याय्बले
 न्यासःह्य भिक्षुवि नापं शास्ता न्हियान्हियं बन विजयादु छः; धर्म नं
 भवण पाये ।” जुजुं शास्तायात वन्दना याना “भन्ते ! न्यासःह्य
 भिक्षुवि नापं न्हियान्हियं बन विजयादौ, श्यामावती प्रमुख मितालेसं
 ‘धर्म भवण पायेमाल’ धका धयाचवन धका भित्तिपात ।

“महाराज । जुद्ध धीपि जुलसां न्हियान्हियं छपाय्सं वनेगु
 योग्य मज्ज । महाजनपिसं नं आशाकया स्वनी ।”

“भन्ते ! अयेजुसा छह्य भिक्षुयात आशा विद्या विजयादौ ।”

शास्तानं ज्ञानन्द स्वविरयात आशा वय्का विजयात ।
 वसपोल न्यासःह्य भिक्षुवि बोना न्हियान्हियं राजकुलस विजयात । व
 देवोपिसं नं न्हियान्हियं स्वविरयात भोजन याका धर्म भवण पात ।
 स्वविरयागु धर्मकथा ग्वना प्रसन्न जुया इमिसं छगु न्यासःपु गा द्वारा
 पूजा पात । छपु छपु गा न्यासः न्यासः मू वं । इमिके छगु वक्क वस्त्र
 खना जुजुं “छिमिगु गा गो ?” धका ग्यन ।

“जिमिसं आर्ययात बी धुन ।”

“वसपोलं कुक्कं कालला अले ?”

“छः, महाराज ! कया विजयात ।”

जुजु स्वविरयाथाय बना वन्दना याना इमिसं गा ध्युगु खं ग्वना,
 इमिसं ध्युगु व स्वविरं प्रहण याःगु खं ग्वना “भन्ते ! आपलं वस्त्र जुल
 अखुला ? धुलिमछि वस्त्र छुयाना विजयाय्गु ?” धका ग्यन ।

“महाराज ! विमित मास्को कया भाकिगु चीवर भ्वाचःपि
मिदुपित बीगु ।”

“इमितं चःगु पुलांगु चीवर छु याइले ?”

“अपो भ्वाचगु चीवरदुपित दिई ।”

“इमितं चःके स्वंगु अपो भ्वाचगु चीवर छु याईले ?”

“रघलासा बयेकी ।”

“पुलांगु रघलासा छु याइले ?”

“बे लायगु याई ।”

“पुलांगु बे लायातःगुयात छु याइले ?”

“महाराज ! तुती ह्नीगु कापः याई ।”

“पुलांगु तुती ह्नीगु कापः छु याइले ?”

“टुका टुका योमा चाःनापं बुला अंगले बे चिति ।”

“अन्ते । यलितकक जुयानं आर्यपित बियागु नाश मज्ज
कनिका ।”

“अः महाराज ।”

जुजु प्रसन्न जुवा मेगुनं ग्यासःपु गा काय्के छवया स्पविरया
अरणकमले तय्के बिल । ग्यासः मू वंगु वस्त्र अक बोद्धिपुया हिसाबं
अरणकमले तयाम्पूगु सच्छिवोलको तक्क स्पविरयात प्राप्त जुल ।
बोद्धि मू वंगु वस्त्र बोद्धिपुया हिसाबं अरणकमले तयाम्पूगु बोद्धिको तक्क
प्राप्त जुल । सच्छिवोल मू वंगु बोद्धिपुया हिसाबं अरणकमले तयाम्पूगु

सच्छिको तस्य प्राप्त कुल । छपु, निपु, स्वपु, प्यपु, ग्यापु, ङिपु आदि
 याना साम् जू गुया गिन्ति हे महु । शास्ता वरिनिर्वाण कुया बिज्याय्
 कुंका सकल जम्बुद्वीपे चाःचाः हिला स्वबिरं सकल बिहारे क्वंवि
 भिक्षुपित यःके क्वंगु पात्र-चीवर विद्या बिज्यात ।

उगु समयस मागन्दिद्यं “गुगु उया जि पाय्गु छः व उया अये
 मज्जुसे मेकचं हे जक उचोगु । आः छुयाय् बालिचें” घका मने कल्पना
 याना क्वंबसे “छगू उपाय वु” घका जुजु उवघाने हितेत बना क्वंबसे
 यः ककायायाय् खबर छवत—“श्यामावतीया प्रासावे बना कापयागु
 मण्डार व चिकंया मण्डार चाय्के बिया चिकंयले कापः युना यामे हिना
 इपि सकसितं छयाय्सं कुंका छगू क्वयाय् तथा छापातिना पिनेपाछें
 तालंगवया मुस्या उवना मि तःतं क्वहाँ वया हें ।”

वं प्रासावे चाहीवना मण्डारत चाय्का चिकंयले कापः युना वं
 यामे हिनेगु शुवयात । अले श्यामावती प्रमुख मिसात वया “कका ।
 स्व छ ?” छायां वया न्होने वल ।

“अम्मे ! जुजुं चां बल्लाकेत थां पलिकं चिकं युनातःगु कापतं
 हिके म्पूगु छः । जुजुपिनिगु छें यानाक्वंगु उया छुखः घका सोके चाकु ।
 अतः अम्मे ! बिचाय् न्होने क्वनेमते ।” पुलि छया कोपि सकसितं
 कोठाय् नुतछवया छापातिना पिनेपाछें तालंगवया क्वेनिसं मि कयाकु-
 कयाकुं क्वहाँ वल । श्यामावती इमित अववाव बिज—“चाःगा महुगु
 क्व संसारे चाःहिला क्वंवि कीपि यगु प्रकारं विनया सिनावंगु आत्मनाव
 पुलि वु घका बुद्धजानं नापं अन्त काय् अःपु उचोमख । अकि अग्रमावी

“अहं” शब्दे मिनया शब्दले इमिसं ‘वेदना-परिग्रह’ श्रेणु एवाने मनसया शब्दले गुह्यं द्वितियफल (=सकृवागामीफल) स, गुह्यं तृतीयफल (=अनागामीफल) स अयं क वन । उक्ते घाःशु—“अले आपालं भिक्षुपि भिक्षाटन याना स्याहं ववा भोजनं लिपा गम भगवान् शुभु छः अम वन । अम श्छोने अयंकाः भगवान् यात वन्वना याना छल्लेसिक्क फेतुत । छल्लेसिक्क फेतुना अयंपि व पिक्खुपिसं भगवान् यात अये विन्तियात्— ‘अन्ते ! अम एवेन जुजु अगोचाप् वनाशब्दले अन्तःपुर पि नया न्यासःह्य भिसात् अन्त । अन्ते ! श्यामावती प्रमुञ्ज व भिसातय्पु छु मति व छु अमिसम्पराय जुल ज्जो ?”

“भिक्षुपि ! व इपिमज्जे ज्ञोतापत्तो, सकृवागामी तथा अनागामी अयंपि उपासिकापि शु । भिक्षुपि ! इपि उपासिकापि सकलं निस्फल भज्जुते अन्त ।” अले भगवान् उक्त कारण अयोका उगु समयस अ्व उवाच (= प्रीतिवाचय) प्रकट याना विज्यात्—

Dhamma.Digital

“मोहसम्बन्धनो लोको भव्वरूपोव दिस्सति ।

उपघीसम्बन्धनो बालो तमसा परिवारितो ।

सस्सतीविय आपति पस्सतो नत्थि किञ्चनन्ति ॥”

अर्थ—

“मोहं हित्त्हिना तःशु अ्व लोके अव्यरूपधे अनेतु । अ्व लोके अयंपि बाल-मूर्खत आसा व तृष्णां अयोका अव्यकारं आहृएका अयंअवन ।

<https://dhamma.digital>

शास्त्रतथे खनेबुगु ध्व लोकायात—बौलाक स्वत घाःसा छुं सार खनेई मखु ।”

बुलि घयाबिजयाना “मिळुपि । तस्व-प्राणी छंपि संसारचक्रे चाःहुला जुया ध्वनीबले ग्हाबलेसं अप्रमादी जुया पुष्य-कर्म हे जक याना मजू । प्रमादी जुया पाप-कर्म नं याः । उकि संसारचक्रे चाःहिला जूपिसं सुख नं दुःख नं अनुभव याः” घया घर्मवेशना याना बिजयात ।

“श्यामावतीया छेँ निमल” छंगु समाचार तिया जुसु बेगं बसनं निमनःबले ध्यंकवये मकुत । वयेधुंका नि स्याके बिधा, मने तस्सकं शोक जुया मन्त्रीपिसं चाःहुका ध्वना श्यामावतीयागु गुण छेँ लुमंका “ध्व तुया ज्या ज्जी ?” छका मत्ती लोका “माराग्निद्वयं धाकूगु ज्जीमा” छका सीका “बंके तप्यंक न्यनेबले कनी मखु । बुलुहुँ उपाय याना न्यनेमाल” छका मत्तीतल मन्त्रिपित छाल— ‘मो मन्त्रिपि । जि जुलसां ध्वयां ग्हापा वंसां-वंधसां शंका उपशांका कया ज्जीमा । बं जिगु मीका जक माला ज्जीगु । जाःतिनि जिगु बिल शागत जुई व सुखपूर्वक बपनेबे ।”

“देव ! ध्व ज्या सुनां याःगु ज्जी ?”

“जिगु उपरे स्नेह दुपि सुं ग्हास्यां याःगु ज्जीमा ।”

१. ध्व छेँ उदानपालि पृ. १६० उदेनसुत्तस उल्लेख जुया च्वंगु दु ।

बुफिया अनुवाद आयुष्मान् अमृतानन्दया बु. म. भा-१, पृ. २६३ ले दु ।

अले लिषक चवनाख्वंहर मागन्दिद्यं एव खं न्यना "मेविसं सुनां याकेके । जि हे याकागु खः । जि जिनि ककायात भाशा बिया याकागु खः" घका कन ।

"ख माहेक जिगु उपरे स्नेह याइवि मेवि सुं प्राणीवि महु । जि प्रसन्न दु, छंत बरवान बी । यः ज्ञातिगर्णवित सःसके छ्व ।"

वं वया यःचित्तिपित खबर छ्वत— "जि खना जुजु प्रसन्न जुपा खन, याकनं वा ।" बोबोवित जुजु महान सत्कार यात । एव खं म्यना वया यःचित्ति मखुविसं नापं घस बिया "जिवि नं मागन्दिद्यया यःचित्तिपि खः" घका वल । जुजु इवि सकसितं उवंका, राजवरबारया न्होने थपुवा तवक च्यनीगु प्रमाणं गाः म्हुइके बिया इवित अन केतुका बघोने सु लायके बिया नि तयके बिल । छंचगु नि चियेवं नःयागु हल जोतेयाके बिया टुका टुका याना बाला बाला याके बिल । मागन्दिद्ययइ शरीरे जःगु चूपि जापा जावा जुगु यासं लाः च्यंका बिकंयागु कडाई मतुखी बघछुके बिया मडि छुइगुपे मूटे याके बिया वंत हे नकेबिल ।

श्याभावती व खुज्जुत्तराया अतीत खं

धर्मसभाय नं भिक्षुविसं खं विकाल— "भट्टा सत्पन्नह्य उपा-
लिकाया मरण यगु प्रकारं उवीगु योग्य मजू !" शास्ता बिज्याना
"भिक्षुवि ! बिभिसं वन छु विषयले खं ल्हाना खनागु ?" घका न्यनाः
बिज्याबले "यगु यगु" घका घाःसेल "भिक्षुवि ! एव आरवभाके

इयामावती प्रभुछ मिसातेत च्च अयोग्य छः । तर न्हापा यानावोगु कर्मयात छाःसा योग्य हे जूकथं दूमितः प्राप्त जुल" घया बिज्याबले "मन्ने ! दूमिछं न्हापा छु यानाबल ? घया बिज्याहुँ" घका प्रार्थना यासेलि अतीतयागु छँ कना बिज्यात—

अतीत समये (—परापूर्वकाले) बाराणशी नगरे ब्रह्मदर्शन राज्य याना च्चबले च्याह्य प्रत्येकबुद्धपिछं राजगृहे नित्य भोजन याना च्चंगु छः । ग्यासःह्य मिसातेसं इमिगु उपस्थान याना च्चन । उकीमध्ये न्हेह्य हिमालयाले बनीगु । खुर्तिसये छगू घाय्-छाः बु, छह्य अन बना समापत्ति ह्याने च्चनीगु । अले छःहुया बने प्रत्येकबुद्धपि बनेघुंका इपि मिसात बोना जुजु लले ह्यितेत बन । अन व मिसात ग्निच्छयंके लले ह्यिता थाहाबया च्चिकुसे च्चंगुलि मिपनेगु इच्छा याना "कीत मिचवाकेगु थाय् माले माल" घका उखेचुखे सोजूबले व घाय्-छाः छना 'घाय् वो" घका लमछे जुया उकिया छ्वालयरं च्चना उकी मि तल । घाय् मिनया कुट्टं बनेव प्रत्येकबुद्धयात छना "आः छाःसा कीपि कुत । कीपि कुत !! जुजुया प्रत्येकबुद्ध मि बुने सात घका जुजु" सिल छाःसा कीत नाश याई; वंत बाँलाक हे छ्वाय्का बी माल" घका सकस्पा उखेचुखे मि मुनाहया बयाबचोने रास यात । सिबेया महारास जुल । अले बसपोसयात ति त्वपुया आःसा अस्म जुया बनी" घका ह्याही बन । न्हापा इपि असंचेतनिक जुया आः कर्मद्वारा चौका च्चन । अर्थात् न्हापा इमि मने 'स्याय्' छंगु च्चित्त ननु तर लिपा 'स्याये' छंगु च्चित्त वत । समापत्तिले च्चनाच्चंपि प्रत्येकबुद्धपित्त जुलसां होछिगू गाभय् ति हया निच्यका व्युसां मतिचा हे च्वाके कंमच्छ । उकि बसपोस न्हेगु बुच्चु

समाधि दना चः मायाय् विज्यात । इमितं च कर्म याःगुलि जापालं
 साख् वर्धतवक नरकभोग याना वहे कर्मयागु विपाक भाकि बुगुलि याना
 सच्छिगु आत्मभाव तवक बुगु हे प्रकारं मिनःगु छे बुने लाना वन ।
 ध्व इमिगु पूर्वकर्म जुल ।

अथे माता जुया विज्याबले मिक्षुपिसं शास्तायाके न्यन—
 “मन्ते ! छु कर्मयाना खुज्जुत्तरा संगडी जुल ? छुकिवाना महाप्रज्ञावान्
 जुल ? छुकिवाना ओतापत्तिकल प्राप्त यात ? छुकिवाना भेपिनि दासी
 जुल ?”

‘मिक्षुपि ! वहे जुजुं चाराणशीस राख् याना च्चबले वहे
 प्रत्येकबुद्धयाके भतिचा संगडा स्वभाव बुगु छः । अले छह्य उपस्थायिका
 मिसा सांगां न्यया लुंयागु कलश ज्वना “की प्रत्येकबुद्ध भयेयाना
 न्यासि विज्याइगु” छका संगडी जुया वसपोल वनीगु लखि बय्का जुया
 वयन । उकियागु हे प्रभाव संगडी जूगु छः । न्हाप्पायागु दिने इमितं
 प्रत्येकबुद्धपित्त राजवरबारे फेतुका पात्र अंका छीर जाय्क तथा
 बोकल । वयागु छीर जाय्क तथातःगु पात्र ल्हा हिल्हीका प्रत्येक-
 बुद्धपिसं कया च्चन । वसपोलपिसं भयेयाना च्चंगु छना व मिसां यःके
 च्चंगु वन्तया च्चयापु च्चुरी बिधा “युकि तथा कया विज्याहं” छका छाल ।
 भयेयाना कया विज्यापि वसपोलपिसं वैंत स्वया दनाच्चबले—“मन्ते !
 जितः युकिया आवश्यकता मन्त, छलपोलपित्त हे परित्याग यानागु जुल,
 कया यंका विज्याहं” छका छाल । वसपोलपि ‘नन्दमूलक’ धंगु पर्वत-
 यासे विज्यात । यीया अवघापि व च्चुरीत सुरक्षित जुया च्चंगु बु धाई ।

व कर्मया प्रभावं जाः व त्रिपिटक धारिणी महाप्रज्ञावान् जुल । प्रत्येक-
 बुद्धपित सेवा सत्कार याःगु कसद्वारा ओतापसिकले ध्यंगु छः ।
 एव जुलतां छद्द बुद्धया पासाय् हुने जूगु वया कर्म छः ।

काश्यप सभ्यक्सम्बुद्धया समयस जुलतां वाराणशी सेठया
 म्हाय् छद्द म्यभाबीगु इले न्हाय्कं कया वःत समा यायां फेतुना ज्वन ।
 अले वया विन्धासिनी ओणाअबी भिज्जणी छद्द व नावलाः वन ।
 भिज्जणीवि जुलतां ओणाअबीवि नं संठयाइले नं उपस्वायकपिनिगु कुले
 वना नावलाः वं । उगु समये जुलतां सेठया म्हाय्यायासासे सुं ज्याम्बये
 बहपि महुगु छः । ‘आर्या ! वन्दना याये, हुं कन स्वंगु छिगु तिसा
 बाकसवा छगः कयाहया बिया बिज्याहुं’ छाल । स्वविरभोनं मने
 स्वोकल—‘यदि जि एव कया मबिल धाःसा जिगु उपरे द्वे वभाव तथा
 नरके जन्मकाः वनी । यदि कयाबी छाल धाःसा भेपिनि दासी जुया
 जन्म काई । नरकयागु सन्ताप स्वया भेपिनि दासी ज्वीगु हे उत्तम’
 छका वयाया कारणं वं व कयाहया वंत बिल । वहे कर्मया प्रभावद्वारा
 भेपिनि ज्या यानाबीह्य दासी जूगु छः ।

हानं छद्दया दिने धर्मसमास खं विकाल—‘श्यामावती प्रमुञ्च
 म्यासःह्य मिसात खे मिनःगुलो फुनावन । मागन्दिथया वःपितिविनि
 ह्योने ज्वंगु सुले मि तथा नःयागु हलं विनास जुल । मागन्दिथ
 दाय्कातःगु चिकने मन्त । वन स्वोत म्यानाज्वंवि धाई व स्वोत
 सिनावह्य धाई ?’

शास्ता बिज्याना “भिज्जुपि ! जाः वन छिपि छु खं ल्हाना

कवंचवनागु ?” घका न्यनाबिउयाना “ध्व ध्व खे” घका घाय्वं
 “मिक्षुपि । गुपि प्रमाशीपि खः इपि सच्छि वे तक्क म्वानाकवंचतां तमि
 सिनाकवंचु हे समान खः । गुपि अप्रमाशीपि खः इपि सिनाकवंचतां,
 म्वानाकवंचतां मसोपि हे खः घाई । अतः मागन्दिद्य म्वानाकवंचतां,
 सिनाकवंचतां—सिनाकवंचु हे समान खः । श्यामावती प्रमुखपि सिनाकवंचतां
 म्वानाकवंचु हे समान खः । मिक्षुपि । अप्रमाशीपि सिनावनी छंगु मडु”
 घया ध्व गाथा घयाबिउयात—

१. “अप्पमादो अमतपदं पमादो मच्चुनो पदं ।
 अप्पमत्ता न मीयन्ति ये पमत्ता यथामता ॥
२. “एतं विसेसतो अत्वा अप्पमादमिह पण्डिता ।
 अप्पमादे पमोदन्ति अरियानं गोचरे रता ॥
३. “ते कायिनो साततिका निच्चं दल्हपरक्कमा ।
 फुसन्ति घीरा निब्बाणं योगक्खेमं अनुत्तरन्ति ॥”

अर्थ—

१—“अप्रमाशी जुया क्वनेगु अमृतपद समान खः, प्रमाशी जुया
 क्वनेगु मृत्युपद समान खः । प्रमाशीपि सिनावनीये अप्रमाशीपि
 सिनाकवंचं ।

२—“आर्यमार्गे लगेजुया क्वंपि पण्डिततेसं अप्रमाश्या ध्व विरोधता
 सीका अप्रमाशी जुया क्वनेगुयात प्रशंसा घाई ।

३-“धर्मयुधिषि ध्यामीपिसं ग्हाबल्ले उवधोग याना वुव जुया संसारे
 जम्म-मरण उवीम्हागु योग (= वग्घन) महुगु, मय महुगु, अनुत्तरगु
 निर्वाणयात् साजात्कार यानाकाई ।”

पदार्थ— वन क्खे ज्जयात्तःगु “अप्पमादो” धंगु पवं तःधंगु अर्थ
 प्रकट पाई । तःधंगु अर्थ धारणा याना क्वंगु बु । सारा त्रिपिटक-
 बुद्धवचन कंसा नं ‘अप्पमाद’ (= अप्रमाद) धंगु पवया बुने हे लाःवनी ।
 उकि धाःगु—“मिज्झुपि । गये सुं गुह्य अङ्गम प्राभोपिनो तुतोपालो बु
 व वयाक्कं किसियागु पालि बुने द्वाही वं । उक्त पालितमध्ये किसिया
 पालि हे अप्र धाई अर्थात् किसिया पालिक्वाप् हे वकसिमे तःपा धका
 धाइगु छः अये हे मिज्झुपि । छं कुशलधर्मं बुसा व ध्याकंया हाः
 (=मूल) अप्रमाद हे छः, अप्रमादया हे अन्तरगत जू । अप्रमाद हे उक्त
 धर्ममध्ये अथ छनेवई ।” अर्थया हिसाबं काल धाःसा स्मृतिपाछे अलम्भ
 मज्जेते ग्हाबल्ले वयाक्खनीगु ‘स्मृति’ यागु हे नां छः । “अमृतपद”
 धंगु अमृत धयागु निर्वाण छः । व जुलसां जन्म मज्जुलि धाना जीवं
 मज्जु । मसोगु जूयानिति ‘अमृत’ धाःगु छः । गुकि याना निर्वाणे व्यंकवने
 कंगु छः उकियात् ‘पद’ धका धाःगु छः । अमृतयागु पद = अमृतपद ।
 अमृत प्राप्त याय्गु उपाय धाःगु छः । “पमादो” धंगु म्सेजुया क्वनेगु
 स्वभाव छः । सपयागु स्मृति महुगु अर्थात् होत्त मदेका क्वनेगु यात् हे
 धाःगु छः । “मद्दुत्तो” धका मरकयागु धका धाःगु छः । “पद”
 धका उपाय अथवा मार्गयात् धाई । प्रमादी जूपिसं जन्मयात् एयाके

मद् । जन्म ज्जीवं बुधा नं बुद्धिं अले मृत्यु नं जुहगुलि 'प्रमाद' धाःगु छः ।
 "मच्छुनोपदं" धका मृत्युयाथाप्य ध्यंकःवनी धाःगु छः । "अप्यमत्तो
 न जीवन्ति" धाःगु स्मृति युक्त बुधा अप्रमादो बुधा क्वंहा सिना मबंध
 धाई । तर धये धका अजरामरण ज्जी धाःगु मच्छु, जन्म ज्जीपि सुं
 प्राणीनं अजरामरण ज्जीपि मद् । प्रमादो जूहास्या संसारचक्रया जन्त
 मद् । अप्रमादो जूहास्या जन्त बु । अतः प्रमादो जूपि जन्म आदि युक्त
 मजू गुलि याना स्वानाक्वंसां सिनाक्वंगु समान धाई । अप्रमादो जुलसां
 अप्रमादसक्षणयात षं षं बडेयाना याकनं मार्गकलादि सासात्कार याना
 द्वितीय, तृतीय आत्मभावस उत्पन्न मजू । उक्तिया निमित्त इपि स्वाना
 क्वंसां, सिनावंसां सिनामर्वपि जुई । "ये पमत्ता यथा मता" धंगु—
 गुपि प्राणीपि प्रमादीपि छः इपि प्रमादरूपी मरणं जूपि छः । धये
 जीवितेन्द्रिय मवया मद्गुपि मनुत विज्ञान मद्गुपि सिगोपे छः अये हे ज्जी ।
 सीपि प्राणीपिये गृहस्थोपि जूसा—दान बी, शील पालन याय्, उपोसथ
 व्रत पालन याय् धंगु छगू चित्त हे उत्पन्न ज्जी मच्छु; प्रव्रजित जूपिनि
 जूसा—आचार्ये उपाध्यायपनिगु सेवा सत्कार याय्; धुतङ्गादि शील
 पालन याय्, भाषना वृद्धि याय् धंगु आदि छगू हे चित्त उत्पन्न ज्जी
 मच्छु । धये ज्जीबले मृत्युनापं छुं विशेषता मद् । उकि धाःगु
 "ये पमत्ता यथा मता" धका ।

"एतं विसेसतो व्यत्वा" धका—प्रमादो जूपित ध्व संसारचक्रं
 मुक्ति मद्, अप्रमादो जूपित बु । ध्वहे विशेषतायात 'विशेषता' धका
 लोकेगुयात धाःगु छः । अये विशेषता सुनां स्पूले ? "अप्यमादग्नि
 पण्डिता" धाःपे—पण्डित, बुद्धिमानि, प्रज्ञावान्पि धः अप्रमादले ध्वना,

अप्रमादतायात बडेयाई, अले इमिसं हे शुगु प्रकारया विशेषतायात लोका काई । “अप्रमादो पमोदन्ति” छंगु—उक्त प्रकारं विशेषतायात थ्वीका यःगु अप्रमाद स्वभावे प्रसन्न जुई, न्हिलाकवा याना सन्तुष्ट जुया खनी । “अरियानं गोचरे रता” छंगु—शुगु प्रकारं अप्रमादस प्रसन्न जुया उगु अप्रमादयात बडेयाना यंका आर्यं, बुद्ध, प्रत्येकबुद्ध, भावक पिनिगु गोचररूपी प्यंगु सतिपट्टाने (= स्मृत्युप्रस्थाने), स्वीन्हेगु बोधि-पाक्षिक धर्मं, गुंगु लोकोत्तर धर्मं लगेजुया, तत्तलीन जुया खनी यका धाःगु छः ।

“ते मायिनो” छंगु—य अप्रमादी पण्डितवि—ज्यागु समापत्ति स्वरूपगु ध्यानारम्भणद्वारा व विवर्शाना मार्ग-फल स्वरूपगु लक्षण आरम्भणद्वारा छंगु व निगु प्रकारया ध्यानद्वारा ध्यान याना खनीपि । “सातत्तिका” छंगु—अभिनिष्क्रमंसिं कया अरहन्त मार्गं मय्यंतले तथक सदां वयाज्वंगु कायिक व चंतसिक वीर्यं छः । “निच्छं दल्हं परक्कम” छंगु — गुगु पुरुष साहसं, पुरुष वीर्यं, पुरुष पराक्रमं प्राप्त याना काय्माःगु छः व प्राप्त याना काये अफुत्तले वीर्यंयात बोके याय्मज्जु छंगु वीर्यद्वारा लिखिला मवंसे नित्य प्रयत्न याना खनेगु दूठ पराक्रमद्वारा युक्तगु । “फुच्चन्ति” (= साक्षात्कार) छंगु निगु दु । ज्ञान-साक्षात्कार व विपाक-साक्षात्कार । युक्तिमध्ये प्यंगु मार्गंयात ‘ज्ञान-साक्षात्कार’ छाई । प्यंगु फलयात ‘विपाक-साक्षात्कार’ छाई । युक्तिमध्ये वन ‘विपाक-साक्षात्कार’ छंगु अभिप्राय छः । आर्यंजलद्वारा निर्वाण साक्षात्कार याइपि छीर पण्डितपिसं विपाक-साक्षात्कारद्वारा साक्षात्कार याना निर्वाण साक्षात्कार याई । “योगक्खेमं अनुत्तरं” छंगु—गुगु प्यंगु

योगं^१ धामा जमतापि संसार सागरे कोसीका तंगु खः उजागु कोसीकिगु
 मयं मुक्तगु निर्भय । सकल सौकिक लोकोत्तर धर्ममध्ये श्रेष्ठ जू गुलि —
 अनुत्तर ।

धर्मवेशनाया अन्तस आपात्वं मनुत्त ओलापस आदिपि तुल ।
 महाअनपिनि निम्ति धर्मवेशना सायंक तुल ।

---

१. प्यंगू योग धयागु—कामयोग, दिट्ठियोग, सीलन्वतयोग व असवाङ्-
 योग खः । विमङ्गपालि पृ. ४४९: खुद्कवत्त्वविमङ्गो ।

<https://dhamma.digital>

२. कुम्भघोषकया कथा

“सङ्घानवतो” घंगु घुगु घमंभेशाना वेगुबने च्वना बिउयाह्य वास्तां कुम्भघोषकया कारणे कना बिउयागु छः । राजगृहे जुलसां राजगृह सेठया छेँ अहिवातक घंगु रोग उत्पन्न जुल । व रोग उत्पन्न ज्वीबले ग्हापालाक भुजिनसे कया सा आदि पशुतनि सिनावनी । अनंलि ज्यो, भ्वातित सिना बकले लिवा छेँया मालिकह्य सिई । उकिया निर्मित उगुरोगं बकले लीया सेठयात व सेठनीयात ज्वन । रोगसगे जूसेलि सत्तिक एवंच्वंहा कायह्य छना मिछाय् खोबि जाय्क तथा इमितं वंत घाल—“पुता ! व्व रोग ज्वीबले जुलसां अंगः तच्छघाना बिस्सुं वनिविनि जीवन साम जू । छं जिमित वास्ता प्रयासे बिस्सुं वना जीवन रहेजुया च्वन घाःसा हानं वया अनुकयासे पीगू कोटी घन जमीने गाडेघाना तयातयागु हु । व लिकया यःगु जीविका चलेया ।” इमिगु वचन न्यना विलाप यायां माँ-बौपित वग्गना याना मृस्युभयं याना अंगः तच्छघाना बिस्सुं वना पर्वतीय प्रवेशे वना किनिई तबक अन च्वना लिपा व ल्याहं वल । अले ल्याम्लबले वना सं, डादि, ग्वाय् ताहाक ज्वीका ल्याहं बोगुलि याना वंत सुनानं ह्यसीके मफुत । व माँ-बौविसं कनाबंगु चि अनुसार घन दुचाय् ध्यंका घन छुं मजुनिगु भाव लोका मनेस्वीकल

—“बन जितः सुमानं ह्यमस्यु । यदि जि अनं धन वितह्या परिभोग
यात धाःसा ‘स्रष्टु वरिद्धम मनूनं निधि लिकाल’ धका जित उवनायंका
सास्ति यायुः । अतः ष्यो ज्या याना हे जोबिका याये ।” अले म्वावगु
वस स्रष्टु पुना “सुयातं ज्यामि स्रष्टु माःला ?” धाधां ज्यामित अक
उवनीगु त्वाले ध्यंकः वन । अले वंत ज्यामितेसं खना “यदि छं जिमिगु
ज्या स्रष्टु याना बोगु खःसा छंत जिमिसं भोजन ज्याला बो” धका धाल ।
वं “स्रष्टु ज्याथें ?” धका न्यन । “वंरुबोगु ज्या ।” यवि छं यायगु इच्छा
वःसा सुख म्हाप्यानं वना ‘तात ! वेंनाबिसें, गाढात जों, बोहंत जोतेवा,
किसि, सलतय्त धाय्लः बनेगु ई जुल; अम्मे ! छिपि नं वं, यागु
वय्कि, ला यु’ आदि धया वाःहिला न्यंकहुं । वं “ज्यू” धका स्वीकाव
घाल । अले वयात उवनेत स्रष्टु छें बिल । वं न्हियान्हियं व ज्या यात ।
अले स्रष्टुया दिने जुजु बिम्बिझारं वंगु सः ताल । वतपोल धाःसा
म्हाहासियानं सः स्पूह (शब्दविज्ञ) जुया ज्वन । उकिया निम्ति
(ध्व सःला) अत्यन्त धनीहासिया सः खः धका धाल । अले जुजुयापाय्
उवंउवंहा परिवारिका “जुजुं न्होनेलागु खं कनिमखु, ध्व खं जि
सीकेमाल” धका मनेत्बोका “हुं, व मनु हासीका वा” धका स्रष्टु मनुयात
छवयाबिल । व मनु बेगं वना वंत खना त्याहा वया “स्रष्टु ज्यामिया-
वाय् ष्यो ज्या याइहा अत्यन्त गरीबहा मनु खः” धका धाःगु खं ग्यन
जुजुं विधास मया । हाकनं हाकनं “ध्व सः अत्यन्त धनवानहा मनुया
सः खः” धाल । “युकी स्रष्टु कारण अचश्यं वय्माः; यथायं खं सीका
काय् माल” धका वं (=परिवारिका) जुजुयात धाल—“महारारज ?
बोद्धिताई वी प्राप्त जूला जि यः म्हाया उवना वना ध्व धन राजकुले

व्यंकाविये ।” बुधुं बयात दोहिसाई वीं बीके बिल । वं व वीं कया
 वः म्हाद्यात म्वाघःगु वसतं पुंका व नापं राजकुलं प्वाही वना,
 संजुवाचं च्चं क ज्यामित च्चनिगु त्वाले वना छ्वाछे इाही वना
 “अम्मे ! जिपि लेंजुवात छः, छ्मनिग्गुति वन विव्वाम याना वने” एका
 छाल । “अम्मे ! एव छे मन्त यस्को बु, वन च्चनेचाय् मनु, एव
 कुम्भघोषकयागु छे कालि बु । अन हूं ।” व अन वना “स्वामी !
 जिपि लेंजुवात छः । छ्मनिग्गुति वन च्चने छाल । वं बारबार नन नं
 “स्वामी ! छ्म जक च्चना कहे मुक्कम्हाप्पनं वना वने” एका एया
 प्वाही वनेगु इच्छा मया । व मिसा अन हे च्चना कहेछुग्गु व अंगले
 वनेत्पंबले “स्वामी ! छिगु नयेगुवस्तु बिदाचका विसं । छिगु निम्ति
 जिमिसं जाचुयातये” एका छाःबले “म्वा म्वा जि हे जाचुयानये” एका
 छाःबले बारम्बार जित्ति यात । वं म्पुगु नयेगु वस्तु अये तया, वजारं
 थलबल व भिगु जाकि नं काय्केछ्चवया राजकुले थय्केगु छोटं भिगु जाकि
 सुत्वाविष्ट उवीक निता स्वता सूप थवञ्जन भावि व्वीका अंगलं
 स्पहाबोह्य वंत बिल । अले नयेघुंका म्नुचित्त जूह्य वंत “स्वामी !
 त्यानुनि छ्मग्गु निग्गु वनंतुं च्चने” एका छाल । वं “ज्यू” एका स्वीकार
 यात । अले वंत संघ्याइले नं कहेछुग्गु नं सावक जाचुवा बिल । म्नुचित्त
 भाव सीका “स्वामी ! छुं दिनतक्क वनसं च्चने” एका च्चंतैलि छ्मग्गुया
 दिने वःगु च्चि वया छात्तायागु वैया तःले च्चंगु छिपः उछेपुछे वाना
 बिल । व वया छाटाय् फेत्वी मात्रं लटके जुल । वं “छाय् एव छाटा वये
 वःहिला वन ?” एका ग्यन । “स्वामी ! त्याय्हामस्त वया वया वनहे
 गोतु वइगु, रोकेयाय् मफू ।” “अम्मे ! एव बुःछ छिमिगु कारणं उत्पन्न

कुल । न्हावा जि गरं बनेबले खावा गोया बनेगु ।” “तात ! छुयाय् रोके यानां याये मफू ।”

युगु हे प्रकारं निग्हु स्वग्हु खिपः खानाः, विवकताया व हाःसां अये हे घया हानं छगु निपु खिपः अक त्यंका बाकिगु खानाबिल । उखुनुया विने उकी फेरबी नात्रं अयाकं खिपः बे कुटुंबना छधों व पुलि नापं जुया व छगवारा अयूबन । अले इनाः “आः छु याय्गु, आः गन बनेगु ! बघनेगु छाटा छगुया नापं अधिकार मबय्का बिल” घका बं छाल ।

“तात ! आः छुयाय्, अःला अःलातय् मस्तेत रोके याये मफुत । इबाल, घग्वा काय्मते । आः यगु इले गन बनेगु !” अले म्हाय्पहसित सःता “अम्मे ! छं बाइचित बघनेगुचाय् बय्काभ्यु ।” छलेलिकक बघना “स्वामी ! बन फासं” घका बं छाल । वेह्यस्यांनं बैत “तात ! हूं, केहेंचा नापं बंधहूं” घका छाल । व वनापं छगु छाटाय् बघना उखुनु हे काम संसंगं यात । म्हाय्पह्य लवल । अले माह्यस्यां वैके म्यन—“अम्मे ! छाय् लवयाःगु ?” “अम्मे ! अये कुल ।” अये जूसा “अम्मे ! छुयाय्ज्यू; छंतःनं मात छह्य, स्वंतनं पावपरिचारिका माःहे माः’ घया बयात जिलाअं यात । इपि मिलेबले जुया लवन । वं गोग्हुवा बय्का बुजुयाचाय् छबर छबत—“ज्यामित लवनीगु त्वाले उत्सवः याय्काबित्तं । गुह्यसिया छे उत्सवः बाइमखु बैत बुलि बन्ड ज्यो घका घोचया याका-बित्तं ।” बुजुं अये याकेबिल । अले ससमाह्यस्यां छाल—“तात ! ज्यामित लवनीगु त्वाले राबमाहाद्वारा उत्सवः याये माःगु कुल । आः फोसं छु याय्गु ?”

“अग्ने ! ज्यामिज्या यानानं जि जीविका याये मफु, उरसव छु याय्फे !”

“तात ! गृहस्थी ज्वनिपिसं ऋण नं काई ! जुजुयागु आजा पालन मयासे ज्वने मयू । ऋण धयागु न्ह्यागुं उपाय याना पुलेफु । हुं, वना छुं पासं छगू निगू कार्वाण ज्वना वा” धका धाल । व हाहा वना पीगु कोटी धन वुगुपासं छगू अक कार्वाण कयाहल । वं व कार्वाण जुजुयायाय् छवया वःकेल्वंगु कार्वाणं उरसव याना हानं गुलिचां मवेवं अये हे खबर छवत—“जुजुं हानं अये हे उरसव ग्याय्का विसं । उरसव मन्यायकूपित धुलि वण्ड ज्वी धका आजा बियाविसं ।” हानं नं वेत अये हे धया जिद्दि यासेलि वना स्वंगु कार्वाण हयाबिस । वं व कार्वाण नं जुजुयायाय् ज्ञीया हानं गोनहुचा मवेवं खबर छवत— “आः मनू छवयाहया ज्वयात सःतके हयाविसं ।” जुजुं छवयाहल । अनूत वना “कुम्भघोषक घेह्य गुह्य छः ?” धका न्यना माला स्वया वंत खना “हे पुदव ! छंत जुजुं सःता ज्वन” धका धाल । व ग्याना “जितः जुजुं ह्यमस्यू” आदि धया वनेगु इच्छां मया । अले वयात खबरअस्ति याना ल्हा आदि ज्वना सामाकाल । व मिसां इमित खना “अरे बुष्ट ! दुबिनोत्ताप ! जिमि जिलाजंयात ल्हा आदि ज्वने योग्य मजू” धका बोबिया “तात ! वा, ग्याय्मते जुजुयायाय् वना छंगु ल्हा आदि जौपिनिगु ल्हा हे त्वाल्लाका बिये” धका न्ह्याय्ह्य नाप्यं बीना न्ह्यो न्ह्यो वना जुजुया दरबारे ध्यंका भेव बडले याना सर्वालंकारं प्रतिमण्डित जुया छथेलिवक वना ज्वन । उह्यसित नं सासू,साला हे

यंकल । अले जुजु बन्दनायाना खंहा वैत जुजुं घाल—“ख कुम्भापोषक
घेह्य खाला ?”

“महाराज ! खः ।”

“छाय् आपालं घन तोःता जीविका याना खनांगु ?”

“देव ! गन घन हु घका ? ज्यामिज्या याना जीविका याना
खना ।”

“बधे याय्पते, छाय् जिमित हेका खनांगु ?”

“देव ! हेका मखना, जिके घन महु ।” अले जुजुं ब कार्वापण
बयना “ख स्वीगु कार्वापण अले ?” घका न्यन । वं ह्यसीका “अहो ।
आठाःसा सित । गय्जुया ख जुजुया लहाते ध्यनज्जी ?” घका उखेबुखे
सोबले इपि निह्यं बालाक तिसां तिया सुखा खलुई बनाव्खंगु खना,
अहो ख ज्या साब ज्वातुल । धुमित जुजुं हे छोयाहःगु खीमा” घका
मने स्वीकल । अले जुजुं बयात “हे पुरुष । घा, छाय् बधे यानांगु ?”
खका घाल ।

“महाराज ! जितः सहारा महु ।”

“जिखे ज्याह्य सहारा मज्जुला ?”

“यदि महाराज जिगु सहारा जुयां बिज्यासा साब असल ।”

“नो ! जि जुयाबी । छंगु घन गुलि हु ?”

“देव ! प्यीगू कोटी हु ।”

“आः खन्त छु मालले ?”

“महाराज ! गाडात माल !”

जुलुं अनेक शय गाडात तयार याका बिया छवया घन काय्के छवया राजाङ्गणे द्वीषके बिया, राजगृहे चर्वापित मुंके बिया “ध्व नगरे चर्वापि सुयाके बलि घन तुला ?” धका भ्यन ।

“महाराज ! मनु ।”

“ध्वयात छुयाय् योग्य जू ?”

“महाराज ! सत्कार” धका धाय्ब महान सत्कारद्वारा सम्मान याना बँत खेण्ठी-स्थाने तथाः म्हाय् बिल । अले व नाप्य शास्तायाथाय् बना बन्वना याना “अगते ! ध्व मनूयात स्वया बिरयाहुँ । ध्वयें धैय्युस्य मनू मनु । योमू कोटि वैभव वयानं हविषत ज्योगु वा अभिमान याय् धँगु मनु । वरिद्वयें चर्वाक भ्वायःगु वसतं पुना ज्यामिते स्वाले ज्यामिज्या याना जीविका याना ध्वन । जि ध्व उपायद्वारा सिल । सीकालि जुलसाँ सःता घनी धँगु खँ स्वीकार याकेबिया व घन काय्केछवया खेण्ठी-स्थाने तथा म्हाय्मन्वा नं बिया । मन्ते । जि ध्वयेंज्याह्य धैर्यं दुह्य पुश्व ध्वषाँ न्हावा गुवलें मखनानि” धका धाल । व खँ न्यना शास्ताँ “महाराज ! धुकथं जीविकायापिनि जीवन धार्मिक जीवन धाई । खँ ज्या भावि कर्म धुगु लोके नं बीडा बिई परलोके नं उकिद्यागु कारभं सुख धँगु वैमखु । घन हामी ज्योगु बखते मनूतेसं ज्यामिज्या याना जीविका याय्गु हे धार्मिक जीविका खा । धुगुकथं वीर्यं तथा स्मृति सम्पन्नह्यस्या, परिशुद्ध काय-वचन कर्म दुह्यस्या, प्रज्ञाद्वारा बौलाक ज्या-याइह्यस्या, काय भावि संयम दुह्यस्या, धार्मिकरूपं जीवन हनाख्बंह्यस्या

तथा स्मृति मयेका मज्झिमीहस्यया धीसम्पत्ति वृद्धि हे जुयावे धका धया
एव माथा धयाद्विज्यात—

“उट्टानवतो सतिमतो, सुचिकम्मस्स निसम्म कारिनो ।
सञ्जतस्स च धम्मजीविनो, अप्पमतस्स यसोभि वड्ढती’ति ॥”

अर्थ—

“उवपोगी जुया, स्मृतिवान् जुया, बालाक भिगु ज्या वाहस्यसिया,
इन्द्रिय संयम याना धर्मपूर्वक जोधिका याना अग्रमावी जुयाएव्हसिया
यस वृद्धि जुई ।”

पदार्थ—अन अर्थात् अन ज्ये “उट्टानवतो” धंगु हतोत्साही
मज्झीगु धीर्य वुहस्यया; “सतिमतो” धंगु स्मृति बालाक वुहस्यया;
“सुचिकम्मस्स” धंगु निर्दोषपूर्णं निरपराध कर्म आधिद्वारा सम्पन्न-
हस्यया; “निसम्मकारिनो” धंगु थये जुल धाःता थये याय्, अथवा
एव ज्या थये यात धाःता थये जुया वे धका—धंगु प्रकारं हेतुयात सीका
रोमया उपचार यायेवे थ्याकं ज्या बालाक बिजाःयाना याहस्यया;
“सञ्जतस्स” धंगु काय आवि संयम याना दोष मवुहस्यया; “धम्म-
जीविनो” धंगु गृहस्थी एवंपिसं जूता—तालाजुई बेइमानी यायगु आवि
तोःता हुंज्या, ता-मध्ये लहीगुद्वारा; ज्ये त्याग याना एवंपिसं जूता—
यंथ ज्या, दूत ज्या आवि तोःता धामिकरूपं भिक्षाचरण याना जोधिका
याना एव्हस्यया; “अप्पमतस्स” धंगु स्मृति रहित मज्झस्यया;

{१०}

“बसोभिषद्दति” धेनु ऐश्वर्यं भोग सम्मान आवि व कीर्ति प्रशंसा सहित यथा अभिवृद्धि उच्यते ।

याथा सिद्धःबले कुम्भघोषक ओतापत्तिकले प्रतिष्ठित जुल ।
मेवि नं आपत्तित ओतापत्तिकल प्राप्त जुल । धनु प्रकारं जनतापित
सायंक धर्मदेशना जुल ।

Dhamma Digital

<https://dhamma.digital>

३. चूलपन्थक धेरया कथा

“उट्टानेनपमादेन” धंगु धगु धमंवेशना वेणुवने ज्वना बिज्याना ज्वंहा शास्तानं चूलपन्थक स्थबिरया कारणे भाशा बुया बिज्यागु छः ।

राजगृहे जुलसां धनसेठ कुलया म्हाय् ल्यास्य जुसेलि मा-बीपिं बंत म्हेतंजागु प्रासादया उवेज्वंनु तस्लाय् अत्यन्त आरक्षा याना तल । योबनघागु मस्ततां याना, मिजंतयेगु लोसूपतां याना यःहे ज्यो छह्य नावं संवास याना “मेपिसं नं ध्व उया लीकि” धका ग्याना बये घाल “कीपि धगु धासे ज्वंज्वने मज्जिल, यवि जि मा-बीपिसं ध्व होव लीकल धाःसा जित टुकडा टुकडा यानाछ्थे, बिदेशे वना ज्वंज्वनेनु” धका इमिसं धूवंगु वस्तु कया धूलगु सुजां प्याहावना “धन अन धका मेपिसं मस्त्युगु धासे वना ज्वंज्वने” धका निह्यं प्याहा वन । छगू धासे ज्वनाज्वंविनि लहवासया कारणं वया प्वाये वत । जले मचा ड्डीके त्येथे ज्वंका वनाय लह्या पात—“जि मचाड्डीमथे ज्वनावल वःचितिपि सुंमनुघाय् मचा ड्डीकेगु को निह्यतिसंहुःछ ज्वा, अकि वःगु छेहे वनेनु ।” “यवि जि अनवन छाःसा जिगु ज्यान वंमछु” धंगु धयं ग्याना धं “थी वने कन्हे वने” घाछां विन बिसेयाना ज्वन । धं मनेतल—“ध्व धूखं, वःगु होव तःधंगुलि

घाना बनेगु साहस मया । माँ-बौ छँपि अवश्यनं हितकामी छः ।
 ध्व बनेमा चाहे मबनेमा जिला बने ।” व छेँ प्याह्राँबना च्चंबले छेँच्वंगु
 बस्तुत बाँलाक तथा थः थःछेँ बनेगु छेँ जलाखला तयेत कना लँगुसिना
 बन । व छेँ बीबले बँत मखना जलाखला तय्के ग्यना “थःछेँ बन”
 धाःगु ताया, बेगं त्यूस्यू बना लँयाबिच्ले नापलाकल । बयानं अन हे
 मचाबुल । “मत्रे ! ध्व छुबुल ?” घका न्यन । “स्वामी ! काय्मचा
 बुल” घका घाल । “आः छुवायगुले ?” “गुगु ज्वावा लावि कीपि थःछेँ
 बने घका बयागु छः व ज्वाला लँया बिच्ले हे सिद्ध जुल । आः थःछेँ
 बनां छुवाय्, त्याहाँ बने” घका निहृस्यां छगुचित्त जुया त्याहाँ बन ।
 व मचा लँय् बीबे बूह्य जूयानिति बँत “पन्थक” घका नां छुल ।
 बिरकाल बितेमज्जीबं हे वया हानं प्यावेदत । म्याकं छेँ म्हापायें हे
 बर्जना पायगु । व मचा नं लँया बिच्ले बूह्य जू गुल्लि म्हापा बूह्यसित
 “महापन्थक” घका मां छुना लिपा बूह्यसित “चूह्यपन्थक” घका
 नां छुत । इपि निहृयं मचात ज्वना थः ज्वनेथाये हे बन । अन ज्वना
 च्चंवि इपिमध्ये महापन्थक मचां मेमेपि मचातय्सं “कका, तःबा, अबा,
 अजि” घका घया जू गु ताया माँह्यसिके न्यन “यो मा ! मेपि मस्तेसं
 अबा अजि घका धाः, की सुं थःचितिपि मबुला ?”

“छः, पुता ! छिमि बन सुं थःचितिपि मबु । राजगृह नगरे
 बुलसां छिमि धनसेट्टि घँह्य बाज्या बु ।”

“माँ ! अन छाय् मबनागुले ?”

थः मबनागु कारण काय्ह्यसित मकंसे, काय्पिसं बारम्बार
 धाःलँलि थं मस्ते बीह्यसित घाल—“ध्व अस्तय्सं जितः सारं हे पिरेयाग

उचन । छु जिपि उना मी-स्वापिसं जिमिगु ला नैला ? वा, मस्तेत बाज्यापिनिगु कुल वयने ।”

“जिला उवास्वे फेमखु । छंतला यंकाबी ।”

“ज्यु, न्ह्यागु घसन याना जूलां मचातयेत बाज्यापिनिगु कुल छे”
वयना बीमाः ।”

मस्त उवना निह्यं छितिनिते राजगृह नगरे ध्यंका नगरया.
स्वाकाय् छगु शालास उवना मचातय् मीह्य निह्य मचात उवना वयगु
समाचार मी-बीपित छायेके सरोयात । उगु समाचार वयना इमिसं
“संसारे चाहिला जुयाछ्वंपिनि काय् न्ह्याय् उवो मनं छंपि तुंजुगु मखु ।
इपि जिमिगु निति महाअपराधोपि खः । इपि जिमिगु न्ह्योने उवने
फेमखु । थुलि घन कया निह्यं यःत अनुकूलगु पाते वना जोविका या ।
मस्तेत जुलसां थन छ्वया हति” घका घन बिषा दूत छ्वया बिल ।
इमिसं छ्वयाहःगु घन कया बोह्य दूतया लहाती मस्त बिषा छ्वत ।
मस्त बाज्येपिनि कुले हे अमिषुद्धि जुल । उकीमध्ये वूल्लपन्थक चौधि
तिनि महापन्थक जुलसां बाजेह्यनापं दशबल्लयाथाय् धर्मश्रवण पाय्त
वं । गिह्यागिह्यं शास्तायाथाय् वनाछ्वंहासिया मने प्रवज्या उवोगु मन
वन । वं बाज्याह्यसित घाल—“यधि जितः अनुमति बिल घाःसा जि
प्रवजित जुये ।”

“तात ! छु घयागु, सकल संसारे च्चंपि मनूत प्रवज्या उवोगुस्तिन्नं
छ प्रवज्या उवोगु कल्याणकर, यधि फुसा प्रवज्या जू ।” थुलि घया वेंत
शास्तायाथाय् बोना यंकल ।

“गृहपति ! छंत मस्त वतलाकि छु ?” घका घया बिज्याबले
 “मन्ते ! छः, प्व जिह्य छयेमन्था छः । छपिचाय् प्रव्रजित व्वीगु इच्छा
 याना व्वन” घका घाल । शास्तानं छह्य पिण्डचारिक भिक्षुयात “प्व
 मन्थायात प्रव्रजित या” घका आज्ञा बुया बिज्यात । स्वविरं वैत
 ‘तच्चपञ्चक’ धँगु कर्मस्थान भावना कना प्रव्रजित यात । आपालं
 बुद्धवचन अध्ययन याना बेश पूर्ण जूसैलि उपसम्पवा प्राप्त याना, स्मृति
 तय्गु ज्याखं यार्या व अरहत्बले ध्यन । इयानसुख व फलसुखे च्वंछं वं
 मने स्वोकल—“प्व सुख चूलपन्थकयात नं बी कंलाये ?” मने
 जाज्याह्य सेठयाचाय् वना चये घाल ‘हे महासेठ ! यदि अनुमति
 बिल घाःसा जि चूलपन्थकयात प्रव्रजित याये ।”

“मन्ते ! प्रव्रजित याना बिज्याहँ ।”

सेठ जुलसां बुद्ध शासनत प्रसन्न जूह्य छः । “प्व मस्त गुह्य
 म्हायाप्यापाखेयापि छः ?” घका न्यनीबले “बिस्त्युं वंह्य म्हायाप्यापि
 छः” घका घाये मछा । उकि भयुक हे इमित प्रव्रजित पाय्गु अनुमति
 बिल । स्वविरं चूलपन्थकयात प्रव्रजित याना भीले प्रतिष्ठित वास ।
 प्रव्रजित जुयानं व अस्पह्य बुया च्वंगु छः ।

“पदुमं यथा कोकनदं सुगन्धं,

पातो सिया फुल्लमवीत गन्धं ।

१. ‘केसा, लोमा, मन्था, दन्ता, तचो’ धँगु अर्थात् सँ, मिचिसं, लुसि,
 वा, छंघगु” धँगु प्व न्याता यात ‘तच्चपञ्चक’ घाःगु छः ।

अङ्गीरसं वसत विरोचमानं,
तप्पन्त मादिच्च भिवन्तलिक्खे'ति ॥”

अथ—

“गये सुचन्हाप्पनं ह्याउंगु सुगग्घित पत्तेस्वी ह्मइगु ङः जये हे
आकाशे प्रकाश जुयाच्चंगु सूवर्षीये प्रकाशमान जुयाच्चर्वाह बुद्धयात लो ।”

एव छपु गाथा हे प्यला इय्का नं वं न्हे वयेके मफुत ।

व जुलसां काश्यप अम्यक्खम्बुद्धवा पाळाय् प्रव्रजित जुया
प्रतावान् जुया सुं छह्य भस्यह्य भिक्षुं पाठ काःबले परिहास यात
(= ह्येस्यात) । वं ह्येस्यागुलि याना सज्या चाया वं न पाठ काल,
न इवन । व कर्मया कारणं याना व प्रव्रजित जुयानं भूवह्य (=नुगमइह्य)
जुल । छगु पव बोसा नेगु पव लोमनिगु । एवहे गाथा छपु न्हे वयेकेत
संसं वीत प्यला बित्तेजुल । अले वयात महापन्थकं धाल—“पन्थक ।
एव एव शासनस एवने योग्य मजू । प्यला इय्कानं छपु गाथा हे न्हे इय्के
मफु घात्तेलि प्रव्रजित जुयागु ज्या जुलसां छं गय्पाना सकल पायेकं ?
एव विहारं प्याही हूं” घका पितिना एवत । चूळपन्थक घाःसा
बुद्धसासने दुगु स्नेहया कारणं याना गृहस्थी जूवनेगु इच्छा मया । उगु
समये जुलसां महापन्थक भत्तुहेसक (=मोजन उपवस्था याइह्य)
जुया एवन । जीबक कौमार भृत्यं आवालं स्वी, सुगग्घ, बिलेपन जोना
वःगु आस्रवने वना शास्तायात पूजा याना, धर्मभक्षण याना आसनं
वना दशबलयात वण्वना याना महापन्थकयाथाय् वना “मन्ते ।
तथागतयाथाय् गुलि भिक्षुपि हु ?” घका न्यन ।

“न्यासह्य भिक्षुवि दु ।”

“अन्ते ! कन्हे शास्ता प्रमुञ्च न्यासल भिक्षुपि बोना जिमिद्धे
भिक्षा का बिजयाहुं ।”

“उपासक ! चूलपन्थकं छंह्य मूढह्य धर्मं वृद्धि मजूह्य दु, वंत
तोःता मेपिनिगु निमि निमन्त्रणा स्वीकार बाये” छका स्वविरं छाल ।
ध्व छं न्यना चूलपन्थकं विच्चायात “स्वविरं उलिमिद्ध भिक्षुपिनिगु
निमि निमन्त्रणा स्वीकार याना जितः अलग याना बिजयात । अवययनं
जि बाबुया मन जिगु उपरे स्यनज्जी । आः जित शासनया छु मतलब ।
गृहस्थो जुया वान आदि पुण्यकर्म याना जोविका बाये” अले व कन्हेछुनु
सुबन्हाप्यां खीवर तोःते छका बन । शास्तानं सुबन्हाप्यां लोकबाबे
स्वयाबिजयाः इले ध्व कारण छंका, न्हापालाक हे बना चूलपन्थक वनीगु
संप्यो खंयु सुखावापाय् वसपोल वंक्रमण यायां ख्वना बिजयात ।
चूलपन्थक वंबले लंत तथागतयात छना न्होने बना वन्वना बात ।
अले शास्तानं वंत “चूलपन्थक ! धुगु इले छ गन वने रयनागु ?”
छका न्यना बिजयात ।

“अन्ते ! जित जिमिवाबुं पितिना हल । उकि जि खीवर तोःतः
वने रयनागु ।”

“चूलपन्थक ! छंगु प्रव्रज्याला जिचाय् छका छः । छं बाबुं
पितिना हःता छाय् छ जिचाय् मवयागु ? वन वा, गृहस्थो जुयां छन्त
छु उबो ! छ जिचाय्सं ख्वं” छया चक्र वि दुगु र्हातं वया छंपले
पितुपिया, वंत बोनायंका गन्धकुट्टिया न्होने फेत्का “चूलपन्थक !

पुर्वपाद्ये स्वया 'रजोहरणं-रजोहरणं' धायां (चःति) च्च कापते हुत्तुहुया
 चनसं फेतुना च्च" धया ऋद्धिद्वारा धयका विजयागु तैस्यच्वंगु कापः लुकू
 वीत विद्या समयवागु सूचना बीवं भिक्षुसंघर्षि नाप्यं जीवकया छे' बना
 लायातःगु आसने फेतुना विजयात । चूलपन्थक नं सूर्य उचय जुयाधोगु
 स्वस्वं "रजोहरणं-रजोहरणं" धायां व कापते (चःति) हुत्तं फेतुना
 च्वन । (चःति) हुत्तं धया व काप हाकुसे च्वनावल । असे वं कल्पना
 यात—“ध्व काप टुकाडा अतिकं यच्छुसे च्वंगु छः । ध्व आरमभावया
 कारणं याना म्हापायागु प्रकृति तोःता धुगु प्रकारं हाकुसे च्वन । अहो !
 ध्व संस्कार भ्याक्कं अनिरय छनिका ।' धका उरपत्ति व विनाशया
 विषयसे स्मृति तथा विवशंना-भावना वृद्धि यात । शास्तानं चूल-
 पन्थकया चित्त विवशंना भावनास आरुह जूःगु सीका “चूलपन्थक ।
 छं ध्व कापछकु अक हाकुसे च्वन “फोहर फोहर” वा “छिति-छिति”
 धका मत्तो तयेमते, छंगु कुने च्वंगु रागरूपी छिति आवि वु, उकियात
 मवयका छो” धका धया प्रकाश तोःता छ्वया विजयाना म्होने च्वना
 विजयाये च्वंक्क छनेवयका ध्व गाया धया विजयात—

१. “रागो रजो न च पन रेणु वुच्चति,
 रागस्सेतं अधिवचनं रजो'ति ।
 एतं रजं विप्पजहित्वा भिक्खवो,
 विहरन्ति ते विगतजस्स सासने ॥
२. “दोसो रजो न च पन रेणु वुच्चति,
 दोसस्सेतं अधिवचनं रजो'ति ।

एतं रजं विष्यजहित्वा भिक्खवो,
विहरन्ति ते विगतरजस्स सासने ॥

१. 'मोहो रजो न च पन रेणु वुच्चति,
मोहस्सेतं अधिवचनं रजो'ति ।
एतं रजं विष्यजहित्वा भिक्खवो,
विहरन्ति ते विगतरजस्स सासने ॥'

अर्थ—

१—'रागयात 'धू' धा:गु सिबाय 'धू' यात धा:गु मखु । रागयागु नां हे 'धू' ख: । ध्व 'धू' यात सकायाना धूमवुगु शासने भिक्खुपि ख्वनि ।

२—'द्वेषयात 'धू' धा:गु सिबाय 'धू' यात धा:गु तखु । द्वेषयागु नां हे 'धू' ख: । ध्व 'धू' यात सकायाना धूमवुगु शासने भिक्खुपि ख्वनि ।

३—'मोहयात 'धू' धा:गु ख: सिबाय 'धू' यात धा:गु मखु । मोहयागु नां हे 'धू' ख: । ध्व 'धू' यात सकायाना धूमवुगु शासने भिक्खुपि ख्वनि ।'

गाथा सिधबले चूलपन्थकं प्रतिसम्मिशा सहित अरहत्त्व प्राप्त यात । प्रतिसम्मिशा सहित स्वंगू पिटकया ज्ञान नं प्राप्त जुल । न्हापा जुजु जुपा ख्वंबले नगर परिकमा या:बले, म्हे ख:ति बोबले नं परिशुद्धगु वां म्हे हल । गा हाकुसे ख्वन । "ध्व शरीरया कारणं याता यपाय्तकं यच्चुत्सेख्वंगु गा प्रकृति स्वभाव तो:ता हाकुसे ख्वन । ध्व संस्कार ध्यायकं

अनित्य छनिका” घका अनित्य-संज्ञा वयावल । वहे कारणं घाना ‘रजोहरण’ घंगु हे अरहत्व प्राप्तिया लागि हेतु बुल । जीवक कौमार भूत्यनं दशवक्त्रयात वक्षिणोदक^१ लल्हाना बिल । शास्तानं “जीवक ! विहारे भिक्षुपि वनि मखुला ?” घका भिक्षापात्र ल्हातं लवयुया बिरघ्यात ।

महापन्थकं “मन्ते ! विहारे सुं भिक्षुपि मवु” घका घाल ।

शास्तानं “जीवक ! वनि” घका घया बिरघ्यात । अले जीवकं “मणे ! अये जूसा विहारे भिक्षुपि बुला मवु घंगु छे सीकि” घका मनु ल्हाय ल्घोया बिल ।

उगु लमवस लुल्लपन्थकं “जिनि वाजुं विहारे भिक्षुपि मवु घका घया ल्वन । विहारे भिक्षुपि दु घंगु छे संत वघनाथी माल” घका आल्लवन ल्घुलि भिक्षुपिसं आय्कल । उकीमध्ये गुलि भिक्षुपिसं चीवर, सुपाळवन, गुह्यस्यां चीवर रंगं ल्लिनाल्लवन, गुह्यस्यां आल्लः ल्वनाल्लवन । लुगु प्रकारं ल्हाय ल्हाय उल्ले मल्लंपि वोल्लि भिक्षुपि ल्हायल्लारा ल्य्कल । व मनूनं विहारे ल्वापालं भिक्षुपि ल्खना ल्घ्याही वया “आयं ! आल्लवन ल्घुलि भिक्षुपि जाः” घका जीवकयात कन । ल्घयिरं (महापन्थकं) लुल्लसां दुहे मवु घाल ।

१. भोजन याके न्ह्यो दके न्हापां ल्हा सीकेत बीगु लयात ‘दक्षिणोदक’ घार्द ।

“सहस्रवस्तुं अतानं निम्मिणित्वान पन्थको ।
निसीदम्बवने रम्भे याव कालप्पवेदनाति ॥”

अर्थ—

“सहस्रवार यःत निर्माणयाना भोजन समय मत्प्योतले (चूल)
पन्थक रमणोय आचरवने क्वंक्वन ।”

अले शास्तानं व पुरवयात धाल—“विहारे वना शास्तानं
चूलपन्थक धाःह्यसित सःता क्वन” धका धा । व वना अये धाल ।
‘जि चूलपन्थक, जि चूलपन्थक’ धका बोद्धिप्वा म्हुतुं धयाहल ।
व मनू वना “मन्ते । सकस्यां हे चूलपन्थक खः धका धाल” धका
कन । अयेजूवा वना “गुह्यस्यां जि चूलपन्थक खः धका न्हावालाक
घाई, वंगु रहा जों । बाकिनुवि सकसे अन्तरधान जुई ।” वं अये हे
यात । उतनाधरि हे बोद्धिह्य भिक्षुवि व्याकं अन्तरधान जुल ।
सःतःबोह्य मनूनापं स्थविर धन । भोजन याप्सिधेका शास्तानं
जीवकयात सःता “जीवक ! चूलपन्थकयागु पात्र का, वं छिमित
अनुमोवना घाई ।” जीवकं अये यात । स्थविरं सिहनाव याना तरणह्य
सिंहंये स्वंगूलि विटक संका अनुमोवना यात । शास्ता आसनं वना,
भिक्षुसंघपिसं चाहूयेका विहारे विज्याना भिक्षुपिसं याय्माःगु कर्तंभ्य पाय्
सिधःसेलि गन्धकुट्टिया न्हुोने क्वना भिक्षुसंघयात सुगतं-प्रववाव
विवा, कर्मस्थान कना, भिक्षुसंघपित क्वया सुगन्धित बासनां बास
वयाक्वंगु गन्धकुट्टी ठाहां विज्याना जवपाखे चला सिहशय्या याना

बिज्यात । असे संख्याइले भिक्षुंवि उल्लेखें सुंदरा ह्याउंसेचवंगु कम्बलं
 चाःहृयेका तःपुधे च्वंक फेतुना शास्तायागु गुण वषंना यायगु उवाय्
 सगेजुल—“आवुसो । महापन्थकं चूळपन्थकया अभिप्राय ध्वीके
 मकया प्यलातवकं नं गाथा छपु हे च्वंके मकुत । मूढह्य अर्थात् नुगः
 मयुह्य घका विहारं पतिना छवत । सम्यक्सम्बुद्धं जुलसां यःगु
 अनुत्तरगु धर्मराजताया कारणं याना छगू हे भोजन समयया जुने
 प्रतिसम्भवा सहित अरहत्त्व बिद्या बिज्यात । नापं त्रिपिटकया ज्ञान नं
 प्रतिसम्भवा नापं प्राप्त जुल । अहो ! बुद्ध धंपिनिगु बल गुलि
 महान !” असे भगवानं धर्मसभास प्व खं जुयाचवंगु सोका, ‘थो जि
 जन बने योग्य जू’ घका बुद्ध-शैय्यां वना, ह्याउंसेचवंगु दोपट्ठां न्यवा,
 बिजुलि लताथे अनिखं चिना, ह्याउंगु कम्बल समानगु सुगत-महाघोवरं
 पुना, सुगन्धित गन्धकुट्टिं प्याहां बिज्याना, मस्तह्य किति व प्रतापिह्य
 तिहया चालं अनुपम बुद्धलीलां धर्मसभास बिज्याना, असंकुत मण्डपया
 बन्धी बौलाक लायातःगु उत्तमगु बुढासने गया, छगू प्रकारयागु उत्तमगु
 बुद्धरिम फंले याना, महासमुद्रयात संकुधे याना, युगन्धर पवंत च्वकाय्
 नकतिनि सुयाबोह्य सूदर्पो समानं आसनया बन्धी फेतुना बिज्यात ।
 सम्यक्सम्बुद्ध बिज्यायसाधं भिक्षुसंघपि खं त्वात्हाना मुमुकं च्वन ।
 शास्त्रानं नाइसे च्वंगु मैत्रिचित्तं परिवर्ध्यात स्वया, “प्व परिवर्द्ध
 अत्यन्त स्वभायमान जू, छह्यस्या हे त्हासं धंगु वा मुमुतःगु सः वा
 हांछिकातःगु सः महु । थुपि सकलें बुद्ध-गौरवं गौरव तया, बुढयागु तेजं
 त्रसित जुया च्वंयन । छगूकल्प तक्क खं भरहासे च्वंसानं जि खं
 विमकातले थुमिसं खं पिकाइ मखु । खं पिकाय्गु ज्या धंगु जि हे

लीकेमाः । जि हे न्हापालाक खं पिकाय्माल' धका मधुरगु ब्रह्मस्वरं
मिभुपित सम्बोधन याना बिज्यासे "मिभुपि ! वन छिपि छु खं ल्हाना
खंरवनानु ? छिमिगु खंया अन्त गुवाय्लाक जुल ?" धका न्यना
बिज्यासेलि "ध्व ध्व" धका धाय्वं "मिभुपि । आः जक चुल्लपन्थक
मूढ मधु, न्हापा नं मूढ हे छः । आः जक जि वया प्रतिष्ठा जुयागु मधु,
न्हापानं जुयागु हे दु । न्हापा जुलसां जि ध्वघात लौकिक कुटुम्बिया
मालिक याना बिपा, आः लोकोत्तर कुटुम्बिया स्वामी याना बिपा'
धका धया बिज्यात । अले व खं सविस्तररूपं न्यनेगु ह्छलायाःपि
मिभुपिसं प्रार्थना यासेलि अतीत खं ह्वा बिज्यात ।

अतीते बाराणशीवासी छह्य माणव तक्षशिक्षास बना सिल्प
सय्केया निम्ति विद्याप्रमुख आचार्यया धर्म-अन्तेवासिक^१ जुया न्यासःह्य
माणवकपनि दृष्वो आचार्यया अस्यन्त उपकारी जुयाध्वन । तुती लीकेगु
आदि इयाचक उया यानाध्वन । मूढह्य अर्थात् गुणः मधुह्य जूपानिति थं
छुं सय्का काय् मफु । "ध्व जिह्य उपकारी छः, ध्वंत ध्वने-कने
यानाबो माल" धका कुतः याःसां तबो आचार्यं छुं हे ध्वनाबो मफुत ।
साःकालतक ध्वना नं थं गाथा छपु हे नं सय्का काय् मफुसेलि उत्कण्ठित
जुया 'वनेमाल' धका आचार्ययाके ध्वन । अले आचार्यं मने ल्बोकल—
"ध्व शिष्य छह्य उपकारक छः । ध्वंत पण्डित यानाबो मास्तिबो ।
तर यानाबो मफु । अवश्यनं ध्वयात जि प्रत्युपकार यायेमाः । बुजागु

१. गुजापित 'धर्म अन्तेवासिक' घाइ धयागु खं आयुष्मान् अमृतानन्दया
जा. सं. भा-३, पृ. ६४ ले उल्लेख जुया च्वंगु दु ।

अत्र छपु दय्का च्चैत बोमाल ।” अले वयात जंगले बोनायंका
 “घट्टेसि घट्टेसि किं कारणा घट्टेसि अहम्मि तं जानामि
 जानामि” छंणु मन्त्र छपु दय्का च्चैकेबिया, तसंतको बार दोहरे याके
 बिया “आः छत्त वलसा ?” छका च्चना “वल” छका छाल । नुवः
 मयुह्णस्यां मेहनतयाना वेका काइणु शिल्प तनामर्ष” छका बिचाःयाना
 लं-खर्चं बिया “हुं, एव मन्त्रया कारणं याना जीविका यायेके । लोमंका
 मछ्चयेया निति ग्हाबलेसं एव मन्त्र पाठयाना च्चं” छका छया वेत
 छ्चत । व बाराणशीस च्चबले वया मानं “जि काय् शिल्प सय्का
 लिच्यंकरःबल” छका वयात महान सत्कार सम्मान यात ।

उणु समवस बाराणशीयाइ जुजुं “जिणु कार्यकर्मसं छुं दोष
 बुला ?” छका बिचायाना सोबले वःत मयोगु जया छुं मखना “वःगु
 दोष छंणु वःत छने मद्रु, मेपित छने दय्यो, नगरे वना परीक्षा यानास्वे
 माल” छका मनेतवीका सुनानं हामसीणु सेव कया स्वयं प्याहाँ वना
 “वन्हीतिणु नय्यु सिधेका च्चनाच्चनिपि मनुते बिचे छनेक प्रकारया छं
 ज्वोयो । यदि जि अद्यमपूर्वकं राज्य याना च्चनागु बुसा—अद्यमिह
 जुजुं याना दण्ड व कर पुले माःगुलि याना दुःख बिचा च्चन छका घाई ।
 यदि धार्मिकपूर्वकं राज्य याना च्चनागु बुसा—निमि जुजुं दोर्घायु ज्वोमा
 आदि छया जिणु गुणयान याना च्चनी” छका मनेतया उणु उणु छेँया
 जेग सिना पिने पिने चाह्य वन । उणु अणस कुल्लेची वनीपि छुँतल्ले
 निखा छेँया बिच्चे छपु लंपुं हे निखाछेँ वनेणु कुचारं दय्का च्चन ।
 जुजुं इमित खना छेँयागु किचले वनाच्चन । कुल्लेपु दय्का छेँ हाहीं
 वना मालसामान मालाच्चबले माणव ग्हालं चाय्का व मन्त्र पाठ याहीं

“घट्टेसि घट्टेसि किं कारणं घट्टेसि अहमिंस्सं तं जानामिं जानामिं” धका घाल । इमिंसं व न्यना “स्वं सीकल । माः स्वं कीत नाया याइतिनि” धया पुनातःगु वस नायं तोःता याना अनं अनं हे विस्सुं वन । जुजुं इपिं विस्सुं वंगु खना, उह्यस्यां मन्त्र उवनाअर्चंगु ताया, नगर चाहला निवासस्थाने हाही वन । चाकटे उवी घुंसेलि सुयन्हाप्पनं छह्य मनूयात सःता “अणे ! हूं, फलानागु सडके गुगु छे” अंगः प्वाखना तःगु बु उगुछे तद्धशिखास शिल्प सय्का बोह्य माणव छह्य बु । वंत बोनाहति ।” व वना “जुजुं छंत सःता अवन” धका धया माणवयात बोनाहल । अले वयात जुजुं घाल “तात ! छ तद्धशिखास शिल्प सयेका वयाह्य माणव खःला ?”

“वेव ! खः ।”

“अिमित नं व शिल्प स्थानाभ्यु ।”

“ज्यु, महाराज ! समानगु आसने केतुना कया विजयाहुं ।”

जुजुं अये याना (मन्त्र) सय्का कया “एव छंत आचार्य-भाव-जुल” धका इच्छिसाइ वीं बिल । उगु बखते सेनापति जुजुया नोषित घाल “जुजुयात वाडो खाकेगु गुबले ?”

“कन्हे वा कंस ।”

वं वयात बोछि वीं विया “ज्या छगू दु” धका धाःबले “स्वामी । छु ज्या ?” धका धाय्वं “जुजुयात वाडिं खाकेवे याना खोचा सावसंक-अय्का गःपःया हिनु स्वाल्हानाभ्यु । छ सेनापति उवी जि जुजु उवी ।” वं “ज्यू” धका स्वीकार यात । जुजुया वाडो खाकी खुनु सुपनिधत लखं

दाही प्याका खोचा खला कपाले जवना खोचा मचा मनःधे खं, एकतलं वःपःया हितु स्वाल्हायमाः घका हानं छवे दना खोचा अयकल । उगु बछते जुजुया वःगु मन्त्र लुमंस्यवया पाठ यायां “घट्टेसि घट्टेसि किं कारणा घट्टेसि अहम्पि सं जानामि जानामि” घका घाल । नोचिया कपालं ध्वीचःति हाल । “ध्व कारण जुजुं सोकल” घका ग्याना खोचा बे वाछवया गोतुला तुतिपालि भोप्युल । जुजु धंपि खलाक उवीयो । उकि संत वथे घाल “अरे बुष्ट नो ! छंतः जुजुं मस्यु घका खनाला ?”

“वेव ! जितः जलय त्रिया बिरयाहुं ।”

“म्हाल का, ग्यायमते घा ।”

“वेव ! सेनापति जितः बोसि वां त्रिया ‘जुजुया दाही खाकेधे याना वःपःया हितु स्वाल्हानाम्यु । जि जुजु जुया छंत सेनापति यानाबो’ घका घाल ।”

जुजुं “जि आचार्यया कारणं जिगु ज्यान बचेजुल” घका मत्तीस्वीका सेनापतियात सःतके छवया ‘सेनापति । जिगुपाखें छन्त छु अक प्राप्त मज्जू गु ? आः जि छंत स्वयेकें मखुत, जिगु राज्यं प्याहाँ हुं” घका घया संत देहां पितिना छवया आचार्ययात सःतके छवया “आचार्यं । छं याना जिगु ज्यान बचेजुल” घया महानसरकार याना संत सेनापतिस्थान बिल ।

उगु समयस व वृक्षपन्थक जुयाखंणु खः । शास्ता जुलसई विद्याप्रमुख आचार्य ।

वृकथं शास्तानं अतीतयागु खं हया “भिक्षुपि ! वृगु प्रकारं
 न्हापानं वृलपन्धक मूवह्य जुयाख्वंगु छः । अबले नं वया प्रतिष्ठा जुया
 वंत जि लौकिक कुटुम्बले तयाबिया” घका घया बिज्यात । हानं छन्दु
 “अहो शास्ता ! वृलपन्धकया प्रतिष्ठाता जुया बिज्यात” वंगु खं
 प्याही वोबले वृलसेट्टिजातके’ अतीतयागु खं कना—

“अप्पकेनपि भेघावी पाघतेन विचक्खणो ।
 समुट्टापेति अत्तानं अणुं अग्गिव सन्धम’न्ति ॥”

अर्थ—

“मतिवा मियात पुत्तपुया भाया वय्केये मतिचा घनद्वारा नं
 कुट्टिमानो मनूखं उपाय कौशल्यताद्वारा यःत वकया भाया घन
 वय्को ।”

वंगु गाथा घया बिज्याना “भिक्षुपि ! आः अक जि ध्वया
 प्रतिष्ठाता जुयागु मखु न्हापानं प्रतिष्ठाता जुयागु हे हु । न्हापा जुलसां
 ध्वयात लौकिक कुटुम्बया मालिक याना बिया, आः लोकोत्तर कुटुम्बया ।
 अबले जुलसां वृलअन्तेवासिक वृलपन्धक जुयाख्वंगु छः । वृलसेट्टि
 जुलसां जि हे जुया च्वनागु छः” घका जातक वचचाय्का बिज्यात ।

हानं छन्दु घमंसमास खं पितहल—“आवसो ! वृलपन्धकं
 प्यलातवकं प्यंगू पव वुगु गाथा छपु हे वयेके मफुह्य जूसांतमि वीर्ययात

मतोतुसे अरहत्त्वे प्रतिष्ठितं जुया आं: जुलसां लोकोत्तर कुटुम्बया स्वामी
जुल ।” शास्ता बिजयाना “भिक्षुपि ! यम छु खं ल्हाना च्चंभवाना ?”
घका न्यना बिजयाना “धुगु खं” घका घाय्वं “भिक्षुपि ! जिगु शास्ते
उदघोगवान भिक्षुपि लोकोत्तर घमंया स्वामी हे जुई” घया प्व गाया
घया बिजयात—

“उट्टानेनप्पमादेन सञ्जमेन दमेन च ।

दीपं कयिराथ मेघावी यं ओपो नाभिकीरती’ति ॥”

अर्थ—

“बुद्धिवानपिसं उदघोग याना, अग्रमावी जुया, संयम व चित्त-
वमन याना, खुसीदा: वंगुलि चवीकयके मर्कणु द्वीप वयके कयकेमा: ।”

पदार्थ—अन “दीपं कयिराथ” धंगु बीयं ना जुयाच्वंगु
जापतद्वारा, स्मृति विमुञ्ज मज्जीगु धंगु अग्रमावद्वारा, प्यंगु पारिशुद्धि
शील’ ना जुयाच्वंगु संयम व इग्घिय वमन धंगु वयया वय्यागु कारक-
द्वारा, प्यंगु घर्म उरपन्न जूगु प्रज्ञाद्वारा। सम्पन्नह्य ज्ञानी पुस्वं प्रतिष्ठान-
द्वारा अति बुलंभ जुयाच्वंगु, अति गम्भीरगु संसार सागरस य:गु प्रतिष्ठा
वशीगु अरहत्-फलरूपी द्वीप वयेका काय् कयकी, अथवा वयका काय्कु

१. छु छु यात ‘प्यंगु पारिशुद्धि शील’ घाई घयागु खं आयुष्मान्
अमृतानन्दया बु ब्रा. भा-३, पृ. ४९२ या पादटिप्पणीले स्पष्ट
याना त:गु दु ।

[१०८]

वेणु ग्रहं खः । गज्यागु ? “यं ओषो' नाभिकीरति' गुकियात
प्यंगु प्रकारयागु क्लेशरूपी खूसीबाः वेणुलि त्वप्युये कंमखु, बिचवंस याप
फंमखु । अरहत्स्यात क्लेशरूपी बाही बिचवायंका छवेकं मखु ।

गाथा सिधःबले आपालं मनूत जीतापघ्राधि जुस । वगु प्रकारं
धुनाथर्थापि मनूतेत सार्थक धर्मदेशना जुस ।

---

१. “ओष = बाही” धका छुकियात धाह धयागु खं आयुष्मान्
अमृतानन्द्या बु. प. भा-१, पृ. ३९१ स उल्लेख जुयाष्वांगु दु ।

<https://dhamma.digital>

४. मूर्खते उत्सव

“पमाद्मनुयुञ्जन्ति” छंगु एव धर्मवेदाना जेतवने विहार याना स्वना बिज्याह्य शास्तानं बालनक्षत्र'या कारणे आज्ञा जुया बिज्यागु छः । छगु समय जुलसा बालनक्षत्र छंगु उत्सवया घोषणा जुल । एव नक्षत्रे बाल-मूर्खति शरीरे नी व ती इला न्हेनुतएक असम्य वचन ल्हाना चाःचाःहिला उबोगु । धगु बखते यःधितिवि अथवा प्रव्रजितिवि छना लज्जा चाः धेवि महु । लुछाय लुछाय इना असम्य वचन घया च्चमी । इमिगु असम्य वचन न्यने मफया यःयःगु गच्छे अनुसार छटक वा बाटका वी मनूतेसं बिघाछवे । इवि इमि लुछाय प्राप्त जू जूगु वी कया वनी । उगु समय जुलसा ब्राबस्तीस न्यागु कोटीति आर्यभावकवि दुगु छः । इमितं शास्तायायाय् खबर छवत—“मन्ते मगवान् । न्हेनुतएक भिक्षुसंधवि नाप नगरे द्वाही बिमज्यासे विहारेसंतुं स्वना बिज्याह्ये ।” व छगु सप्ताहतएक जुलसां भिक्षुसंधविमि भित्ति विहारेसं यागु भोजन आवि तय्यार यानाः यःवि नं छे” प्याही मयं । नक्षत्र-उत्सव सिधेका यथान्ह बुछनु बुछ प्रमुच भिक्षुसंधवित निमन्त्रणा याना नगरे दुने बिज्याका महाबान बिया छलेलिकक फेतुना “मन्ते ! अति दुःखपूर्वक एव

१. 'बालनक्षत्र' घयागु फागु हित्तेयें ज्याःगु उत्सव छः ।

नेत्रु कटेजुल । बालमूर्खंते असम्य वचन म्यना जिमिगु न्हाय्यं हे प्वातना
 वनीयं वचन । सुं छना सुं लज्जा मच्चाः । उकिया निमित्त जिमिसं
 क्षपित नगरे दुने द्वाहा मबिज्याकागु । जिविनं वःवःगु छे म्याही मववा”
 घका घाल । इमिगु खं म्यना शास्तानं—“मूर्खंपिनि उवा छंगु अये हे
 खः । प्रज्ञावान्पिसं जुलसां सारगु घन रक्षा याय्यं अप्रमावयात रक्षा
 याना अमृत महानिर्वाण सम्पत्ति प्राप्त याना काई” घका घया प्व गाथा
 घया विज्यात—

१. “पमादमनुयुञ्जन्ति बाला दुम्मेघिनो जना ।
 अप्पमादञ्च मेघावी घनं सेट्ठ व रक्खतति ॥
२. “मा पमादमनुयुञ्जेथ मा कामरति ह्यन्यवं ।
 अप्पमत्तो हि कायन्तो पप्पोति विपुलं सुखंति ॥”

अर्थ—

Dhamma.Digital

१—“मूर्खंपि प्रमादी जुया जुई, तर पक्खितपिसं अक्खेठगु घन रक्षा
 वाय्यं अप्रमावयात रक्षा याई ।

२—“प्रमादी उवीमते, पञ्चकामगुणे आसत्त उवीमते । अप्रमादी
 जुया ध्यान यात घाःसा तद्धं गु सुख प्राप्त जुई ।”

पदार्थ—अन “बाळो” छंगु मूर्खतां पुक्कपि, इहलोक व
 परलोकया अर्थं मय्युपि । “दुम्मेघिनो” छंगु प्रज्ञा विहीनपि ।
 उजापिसं प्रमावयागु बोध खके मफया प्रमावस लगेज्जी, प्रमावपूर्वक

समय बितेयाई । “मैत्राची” धंगु धर्मरत्नपी प्रज्ञायुक्तह्य पण्डितं कुलपरम्परां वोगु उत्तमगु सप्तरत्न धनयातये अप्रमादवात रक्षा याई । गये कि उत्तमगु धनया कारणं याना कामगुण सत्पत्ति लाभ याना काय्, काय् कलावि पोषण याय्, परलोक वनेगु मार्गं परिशुद्ध याय् घका धनयागु धानिसंस खंकीह्यस्यां धन रक्षा याई अये हे पण्डितं नं अप्रमादी जुया प्रथमठयान आवि साक्षात्कार याना काय्, मार्गकलावि प्राप्तयाना काय्, स्वंगू विदधा, खुगू अभिज्ञा साक्षात्कार याना काय् घका अप्रमादवा धानिसंस खंका उत्तमगु धनयातये अप्रमादवात रक्षा याई धंगु अर्थ खः । “मा पमाद्दं” धंगु उकिवानिति छिवि प्रभावस लगेज्जी मते, प्रमादी जुया समय बितेयाना वने मते । “कामरति सन्धवं” धंगु वस्तु-काम व क्लेश-कामस रति संलयातगु तृष्णा नापं नं सम्बन्ध तथा वने मते, विते याय्मते, लाभ याना काय्गु इच्छा याय्मते । “अल्पमत्तो हि” स्मृतियात न्होने तथा अप्रमादी जुया ठयान याइह्य पुक्कं विपुल उदारगु निर्वाणसुख प्राप्त याई ।

गाथा सिधःबले आपलं ज्योतापझावि जुल । महाजनपिनि निम्सि सार्थक धर्मदेशना जुल ।

५. महाकाश्यप स्थविर कथा

“पमादं अप्पमादेन” धंगु एव धर्मदेशना जेहवने विज्याना च्वंहा शास्तानं महाकाश्यप स्थविरया कारणे आत्ता वयेका विज्यागु छः । धग्गुया विने स्थविर पिप्फलीगुफास चवनाच्वंभले राजगृहे भिक्षाटन याना, भिक्षाटनं लिवा भोजन सिधेका आलोक (कसिण) बुद्धियाना प्रमावोपि नं अप्रमावोपि नं जल-चल-पर्वताविस च्युतजूपि व उत्पन्नजूपि सत्त्वपिनि प्रति विषयच्छुद्दारा स्वया चवना विज्यात । “धो जि पुत्र काश्यप गुगु ह्याने च्वंचन छनि” धका शास्तानं जेतवने चवना हे विषयच्छुद्दारा स्वया विज्यावले “सत्त्वपि च्युत उवोगु व उत्पन्न उवोगु स्वया च्वंचन” धका सोका “सत्त्वपि च्युत उवोगु व उत्पन्न उवोगु धंगु खं बुद्धज्ञानद्वारा हे नं अन्तकाये मफु; मीयागु गर्भे प्रतिसन्धि जुया भा-वोपित मसोक च्युत उवोपि सत्त्वपिनि अन्तकाये मफु । काश्यप ! व सोकेगु छंगु विषय मछु । छंगु विषय अत्पमात्र बु । सर्वप्रकारं च्युत उवोपि व उत्पन्न उवोपि सोकेगु खंकेगु धंगु बुद्ध विषय छः” धका धया ११मो फंले याना न्ह्योनेसं फेतुना च्वंयं च्वंक याना एव गाथा धया विज्यात—

“पमादं अप्पमादेन यदा नुदति पण्डितो,
 पञ्जापासादमाह्यह असोको सोकिनि पजं ।
 पञ्चतट्ठोव भुम्मट्ठे धीरो बाले अवेस्सहीति ॥”

अर्थ—

“गये अप्रमादं प्रमादयात् नाशं याना, शोकं धाप्याः गु कारणं
 मुक्तजूह्य पण्डितं, प्रज्ञा-प्रासादे चचना; पर्वतं च्चकाय् च्चंस्संहा व्यक्तं
 पर्वतस्ये च्चंवि प्राणीपित स्वंगु खः अये हे शोकागारे बुनाच्छंवि प्राणीपित
 स्वई ।”

पदार्थ— जन “नुदति” छंगु गये कि पुखलो द्वाही वनीह्यस्यां
 न्हुगु ल व पुलांगु ल यात् संका, वंत भोका मभ्युसे, यःगु छपनं छपनं
 जुनाचंगुयात् छसे चीका छ्वई, अये हे छंयं पण्डितवितं अप्रमाद लक्षण-
 यात् वृद्धियाना प्रमादयात् अवकाश मभ्युसे, गये अप्रमादया वेगं वंत
 त्याका छसे चीका छ्वई, जले व प्रमादयात् त्याका च्चे चाहीचंगु छंगु
 हिसाबं परिशुद्धगु विशयचल् छंगु प्रज्ञाप्रासादया अनुरूपं प्रतिपद् पूरा
 याना, वहे प्रतिपद्रूपी स्वान्हें प्रासादे चाही वनेचें चाही बना, शोकशस्य
 महुह्य ज्ञयानिति—अशोकी; शोकशस्यत्त दुपि ज्ञयानिति—शोकी
 प्रजापि, सत्त्वपि—छ्युतज्जपि व उत्पन्नज्जपि प्राणीपित विशयचल्द्वारा
 सीको, खंकी । छ्वं धाःसा—“पञ्चतट्ठोव भुम्मट्ठे” गये पर्वतया
 च्चकाये च्चना स्येच्चंपित अथवा प्रासरतसे च्चना स्ये जायने च्चंपित
 अःपुक हे खंकी, अये हे व छंयंहुह्य पण्डित महालोनास्य व्यक्त संज्ञाव

[११४]

अकथा बीज विनाश मज्जुपि मूर्च्छपि अयुत बुया खंगु व उत्पन्न बुपन्न
अंगुयात अंका काई ।

वाचा अवशान कुबले आपास्यां जोतापरिपत्तादि साक्षात्काट-
वाना काल ।

Dhamma.Digital

<https://dhamma.digital>

६. प्रमादी अप्रमादी निह्य पासा भिक्षुपिनि कथा

“अप्पमत्तो पमत्तेसु” वंगु भ्व धम्मवेशाना जेतवने विज्याना
 ज्जंहा शास्तानं निह्य पासा भिक्षुपिनि कारणे कमा विज्यागु वः ।
 शास्तायाथाय् कम्मत्थान कया इवि निह्य आरञ्जक विहारे इहाही वन ।
 इपिमध्ये ज्जहास्या इले हे सि हया मकः तंत्वार याना, त्याय्ह्य अमनपि
 नायं खं लहाल्हा, मी कुना प्रथमयाम वितेयाना ज्वनीगु । मेह्यस्या
 अप्रमादपूर्वक अमन-धम्म याना उह्यसित्त अववाह पाहुगु—“आत्तुले ।
 वये याना ज्वनेमते । प्रमादी ज्वोपित प्यंगु मरक वः वचनेगु छे
 समान ज्वी । बुद्ध धीपित जलकपटद्वारा प्रसन्न याय्कं मखु ।” वं वंगु
 अववाह धन्यं । मेह्यस्या “ध्व आहाकारी मखु” यका वंत वास्ता याना
 मख्वंसे अप्रमादी जुया अमन-धम्म याना ज्वन । मलसीह्य स्वविरर्ण
 प्रथमयामे मी कुना मेह्य अंकमण याना स्वथाय् इहाही वनीबले इहाहीवना
 “महा मलसी ! गोत्तुला वचनेया निति जंगले इहाही वयागुका मखुला ।
 छु, बुद्धयाथाय् कम्मत्थान कया जापत जुया अमन-धम्म यायेमोला ।
 यका यया वः ज्वनेगु वासे इहाहीवना गोत्तुला वचनीगु । मेह्यस्या
 मध्यमयामस विज्याम कया पत्रिमयामे वंना अमन-धम्म याना ज्वनी ।

बुधु प्रकारं अप्रमादपूर्वकं वासयानां स्वैस्वै याकनं हे वं प्रतिसन्निधा सहितं जरहस्व प्राप्तं यात । मेह्यं चाहिं प्रमादी हे बुधा च्वन । धर्वासास सिधेका शास्तायायां वना वग्बना याना इपि छ्वेलिकक फेतुत । शास्तानं इपि नारं कुशलवार्तां यासे “छ, अप्रमादी बुधा अमच-धर्मं याःसा ? छ, छिमि प्रव्रजितं कायं सकलं जूला ?” धका न्यना विज्यात । प्रमादीह्यं मिञ्जुं धाल—“मन्ते ! ध्वयात गनं अप्रमाद वै; वंतामिधं गोलूला वंधजक वधना समयं वितेयात ।”

“मिञ्जु ! छं ले ?”

“मन्ते ! जिं जुलसां स्थलं हे तिं ह्या मकः वयंका प्रथमया मरि मीं कुना फेतुना, न्ह्यो मधेकुसें हे समयं वितेयाना ।”

अले वैतं शास्तानं “प्रमादपूर्वकं समयं वितेयाना, अप्रमादी बुधा धका छं धयाच्वन । अप्रमादी बुधाच्वंहासितं धाःसा प्रमादी धका धया च्वन । जिं पुत्रया न्ह्योने छं बेगं मनुह्यं बुवंलह्यं सलं समानं छः । वधं जुलसां छंगुं न्ह्योने बेगं बुह्यं—स्वावनीह्यं सलं समानं छः” धका धया ध्वं गाथा धया विज्यात—

“अप्पमत्तो पमत्तेसु सुत्तेसु बहुजागरो ।

अबलस्सं व सीघस्सो हित्वा याति सुमेघसो’ति ॥”

अर्थ—

“प्रमादीपिमध्ये अप्रमादी, वधनाच्वंविमध्ये न्ह्येसं चाह्यं, बुवंलवि

सत्त्वमध्ये बलवानह्य सत्त्व न्हापालाक वनीगुपे धूर्त्तपिमध्ये बुद्धिबानह्य
न्हापालाक वनी ।”

पदार्थ—अन “अप्यमत्तो” छेगु वेपुत्प स्मृतिवा कारणं
अप्रमाव सम्पन्नह्य श्रीनाजयी । “पमत्सेसु” छेगु स्मृति मदेका अवनोपि
सत्त्वपि मध्ये । “सुत्सेसु” छेगु स्मृति व जागरणता मवुगुया कारणं
अयास्कं ईर्ष्यापये न्ह्यो वयेका अवनोपि मध्ये । “बहुआमरो” छेगु
महानगु स्मृति व चाप्रतताय् अह्य । “अबद्धसं व” छेगु संगडागु
सुती व बल मवुह्य बुद्धलह्य सत्त्वयात वेगं अर्थाय् वनीह्य सिन्धव अलंथे ।
“सुमेवसो” छेगु उत्तमगु प्रज्ञा बुद्ध्यायां (उज्जाह्य अलसीयात) अन्वेगुली
नं, साक्षात्कार याय्गुली नं लिपयाना वनी । प्रज्ञा मवुह्यायां अगु सूत्र
अन्वेगु कोशिश यासले प्रज्ञा बुद्ध्यायां अगु अर्थ अन्वे गुंकी । अगुप्रकारं
प्रथमतः अन्वेगुली लिपयाना वनी । प्रज्ञा मवुह्यायां रात्रीस्थान व
द्विवास्थानादि अयेका अलंथले, कर्मस्थान कया पाठयाना अलंथले, प्रज्ञा
बुद्ध्यायां पूर्वभागे नं मेपिसं अय्का तःगु रात्रीस्थान व द्विवास्थाने द्वाहावना
कर्मस्थान परामर्शं याना, अयास्कं श्लेशयात अय याना, मबल्येकोत्तर
अर्थयात स्थाती लाकी । अगु प्रकारं साक्षात्कार याना काय्गुली नं
मेपित लिपयाना वनी । संसारया कारणयात अणुना, तोःता संसारं
मुक्त बुया वनी ।

वाचा अथशान्ति जूबले अप्यस्यां श्रीलाकलिकलादि प्राप्त यात ।

७. महालीप्रश्न कथा

“अप्पमावेन मधवा” धेगु प्व धमंवेगमा वैशाळीया आंअय कया कूटागार शाळाअ ष्वना बिज्याह्य शास्तानं शाक वैवराजया कारणे आजा वय्का बिज्यागु अः । वैशाळीअ महाळी धंह्य लिच्छवी कुगु अः । वं तथागतवा शाक प्रश्न सूत्र^१या धमंवेगमा न्यमा तःगु अः । अम्यक्खम्मभुद्धं (व सूत्रअ) इन्द्रयागु सम्पत्तियात तद्धं क वधंमा धाना तःगु दु । “(व सम्पत्ति तथागतं) खंका धया बिज्यागुला कि अयथा मखंका, शाक्यात (वसपोलं) ह्यस्यूला कि ह्यमस्यू अमि । प्व खं वसपोलयाके ग्घने” धका मत्ती स्वीकल । अले महाळी लिच्छवी गन भगवान् दु अग वन, अग न्होने वना भगवान्धात अभिवावन धाना ख्खेलिक्क फेतुत । ख्खेलिक्क फेतुनाअंह्य महाळी लिच्छवी भगवान्धात वये धाल—“अन्ते ! भगवानं शाक वैवराज इन्द्रयात अना बिज्यागु हुला ?”

“महाली ! अि शाक वैवराज इन्द्रयात अनावु दु ।”

“अन्ते ! व शाक वे प्वंह्य अक उवीमा, अन्ते । शाक वैवराज इन्द्रयात खंके वाकु मखुला ?”

“महाली ! जि शक्र वैवराज इन्द्रयात नं ह्यस्यु, राफ उवीगु
 चमंयात नं स्यु । गुगु धमंयात बीलाक पालन याना शक्रं शकत्व प्राप्त
 यात व नं स्यु । महाली ! शक्र वैवराज इन्द्र ग्हापा मनु जुया च्वंबले
 ‘मघ’ घंहा माभव जुयाच्वंगु छः । महाली ! ग्हापा मनु जुया च्वंबले
 शक्र वैवराज इद्रं ग्हापा ग्हापालाक वान बिल उकि (वयात)
 ‘पुरिन्द्य’ घका घाःगु । महाली ! ग्हापा मनु जुया च्वंबले शक्र
 वैवराज इन्द्रं सत्कारपूर्वक वान बिल उकि (वयात) ‘शक्र’ घका
 घाःगु । महाली ! ग्हापा मनु जुया च्वंबले शक्र वैवराज इन्द्रं
 आवासत (— वासस्वान) बिल उकि (वयात) ‘वासव’ घका घाःगु ।
 महाली ! शक्र वैवराज इद्रं बोलिगु कारण नं घोपलखं बिचा याम्फु
 उकि (वयात) ‘सहस्राक्ष’ अर्थात् द्विगुणः मिखा हुस घका घाःगु ।
 महाली ! शक्र वैवराज इन्द्रया ‘सुजा’^१ घंहा असुरकन्या प्रजापति
 उकि (वयात) ‘सुजम्पति’ घका घाःगु । महाली ! प्रयस्त्रिश भवने
 च्वंपि वेवतापिनि अधिपति जुया शक्र वैवराज इन्द्रं राज्य याना च्वन
 उकि (वयात) ‘वैवान्मिन्द्र’ घका घाःगु । महाली ! ग्हापा मनु जुया
 च्वंबले शक्र वैवराज इन्द्रं ग्हेगुः प्रतचर्वा बीलाक पालन यानु, सपावान
 यानुलि याना शक्र शकत्वस व्यंकः वन । व ग्हेगु छु छु घाःसा ?—

१. “जम्मकासि मी-बीपित भरन-वीवण यात ।

२. “जम्मकासि चःगु कुलेच्वंपि चकारिचित सम्मान घात ।

३. “जम्मकासि नाइत्व च्वंक च्छं ग्हाइस्य तुल ।

१. गनं गनं ‘सुजाता’ घका नं च्वयातःगु दु ।

४. “जन्मकारिं क्षुण्णं खं मल्लहाइहं जुल ।
 ५. “जन्मकारिं लोम भाव महुगु चित्त तथा, परित्वाण
 यायेगुली ल्हा चक्कंइहं जुया, त्याग प्राय्गुली मन बुहं जुया,
 कोने बहःइहं जुया तथा वानसंविमाजने मन बुहं जुया
 गृहस्थो च्चन ।
 ६. “जन्मकारिं सत्यवादी जुल ।
 ७. “जन्मकारिं तंभाय् मयोइहं जुल । ‘यदि जिजे तं प्याहं
 बलघाःसा याकनं हे वंत च्चयेका छ्चये’ धंगु विचार बुहं
 जुल ।

“महाली ! ग्हापा मन् जुया च्चंबले ध्व न्हेगु व्रत-चर्या बालाक
 पालन याःगु, समादान याःगु दुगु छः । पुकियात बालाक पालन याःगुलिः
 ज्ञाना शास्त्र शास्त्रत्वस प्यंक वन ।”

१. “मातापेत्ति भरं जन्तुं कुले जेट्ठापचायिनं ।
 सण्हं सखिलसम्भासं पेसुण्य्यप्पहायिनं ॥
 २. “मच्छेरविनये युतं सच्चं कोघाभिभुं नरं ।
 तं वे देवा तावत्तिसा आह्व सप्पुरिसो इती’ति ॥”

कार्य—

१-२-“मा-बौधित नरन-वोधन वाइहं कुलगृहे च्चंयि च्चकारि-
 वित सम्मान वाइहं, नायुगु तथा ययेपुगु खं ल्हाइहं, चुगुलि मवाइहं-

लोभ मदेकेगुली पुक्तुह्य, सत्त्वबावो तथा क्रोधयात त्याकीह्य पुक्कयात्-
अयस्त्रिशवासी वेवतापिसं 'सत्त्वुक्क' धाई ।”

“महालो ! मच्चमाज्जव बुया ख्वंजले शाक्क' यानावोगु जया ख्वहे
खः” धका धया हानं वं “मन्ते ! मच्चमाणवं गयेयाना (व्रतचर्या) बाले-
यातले ?” धका वया प्रतिपत्तिया बारे विस्तारपूर्वकं खं न्यनेगु इच्छा
याना न्यसंली—“अयेजुसा न्यना का” धका धया अतीत खं हया
बिणयात्—

अतीते मग्गध राध्दे मच्चत्त धंगु गामे मच्च धेह्य माणव गीयावि-
ज्या याना ख्वंघाय् वना थः वना ख्वंघाय् तुत्ति वा खित्तुखिना रमणीय
क्कवीक थाय् वयेका ख्वन । मेह्यस्यां वंत सहातं हाया अनं हटेयाना छ्वया
स्वयं वथासे ख्वन । वं व खना तंविमकासे मेघाय् वना रमणीय याना
ख्वन । अनं नं वयात् मेह्यस्यां ल्हातं हाया अनं हटेयाना छ्वया स्वयं
अन ख्वन । वं वया उपरे नं तंविमकासे मेघाय् वना रमणीय याना
ख्वन । धगु प्रकारं छे' प्याही वक्को मन्तेसं सहात्ति हाया सका यावको-
यावको थासं वंत हटेयाना छ्वत्त । वं “इपि सकलं सुखी सुल, धगु कर्म
अग्गिना जित्तः सुखदायक उथोगु पुण्यकर्म उवीमाः” धका मत्तीतया कग्हेखुनु
तःक्क बोवा बाई यायुगु थाय् पाय्कुगु थाय् रमणीय यात् । सकलं वना
अन हे ख्वन । अले वं इमित्ति थिकुगु समये मि वयाका बिल । अले वं
“रमणीय थाय् धंगु सकस्यां यो खनी, आवंली जि लं माघं वंका उवीमाल”
धका मत्तीतया सुचन्हात्पनं प्याही वया लं माघं वंका बोगु जया यायां,
त्वात्तहावा इध्वे माघं ख्वंगु सिमा कथात् त्वात्तहात्तां विचरण यात् ।
अले वंत मेह्यस्यां खना धाल—“सोम्य ! छु याना ख्वनागु ?”

“सौम्य ! स्वर्गं वनेषु त्रिषु लंपु दयेक जुषा च्वनायु ।”

“अथेज्जला जि नं च्वनायं वासा ज्जी ।”

“सौम्य ! ज्यु, स्वर्गं छंगु आवासितं यो ।”

अथलेसंनिसे इपि निह्य वत । इपि छना अथे हे छं ग्यना लिसः नं ग्यना मेपि नं इमी सहायकपि जुल । धुगु प्रकारं मेपि नं मेपि नं याना जम्मा स्वोस्वोह्य वत । इपि सकले तःकू ज्वना लं माथं वंकु वंकुं छगु योजन निगु योजन तथक नं वन । इपि छना गी-नायोनें मरीतल “धुपि मनूत अयोग्यगु ज्याय् लगेजुषा च्वन । यदि धुमितं अंगलं न्या-ला हल घाःसा, अय्ला वा दय्का एवसा अथवा अज्यागु मेगु छुं ज्या याःसा जितः नं छुं भति भति साम ज्जी छे ।” अले वं इमित लःसा ग्यन “छु याना जुषा च्वनायु ?”

“स्वामी ! स्वर्गं वनेषु लंपु (दय्का जुषा च्वनायु) ।”

“छे च्वनीपिसं थये याये योग्य मजू । अंगलं ला-न्या हयेगु, अथेला दयेका एवनेषु अथवा नाना प्रकारया ज्वा यायेमाः ।”

इमितं वंगु बच्चनयात प्रतिज्ञेव यात । बारंबार छालनं प्रतिज्ञेव हे यात । व तंथाया “धुमित स्वके माल” छका जुजुषाथाय् वना “देव ! छुं त अर्पा अर्पा मुना चाःहिला जुषा ज्वंगु छना” छका छाल । “इमित ज्वनाहति हूं” छका घासेली अथेयाना इमित जुजुषा म्हाणे यंकल । जुजुं परीक्षा मयासे हे “किंति म्हुइकाभ्यु” छका आत्ता बिल । अर्धं मेपित अथवाच बिल—“सौम्यपि ! मैत्री बाहेक मेगु खोगु सरथ

मनु । क्षिमिसं सुयागुं उपरे कोप मधासे जुहुया उपरे, गां-नाधोया उपरे, गृह्त बोह्य कसिया उपरे तथा बःगु उपरे समानकूपं मैत्रीचित्त ति ।” इमिसं अये हे पात । अले इमिगु मैत्रीया प्रभावं याना किञ्च गृहोने वये मफुत । व खं ग्यना जुहुं “आपालं मनूत खना गृह मफुगु उवी । सुखुलि त्वपुया गृहकी” धका धाल । इमिसं सुखुलि त्वपुया न्होइकेत खोबले किति यानंनिसे हे गृहाही वल । अ वं ग्यना जुहुं “युकी छुं कारण वयना” धका इमित सःतके छवया ग्यन—“तात ! जिगु कारणं क्षिमिसं छु प्राप्त मजुल ?”

“वेव ! अ वं छया बिजयानागु ?”

“क्षिपि जुलती पुषः पुषः मुना खं जुया जंगले याःहिला जुया अवनहं !”

“वेव ! मुना वये धाल ?”

“तात ! गांया नाधोनं ।”

“वेव ! क्षिपि खं मखु । बःगु स्वर्गं वनेगु संपु गृहयायां जिमिसं युवा युजागु ज्या याना जुया अवन । गांया नाधोनं अचित्त अकुलत उवा-खे” लगे याःबले क्षिमिसं वयागु खं मय्यंगुलि तंभेका संकेगु मनेतया वये धाःगु खः ।”

“तात ! अ वसुं क्षिमिगु गुण त्पू । मनू जुयानं त्रि सीके मफुत; अितः समया ।”

वये धया कला काय-गृहायपि सहित गांया नाधोयात, इमि वधोयाना बिल, गयेत किति तथा व गां समेत भाकवं परिभोग या धका

इमित्तं बिल । “यानानु पुण्यया फल वनसं कीतः प्राप्तं कुल” एका इति
 अतिकं प्रसन्नं विल्लुया किति पालया गया वना च्चब्बं इमित्तं सत्हा
 यात—“आः कीसं कन् अथो पुण्य यायेमा । छु वायु ? प्यु लंपु
 कुलाना च्चंगु बुवाते स्वावर याना अनतापि विवाम वायिगु धर्मशाला
 वयेके माल ।” अले इमित्तं कःमित्तं तःतकेछवया धर्मशाला स्थापना
 यात । मिस्तेप्रति इच्छा महुपि जूया निति उगु धर्मशालाया पुण्य
 मिस्तेत मयू ।

मद्यया छे कुलसां नन्दा, चित्ता, सुधम्मा व सुजाता धंपि
 प्यहा कलापि मिस्तं दु । इपिमज्जे सुधम्मा कःमि नापं मिस्तेजुया
 “वाहु ! च्च धर्मशालाया जेठिहा जित्तं यानाम्भु” एया धूसं बिल ।

“उयू” एका स्वीकार याना वं न्हापलाक हे कणिकसिन्हाया सि
 स्वास्थाना गंका छाटेयाना प्याखना कणिका^१ सिधेका “सुधर्मा धंगु
 धर्मशाला छा” एका आखः किया कावतं भूना तल । अले धर्मशालाया
 एया सिधेका कणिका (कणिका) तयेगु दिने “आर्यं, आर्यं ! छता चीज
 सुमंके मफुत” एका घाल ।

“ओ ! व छु ?”

“कणिका ।”

“अयसा हया ओ ।”

---

१. छेया च्चकायु तयेगु चाकलाःगु सि अर्थात् गजु दिकेगु सिया च्चका
 वा प्यकुं लागु पात 'कणिका' एका घाई ।

“आः स्वस्त्वामासु सिनं बयेके महु । न्हाया हे स्वात्त्वामा बय्का
सागु कणिका प्राप्त यायेमाः ।”

“आः छुवाय् मालले ?”

“यदि सुयां छे” बय्का तयातःगु विष्की याहगु कणिका दुसा व
मासास्वे मास ।”

इमिसं माला स्वस्वं सुधर्माया छे” छना इच्छिताई बी बिया नं
काय्मफुत । “यदि जितः धर्मशालाया पुष्यस सहभागी यात धाःसा बी”
धका धाःबले “जिमिसं मिसातयत् पुष्य भाग मबिया” धका धाल ।
अले इमित कःमिनं धाल “आर्यपि ! छिमिसं छु याय्गु ? ब्रह्मलोक छगु
तोःताः मिसात महु धंगु याय् मेयाय् महु । कणिका कयाहिसं । बये
जूसा कीगु ज्या सम्पूर्णं ज्वी ।” “ज्यू” धया कणिका कया इमिसं
धर्मशालाया ज्या सिधेका स्वभाग थल । छगु भाये तःतःधर्यि चवनेगु
याय् बय्कल । छगुली गरीबगुदवात चवनेगु व छगुली जसाय् महुवि
तयेगु याय् बय्कल । स्वीस्वह्यसिनं स्वीस्वपु सिपु साया कितिघात
संकेत बिल—“आगन्तुक बया गुह्यसिगु सायातःगु सिपुति केत्वी वंत
यंका सिपु पुवाया हे छे” तंभ्यू । वंत तुति लोकेगु, पिडा साया बीगु,
नके स्वनेगु, बघनेगु याय् आवि सकतां सिपु पुवाया हे माला ज्वी ।”
कित्त बौबोपित यंका सिपु पुवाया छे” यंकल । वंत वं उछुनुया विने
यायेमाःगु ज्या याहगु । अर्धं धर्मशालाया सत्तिक कोविदार सिमा पिना
बयास्वे पतिचिगु लोहंतं सिस । धर्मशालास इहाई बय्को-बय्कोलिनं

कनिकाय स्वया आसः सोना “स्व सुधर्मा धर्मशाला क्षमि” धका धादगु ।
स्वोस्वहासिगु नां क्षने महु ।

नन्दां मनेस्वीकल “क्षमिसं स्व धर्मशाला इयेका क्षमित पुष्यया
सहभागी मया । सुधर्मां चाहं वःगु बुद्धिमातीताया कारणं पुष्यया
सहभागिनी कुल । जि नं छुं न छुं यायेमाल । छुं यायेगु ?” अले वया
मत्ती वये सुल “धर्मशालाय वैपित स्वनेगु लः व मोल्ह्नीगु लः माः ।
अकि पुछु म्हुइका बीमाल” धका वं पुछु इय्कल । चित्ता कल्पना यात
“सुधर्मां कनिका बिल । नन्दां पुछु इय्कल । जि नं छुं न छुं
यायेमाल । छुं याये ?” अले वया मने वये सुल—“धर्मशालात वैपिसं
लः स्वना, मो ल्हुया वनीइले माला कोखाया वने योग्य जू । अकि
स्वाया बगीचा इय्के माल ।” अले वं रमणीयगु स्वायागु बगीचा
इय्कल । आपलं याना उगु बगीचाय् फलानागु स्वाया, फलानागु फलमा
महु धका धाय्माःगु महुगु छः । “जि कुलतां मधवा पाजुया म्हाय्
छा, वावपरिचारिका नं छः । स्वं याःगु उया जिगु हे उया छा, जि
यानागु नं स्वयागु हे छः” धका मनेतया छुं मयासे वःगु शरीर अक
छाय्पे याना सुखाता कुलतां स्वंचवन । मधं मां-बी सेवा याय्गु,
छेँ स्वंपि थकालिपित माने याय्गु, सत्यवादी, क्षुपितमानगु छं मरहाय्गु,
क्षुणित छं मरहाय्गु, नुगःस्याह्य मञ्चीगु, अक्रोधी छंगु धालि म्हेगु व्रतपढ
पुरायात ।

१. “मातापित्त भरं जन्तुं कुले वैट्ठापचायनं ।

सप्हं सखिलसम्भासं पेसुनेय्यप्पहायिनं ॥

२. "मण्डेरबिनये युतं सज्जं कोष्ठाभिमुं नरं ।
तं वे देवा तावतिसा आहु सप्पुरिसो हती'ति" ॥"

युग प्रकारं प्रशंसनीय बुधा जीवन सिद्धःसंति प्रयस्त्रिंश भवने
शाक देवराज बुधा उत्पन्न जुल । इपि पासापि नं जन हे उत्पन्न जुल ।
कःपि विश्वकर्मा देवपुत्र बुधा उत्पन्न जुल । उगुबधते प्रयस्त्रिंश भवने
असुरपि ज्वनाज्जंगु छः । "मृपि देवपुत्रपि उत्पन्न जुल" धका इमिसं
विष्यपाल तय्यार यात । शाकं थः परिवध्यापि सुयातं मन्थनेगु संकेत
बिल । असुरपि त्वना ज्वेकाल । शाकं "थ्व साधारणगु राज्यं जितः
छुयाई" धका परिवध्यात संकेत थिया इमिगु तुति ज्वंका महासमुद्रत
बांछुवके बिल । इपि छुपोंव्के लाना समुद्रे कुतुं वन । जले इमिगु
पुष्यया प्रभावं सुमेवया ववे पावे असुर-विमान धंगु उत्पन्न जुल ।
श्वित्तपाटळी धंगु नं उत्पन्न जुल ।

देव असुरपिमि संग्रामे जुलसां असुरपि पराजित जूवले किबोस
योजन बुगु प्रयस्त्रिंश देव नगर धंगु उत्पन्न जुल । उकिया पूर्व व
पश्चिम ध्वाकाया बिच्चे किबोस योजन बु । जये हे बसिन व उत्तर
ध्वाकाया बिच्चेनं । व नगरे जुलसां दोखिगु ध्वाका बुगु छः । बगीचा
पुष्करिणिद्वारा प्रतिमण्डित बुया ज्वन । उकिया वध्वी धर्मशालाया
प्रभावं स्वसः योजन तःजागु ध्वजा प्रतिमण्डितगु न्हेसः योजन तःजागु
वैजबन्त धंगु प्रासाद बाहीवल । सुंयागु कठीस मणिमय ध्वजा बुगु

१. एकिया जयं ज्वे ज्वयेधुंगु दु ।

खः । मनिपागु कठीस लुंघागु छवजा, निपूया कठीस मोतिपागु छवजा, मोतिपागु कठीस निपूयागु छवजा, न्हेगु रत्नमयगु कठीस न्हेगु रत्नघागु छवजा । घुगु प्रकारं धर्मशास्त्रापागु प्रभावं बोद्धिगु तज्जागु प्रासाव न्हेगु रत्नं युक्त जुधा हे उत्पन्न जुल । कोविदार तिमाया प्रभावं छवाखेरं छच्छिगु योजन चाहुएका पारिच्छस्तक (पारिजात वृक्ष) उत्पन्न जुल । पतिवगु लोहंया प्रभावं पारिच्छस्तक तिमाखे हाकलं वधीगु योजन, ह्यां न्येगु योजन, जाःपाले फ़ियागु योजन, जयसुमन स्थांवे ह्याउत्ते छंगु पण्डुकम्बज्ज शैलासन उत्पन्न जुल । गुकी फेखोबले बाह्य शरीर ववेखोगु । वनेबले ववेजू गु हानं मायं वं ।

किसि ऐरावण वैवपुत्र जुया उत्पन्न जुल । वेबलोके जुलसां पशुत धंवि वंमखु । उक्ति वं उवधानक्रिदाया निति प्याहां वनीबले वःगु आत्मभाव तोःताः सत्था योजन बुह्य ऐरावण धंह्य किसि जइगु । वं इवि स्वीछह्यसित छवाखयरं स्वंगु गावुत व (हाकलं) बागु योजन पाय्घंगु स्वीस्वंगः छघों वय्की । सकलसिया वन्वी शक्रया लागि सुवर्शन धंगु स्वीगु योजन वुगु छघों निर्माण पाई । वयावघोने किनिगु योजन वुगु रत्नमय मण्डप बु । उकिया बिचे-बिचे सप्तरत्नमय छगु योजन ताजागु ह्याय् चाहां वई । सिये-सिये किञ्जिगिजाल खाया तई । बुलुं-बुलुं वंगु कसं कइबले न्यागु प्रकारया बाजं सलं ल्वाकज्याःगु विष्य न्ये हालाख्वंगु सःवे सः गुकि प्याहां वई । मण्डपया वन्वी शक्रया निति छगु योजन वुगु मणिमय आसन बु । जन शक्र खनी । स्वीस्वंगः छघों मध्ये छगः छगः छंघले न्हेपु न्हेपु वं वयेकी । उकीमध्ये छपु छपु वं न्येगु योजन हाक जू । छपु छपु वंले न्हेगु न्हेगु पुख्त बु । छगु छगु पुख्तनी

न्हेमा न्हेमा पलेस्वामा बु । छमा छमा पलेस्वामाय् न्हेको-न्हेको स्वी
 बु । छको छको स्वामि न्हेहः न्हेहः बु । छहः छहःले न्हेह्य न्हेह्य
 देवकन्यापि प्याखंठ्या उवनी । धुगु प्रकारं छचाहवरं न्येगु धोजन बुगु
 चासे किति बंले हे प्याखंयागु मेला ज्वी । धंथज्यागु महानगु पस
 अनुभव यायां शक्र देवराजा चाःहिला ज्वी ।

सुधर्मा नं सिनावना अन हे बना उत्पन्न जुल । वया सुधर्मा
 धंगु गुप्तःगु धोजन बुगु देवसभा उत्पन्न जुल । वयासिनं बांला धंगु मेगु
 चाय् महु । सचिछया उयागु धर्मश्रवण अनसं जू । धौया अवचापि नं
 रमणीयगु चाय् खना 'सुधर्मा देवसभा ये' धका धाः । नन्दा नं
 सिनावना अन हे उत्पन्न जुल । वया न्यासःगु धोजन बुगु नन्दा धंगु
 पुच्छु उत्पन्न जुल । चित्ता नं सिनावना अन हे उत्पन्न जुल । वया नं
 न्यासःगु धोजन बुगु चित्तलतावन धंगु पुष्पोषधान उत्पन्न जुल । गन
 पूर्वनिमित्त खना उत्पन्न जूपि देवपुत्रपित यंका मोहित याना चाःहिकी ।
 सुजाता जुलतां सिनावना छगू पर्वते बोहनो जुया उत्पन्न जुल ।

शक्रं चः परिचारिकापि सोबले "सुधर्मा वन हे उत्पन्न जुल,
 अये हे नन्दा व चित्ता नं । सुजाता छह्य जक गन उत्पन्न जुलखनि ?"
 धका बिचायाना सोबले व अन उत्पन्न जूगु खना "मूर्ख ! छुं पुष्य
 मयासे तिरश्चीन योनिस उत्पन्न जुलका । आः जुलतां पुष्य याका वन
 बोनाहये माल" धका यःगु मेव तोःताः अज्ञात मेव कया वयाचासे बना
 "वन छुयाना उवनागु ?" धका न्यन ।

"स्वामी ! छ सु छः ?"

[११०]

“जिं छं वातुंमघ खः ।”

“स्वामी ! गन उत्पन्न कुल्ले ?”

“जिं त्रयस्त्रिंश देवलोके उत्पन्न कुल । छं वासापि उत्पन्न जू गुः
वाय् स्युला ?”

“स्वामी ! मस्यु ।”

“इपिंनं जिगु वासे हे उत्पन्न कुल । छं वासापि सो बने
न्यूला ?”

“गय्याना जिं जन बने ?”

“जिं यंका बो” घका घवा शकं वंत सहाते तथा देवलोके यंका
गन्धायानु पुखुलो तोःताः पेपि स्वहासित घाल—“जिंमि पासा मुजावा-
यात स्वये न्यूला ?”

“देव ! व गन कु ?”

“नन्दा पुखुया तिथे कु ।”

इपि स्वह्यं वना “महो ! उजानु प्रकारं आत्मभाव बीलाका
खंनुया फल ! आः सो ख्वया तथा, सो तुत्ति, सो जं, आहा गुत्ति बीला
ख्वया आत्मभाव खः ला !” घका ह्येस्याना स्याहां वन । हानं शक
वयाथासे वना “छं वासापि खन ला ?” घका घाःबले “जिं खनाः जित
ह्येस्याना वन, जितः जन हे यंको” घका घाय्व वंत जन हे यंका लखे
तोःताः “इमिगु सम्पत्ति खनला ?” घका न्यन ।

“देव ! खन ।”

<https://dhamma.digital>

“अन उत्पन्न उबीणु उपाय छं नं यायेमास ।”

“देव ! उपाये मासले ?”

“जि बियेणु अबधावयात रजा याये कुसा ?”

“देव ! रजा याये ।”

अले वयात पञ्चशील बिया “बाँलाक रजा या” छया ल्याहूँ वन । वं अनलि स्वयं सीपि न्यात जक मासा नल । गोनहुति बयका शक बँत परीक्षा याना स्वैया लागि व बुधाय वना किमा वपोने सीहूँ न्याचें अर्क गोतुला अवन । वं अना ‘सीहूँ न्या’ अका अना । नुना अवेत संबले न्या न्हियं संकल । वं ‘म्व्याहूँ न्या अनिका’ अका अके तोःताः बिल । घोछि लिया हानं व वया न्होने वस्तपाया अवन । हानं वं ‘सीहूँ’ अका अना नुना अवेत संबले न्हियं अका संकल । अवन अना ‘म्व्याहूँ न्या अनिका’ अका तोःताः बिल । वणु प्रकारं स्वको तवक परीक्षा याना ‘बाँलाक शील रजा याना अणुं वु’ छया वःत हूँसीके बिया “जि अन्त परीक्षा याना स्वयया लागि वयाणु अः । बाँलाक शील रजा याना अर्क । वये रजायाना अवन धायव ताकाल मवेवं हे जिणु वासे उत्पन्न उबी । अप्रमादी जुया अर्क” छया ल्याहूँ वन । व बोहनी नं अबलेतमिसें सीहूँ न्या सुसां मसुसां, मसुसेलि गुलिवा मवेवं हे गंसी जुया सिनावनः वंणु शीलयाणु कलद्वारा बाराअशीअ कुहाया न्ह्याय जुया अम्म जुल । अले व कियारें कियारेंत बुबले शक “व गन अन्म जुल अनि” अका आयजनं याना सोबले अंका “अः जि अन बने मास” अका सुतिबंजाया मेव कया न्होणु रत्नं रव आयका,

व रथ न्ह्याकु-न्ह्याकुं बाराणशी इहाँ बना "तुसि न्याना का" घका घोषणा यायां सबके बन । मू, माय् मादि उबना बोपित जुलसां "मूस्य कया बी मखु" घका छाव्व "गबे याना बीगुसे ?" घका न्यसेली शील रक्षा याना च्वंहा मिसायात बीगु" घका घाल ।

"स्वामी ! शील घंगु गउयागु छः ? छु व हाकुस्य च्वंलाकि अचवा वाउंसे आदि च्वं ?"

"शील घंगु हे छिमिसं गउयागु घका मस्युसा गय्याना छिमिसं छकियात रक्षायाई ? शील रक्षा यानाच्वंहासित बिबे ।"

"स्वामी ! एव कुहाया म्हाय् 'शील रक्षा याना' घका जुयाउवन । वयात इगु ।"

वं नं "स्वामी ! अयेसा जितः इगु" घका वेत घाल ।

"छ सु छः ?"

"जि पञ्चशील मतोःताःह्य छः ।"

"छंगु हे लागि एव हयागु छः" घया गाडा न्ह्याका वया छे बना, भेपिसं यंकेमकेगु याना, तुसिबंजाया भेषं देवतापिसं बीगु घन बिबा, वःत ह्यसिके बिबा "एव जुलसां छंत जीविकाया लागि घन जुल । पञ्चशील छण्डन मयासे रक्षा या" घया ल्याही बन । व नं अनं सितावना असुर भवने असुरया नापोषा म्हाय् जुया, शक्या वरिया छे उपपन्न जुल । निगू आरमभावत शील रक्षा याःगु कारणं याना, सुवर्णवर्मा, साधारणरूप थीं युक्तह्य अमिकपिणी जुल । वेपचिचि

असुरेन्द्र' बो-बोपि असुरतेत ' छिपि जि म्हाय्यात योग्य मजू' घका
 वैत सुयातं बिया मछ्बसे "जि म्हाय्यानं यःयत्तं हे यःत योग्यह्य भात.
 ह्यया काई" घका असुर सेना मु'केबिया "छंत योग्यह्य भात ह्यया का".
 घका घया वयाल्हाते स्वामी बिल । उगु क्षणस शक्र' व उत्पन्न जू गु
 बाय् बिचायाना सोबले प्व छँ सीका "आः जि वना वयात कयाहये.
 माल" घका बुढाह्य असुरया भेष कया वना परिषव्पिनि अन्तस वना
 प्वन । यं उल्लेचुछे स्वस्वं ग्हाया नाप्वं ववना वयेषुंगु कारणं उत्पन्न
 जू गु प्रेमया लहरं तोपुगु हृदय जुया "प्व जिह्य भात छः" घका यं वयां
 गःपते स्वामी वयखाय कल । "जुजु" यौतक म्हाय्यात योग्यह्य मिजं
 ल्वीके मफया आः ल्वीकल । आः प्वहे बाजया सिद्यानं बुढाह्य
 म्हाय्यात लोह्य जुलका !" घका लज्जाचाया असुरत त्याही वन ।
 वैत कया शक्र' "जि शक्र छः" घका घोषणा याना आकाशपाळे स्वया
 वन । ' जिमित बुढा शक्र' छलेयात" घका असुरतसे वैत ल्युवन ।
 मातङ्गि संप्राहकं वैजयन्त रथ हया ले' बिच्चे च्वंचवन । वयात उकी
 तया शक्र' वेचनगरपाळे स्वया वन । अले वेगु रथ सिम्बळी बनस
 प्यंबले रथया सः ताया गरुडया मचात ग्याना हासाहल । इमिगु सः
 ताया शक्र' मातङ्गियाके न्यन "युपि हालाच्च्वंपि नु छः ?"

"महाराज ! गरुडत छः ।"

"छाय हाःगु ले ?"

"रथयागु सः ताया सीगु मयं हाःगु ।"

"छह्यस्या कारणं युलिमिद्ध प्राणिपि रथयागु वेगं चू-चू' बला
 चमवनेमा । रथ लितयंकी ।"

वं बोधिहर सस्तेत कोर्षा वयना रच जित ह्य । अथ चना
 असुरतयसं "बुधा शक्र असुरनगरं विस्युं बना आः हानं रच जित ह्या
 चन । अथरयनं वत तिवा बोधि वतन्वी" धका मसीतया स्याह्रीं वया,
 योगे लंपुं तु असुरनगरे इहाही बना हानं असुरतेत्सं धर्षो हे ल्हना मतो ।
 शक्रं मुञ्जा असुर कन्यायात देवनगरे यंका निबोलत्या कोटी अप्सरातय
 वेठीहर याता तैविल । वं शक्रयाक्के वर चोन—"महाराज । अथ
 देवल्लोके जि मी-बो अथवा वाजु-वधहेपि सुं मवु उकि गन गन धापि
 विज्यायगु छः अन अन जितः नं वचना यंका विज्याह्रीं ।" "जयू" धया
 वयात प्रतिज्ञा विल । मबलेसंनिसे विसपाटव्ही (स्वी) ह्रदबले
 "की विष्य पारिच्छस्तक स्वीं ह्रदगु समय जुल" धका असुरत युद्धया
 सागि शक्र बुचाय वनी । शक्रं सनुद्रया ववे नानतयत पाः तव ।
 अनंसी गदडतयत, कुम्भच्छतयत, यक्षतयत अनंसी अतुर्महाराजापित ।
 बकले सकले ज्वे जुलसा देवनगरया स्वाच्छाय वज्रायुध उबनाच्छंहर
 इन्द्रयागु धूतिल तल । नाग आरितयत स्वाल्हाना असुरत बोसां नं इन्द्रया
 प्रतिमा चना 'शक्र प्याह्रीं बल' धका विस्युं वनीगु ।

"महात्मी ! धगु प्रकारं अथ ज्ञानधं अप्रमाद प्रतिवदायात
 पालन यात । धगु प्रकारं अप्रमादो जुया धुजागु ऐश्वर्यं प्राप्तयाना
 निगुलि देवल्लोके राज्य यात । अप्रमाद धंनुयात बुद्ध आरिपिसं प्रसंसा
 धाई । अप्रमादया कारणं सकल लौकिक लोकोत्तरया विशेषतायात प्राप्त
 याना कायकुं" धका धया अथ गाथा धया विख्यात—

"अप्पमादेन मधवा देवानं सेट्ठतं गतो ।

अप्पमादं पसंसन्ति पमादो गरहितो सदाति ॥"

अथ—

“अप्रमादं याना इन्द्र, देवतापिमध्ये खेण्डह्य जुल (उक्ति) प्रमाद-
यात निग्दायाते अप्रमादयात प्रशंसा याई ।”

अन “अपमादेन” धंगु मचल गामे भूमिप्रवेश सकामुघर
यायु आदि याना याःपु अप्रमादद्वारा; “मचवा” धंगु आः मचवा
सका प्रख्यात जूहा मच भावव, निगू देवसोकया जुहु जुया देवतापिनि
खेण्ड जुल । “पसंसन्ति” धंगु बुद्ध आदि पञ्चितपिसं अप्रमादयात हे
अक स्तुति याई, वर्णना याई; स्यात् धाःसा ? सकल लौकिक
लोकोत्तरया विशेषतायात लाभ याना बीगुया कारण जूगुलि ।
“पमादो गरहितो सदा” धंगु प्रमादयात जुलसां इपि आर्यपिसं
मह्याभलेसं वृणा व निग्दा याई; स्यात् धाःसा ? सकल विपत्तिया हाः
जुया खंगुलि; मनूतपु कुर्माय, अपाव उत्पत्ति आदि व्याकंया मूल
कारण प्रमाद छः ।

गाथा अवज्ञान जूबले महास्त्री छिच्छवी श्रोतापत्तिकले
अतिष्ठित जुल । पुनाखंवि आपालं मनूत नं श्रोतापत्रादि जुल ।

द. सुंछल्ल भिक्षुया कथा

“अप्पमादरतो भिक्खु” धंगु प्व धम्मवेशना जेतवने बिज्ज्याना
 ल्वंहा शास्तानं सुं छल्ल भिक्षुया कारणे कना बिज्ज्यागु छः । वं जुलसां
 शास्तायाथाय् अरहत्त तक्कयागु कम्मस्थान कंका जंगले वाहाँ वना
 कोशिस व मेहनत यानानं अरहत्त प्राप्त याये मकुत्त । “विशेवरुपं
 कम्मस्थान कंकेमाल” धका अनं प्याहाँ वया शास्तायाथाय् वयाळ्वंभले
 लँया बिच्चे तःधंक् मिनयाळ्वंगु छना वेगं छगु नांगागु पर्वते
 वाहाँवना जंगले ज्याना ल्वंगु मि स्वया वं आरम्भण ग्रहण यात् — “गये
 प्व मि तःधंगु व लीधंगु सित मि ननं वनाळ्वम, अये हे आर्यमार्गरूपी
 अग्नि नं तःधंगु व लीधंगु संयोजनत मि नका छ्वयेमाःगु उवोमा ।”
 गन्धकुटीर ल्वना बिज्ज्यानाळ्वंहा शास्तां वंगु मनोभावयात् लीका
 “भिक्खु ! अये हे छः, तःधंगु व लीधंगु सितये प्व सत्त्वपिनि अभ्यन्तरे
 उत्पन्न उवोगु लीधंगु व तःधंगु संयोजनत, ज्ञानरूपी अग्नि भस्मयाना
 उत्पन्न जू वयेन्वाह्य उवी योग्य” धका आभाव कैले याना व भिक्षुयाः
 न्होने ल्वना बिज्ज्याये ल्वंक् वयना प्व आभाव गाथा धया बिज्ज्यात् —

“अप्पमादरतो भिक्खुं पमादे भयदस्सि वा ।
संयोजनं अणुं धूलं ढहं अग्गीव गच्छतीति ॥”

अर्थ—

“प्रमादे भय कथा अप्रमादे मन लगे याइह्य भिक्खुं, संसारे जन्म काय् मालिगु तद्धंगु व चिकिधंगु संयोजनत्त नि भस्म यायेधे भस्म याई ।”

पदार्थ—अन “अप्पमादरतो” धंगु अप्रमादत्त तत्त्वीन ज्वीह्य, विशेषरूपं तत्त्वीन उच्यीह्य, अप्रमादपूर्वकं स्वनात्वंह्य धंगु अर्थ छः । “पमादे भयदस्सि वा” धंगु नरक आवित उत्पन्न ज्वीगुली ग्वाइह्य, अथे उत्पन्न ज्वीगुया धूल जूगुलि प्रमादयात्त भय समान खंकीह्य । “संयोजनं” धंगु संसार दुःख नापं उचरे यायगु, बन्धन यायेगु, प्रजापित संसाररूपी सगुठे कोसिका थो फंगु डिगु संयोजनत्त^१ । “अणुं धूलं” धंगु तःधंगु नं धीधंगु नं । “ढहं अग्गीव गच्छति” धंगु गथे एव मि तःधंगु नं धीधंगु नं सिपात्त भस्म यायां धनो, व अप्रमादे तत्त्वीनह्य

-
१. डिगु संयोजन घयागु—(१) कामराग-संयोजन, (२) प्रतिध-संयोजन, (३) मान-संयोजन, (४) दृष्टि-संयोजन, (५) त्रिचिकित्सा-संयोजन, (६) शीलव्रत-परामर्श-संयोजन, (७) भवराग-संयोजन, (८) ईर्ष्या-संयोजन, (९) मात्सर्य-संयोजन तथा (१०) अविदया-संयोजन । विमं. पा. पृ. ४७०: खुद्दकवत्थुविमङ्गो ।

{१३८}

'भिक्षु' नं अप्रमादयात् प्राप्तयाना, ज्ञानरूपि अग्नि ष्व संयोजनयात् भस्म
यायां हानं उत्पन्नं च षये मोक्षं याना वनी ।

गाथा सिद्धाब्दे च भिक्षु केतुना स्विकं हे व्याकं संघोजनत भस्म
याना, प्रतिसम्भवा सहितं अरहत्वं प्राप्तं याना, आकाशं वया सुवर्णमय
तथागतया वर्षना याना, प्रशांसा याना, वन्दना याना इत्याहं वन ।

Dhamma Digital

<https://dhamma.digital>

६. निगमवासी तिस्सत्थेरया कथा

“अप्यमाव्रतो” धंगु एव धर्मदेशना जेतवने विज्याना अण्डा शास्तां निगमतिशय स्वचिरं धंगुस्या कारणे कनाविज्याणु खः । अणु समयस कुलसां ब्राह्मस्तीया सत्तिक निगमगामे जन्मजुया हुकें अणु अणु कुलपुत्र शास्ताया वासने प्रवञ्जित जुया उपसम्भवा लाभयाना निगम-तिशय स्वचिरं धका नां जुया अल्पेच्छी, संतोषी, बकात्तप्रेमी, उदयोनिष्ठ धका प्रख्यात कुल । अ गृह्णिह वःचितिपिनिगु गामे हे भिक्षा बनीनु । अनाद्यपिण्डक आदिपिसं महावान बीबले नं, प्रसेनादि कोशळं असदृश्य वान याःबले नायं ब्राह्मस्ती मवं । “एव निगमतिशय स्वचिरं वंचसा वंसां ज्ञातिसंसर्गं याना जुया एव न । अनाद्यपिण्डक आदिपिसं महावान बीबले नं, प्रसेनादि कोशलां असदृश्य वान ध्युबले नायं मवं” धका खं पिकया भिक्षुपिसं शास्त्राबाह्म चिन्ति यात । शास्तानं वेल सःतकेच्छया “भिक्षु ! छं वचे दानाणु धात्वे खःला ?” धका न्यना विज्याबले “मन्ते ! ज्ञातिपि नायं जिगु संसर्गं मनु । एपि मन्तयेणु कारणे जितः वःत जीविका यायत्त गाच्छि मात्र लाभ जू । साःणु जूसां मसाःणु जूसां जीवन यापन यायेत गाच्छि आहार प्राप्त जूसैल हानं

छाय् आहार खोजि यायेगु” घका मेघाय् मवनागु छः । भन्ते ! जिके जाति संसर्ग घंगु मबु” घका घासेलि वंगु प्रकृति स्वभाव हे वंगु विचार प्योका शास्तानं “साधु । साधु ।। मिक्षु” घका वयात साधुकार बिया “मिक्षु ! जिघे जाःह्य आचार्य प्राप्त याना छ अल्पेच्छ जंगु आश्रयं मबु । प्य अल्पेच्छता घंगु कुलसां जिगु सन्तति तथा परम्परा छः” घया मिक्षुपिसं प्राथना घासेलि अतीतयागु खं हया बिजयात—

अतीत समये हिमाल प्रवेशे गंगाया सिधे छगू उदुम्बर बने बोसंबो सुगात च्वनाख्वंगु छः । अन छह्य सुगाया राजा थः च्वनाख्वंगु सिमाया फल फुसेलि बाकि वयाख्वंगु अंकुर, सिमाहः, सिमाकवला वा छ बुगु छः व नया गंगाया लः खना, अत्यन्त अल्पेच्छी व संतोषी बुया मेघाय् गनं मवं । वंगु अल्पेच्छता व सन्तोषभावया गुणया प्रभावं शाक भवन कम्पित जुल । शाकं आवर्जन याःबले व छना वंत परीक्षा याय्या लागि थःगु प्रभावं व सिमायात मुखुचिका बिल । हू हू हया सिमा घनातःगु र्वा घे अक च्वन । फसं कइबले ‘स्वा-स्वा’ याःघे ख्वंक लः प्याही वया च्वन । व हूतं सिधुं प्याही वइगु । व नया गंगाया लः खना सुगाया राजा मेघाय् मवंसे फ्य व निमायात वास्ता मतसे उदुम्बर सिमाघाया वघोनेसं ख्वंखन । वंगु अत्यन्त अल्पेच्छता स्वभाव लोका “मित्र धर्मगुण कंकेबिया वंत वरदान बिया, उदुम्बर सिमायात जन्मतकल सभान याना स्याही वये” घका शाक छह्य हंसराज बुया, सुखा असुरकःवायात न्होने तथा, उदुम्बर बने वना, सत्तिक सिमा ज्ञयाया कथाय् व नयं खं सहासे प्य गाथा घाल—

“सन्ति रुक्खा हरितपत्ता दुमा नेकफला बहु ।
कस्मानु मुक्खे कोलापे सुवस्स निरद्धो मनो’ति’ ॥”

अर्थ—

“बाउसे च्वंगु हः व फल पुगु मेनेगु सिमात यक्को दु, छाव्
पुजागु इवाअःगु गंगु सिमाव् सुगाया (छंगु) मन वन ?”

ध्याकं जातकया खं दसकनिपाते^१ वोगु कयं विस्तृत पायेयाः ।
अयोत्पत्ति अक अन व थन पाः, बाकि खं धाःसा छगू हे समान छः ।
एव धर्मवेत्तना हया शास्तानं ‘उगु अब्बथाव् शक अह्म आनन्द छः,
सुवाया राजाला जि हे छः’ धका धया “मिक्खवि । वगु प्रकारं अल्पेच्छता
धंगु जिगु सन्तति व परम्परा छः । जिह्म पुत्र निगमतिशय जिवं ज्याह्य
आचार्यं प्राप्त जुया अल्पेच्छो उवोगु आश्रयं मळु । मिक्खु धंवि निगम-
तिशय ये अल्पेच्छो उवोगु । वज्याह्य मिक्खु मागंकलं परिहानो
उवोगु । बय निर्वाणया हे तत्तिक वनो” धका धया इव गाथा धया
बिजयात—

“अप्पमादरतो मिक्खु पमादे भयदस्सि वा ।
अभद्धो परिहानाय निब्बानस्सेव सन्तिके’ति ॥”

१. जा. पा. I. पृ. १८२, नं. ४३०.

२. जा. अ. क. IV. पृ. १०: चुल्लसुकजातक, नं. ४३०.

[१४२]

अर्थ—

“प्रमादे भय कथा, अप्रमादे मन लगे पादह्य भिक्षु, निर्वाणयागु
ज्योने हे एक व्यंक वमी सिवाय पतन उचीमखु ।”

पदार्थ—मन “अभम्बो परिहानाय” धंगु व उजाह्य भिक्षु
समय व विवशंना धर्म वा मार्गफलं वा परिहानो उचीगु धंगु सम्भव
अहु । न व्यंगुवासं परिहानो उची । न प्राप्त मज्जुनिगुलि प्राप्त मउची ।
“निब्बाणस्सेव खन्तिळे” धंगु क्लेश निर्वाण व अनुपाव निर्वाणया
सत्तिक हे हु ।

गाथा सिद्धःकले निगमतिश्य स्वचिरं प्रतिस्मिन्वा सहित
अरहत्थ प्राप्त पात । मेपि नं आपालं ओतापन्नाधि जुल । महाजमपिनि
निर्ति महत्फलवाई धर्मवेगाना जुल ।

अप्रमाद वर्ग वधंना सिधल

निगूगु वर्ग

<https://dhamma.digital>

३. चित्तवग्गो

१. मेघिय स्थविरया कथा

“कण्ठं अपक्खं चित्तं” धंगु एव धम्मवेसाना चास्सिका पर्वते
 एवनाएवंहा शास्तानं जायुष्मान् मेघियया कारणे कना बिज्यागु छः ।
 वेगु छँ प्रकाश याय्त व्याकं मेघिय सुत्त^१ चित्तार यायेमाः । स्वंगु
 चित्तं आसत्त जुया उगु आस्रवने एवना ध्यानयाये मफया बोह्य मेघिय
 स्थविरयात् सःता शास्तानं जुवतां “मेघिय ! छं तःधंगु भूल यात्;
 मेघिय ! जि याकथा तिमि मेह्य सुं भिक्षु महुत्ते आसे धका धाय्क
 धाय्कं भितः याकथा तोःता बंह्य भिक्षुं षुगु प्रकारं चित्तया वरो एवनेगु
 उचित्त मज्जु । एव चित्त धयागु सधु परिवर्तनं उचीयो; उकियात्त षःगु
 वसे तये कय्केमाः” धया एव निगु गाथा धया बिज्यात्—

१. उदा. पा. पृ. १०२: मेघियसुत्तं, मेघियवग्गो; अं. नि. नवकनिपात्,
 पृ. ६: मेघियसुत्तं, सम्बोधिवग्गो ।

१. “फन्दनं चपलं चित्तं दुरक्खं दुम्विवारयं ।
उजुं करोति मेघावी उमुकारोव तेजनं ॥
२. “वारिजोव चले खित्तो ओकमोकत उन्मतो ।
परिफन्दतिदं चित्तं मारघेय्यं पहातवे’ति ॥”

अर्थ—

१—“बुद्धिवान्चित्तं चंचल-चपलगु, रक्षायामां याप् चाकुगु
चिन्तयात, वाणकारकं वाणयात तप्यंकइगुचें चःगु चिन्तयात तप्यंका
काई ।

२—“सखे च्चंहा न्घायात स्थले तपगु समये गये छट्पटे उजोगु
खः, अये हे भ्व चित्त नं मार बन्धनं छुटे यायगु समये छट्पटे जुई ।”

पदार्थ — अत्र “फन्दनं” धंगु रूपादि आरम्भणे तित्तिःहुया च्वंगु ।
“चपलं” धंगु छगू ईर्ष्यापिचे मरुचनोगु, गीयापि मस्तयें छगू आरम्भणे
च्वना मरुचनोगु जू गुलि ‘चपल’ । “चित्तं” धंगु विज्ञान च्वनोगु च्चूमि,
आरम्भण क्रियाविचित्त जू गुलि च्वेत चित्त घाःगु खः । “दुरक्खं” धंगु
कोहर-फिहरगु घासे फोहर नदहए बोहंपें अनुकूलगु छगू हे आरम्भणे तये
चाकुगुलि रक्षा याये चाकु । “दुम्विवारयं” विषम आरम्भणे वनोगुघात
रोके याये चाकुगुलि निवारण याये मफुगु । “उमुकारो व तेजनं”
धंगु गये चाच वेकीहएस्थां चंगलं कठिछगु कयाहया च्वला तासेयाना
घाति हला मकःयागु मी च्वाका चिन्ताय च्चनी च्यंका वेकी मज्जीक

सर्व्यंका, सँघात नं कय्के योग्यं घाई । यये याना इय्का राजमहामात्या-
 र्पित शिल्प कयना आपालं सत्कार सम्मान लाभं घाई । धनु प्रकारं हे
 बुद्धिमानो, पण्डित, विलपुक्खं तितिन्नुया उवीगु स्वभाव बुद्ध चित्तयात,
 घुतङ्गपालन व जंगलवासद्वारा खल्ला मदेकेयें मोटागु क्लेश मदेका,
 अद्धारुपि चित्तलोले प्याका, कायिक चैतसिक वीर्यद्वारा क्वाका, समथ
 चित्रशंनाया कापि त्यला तप्यंगु, बेमकोगु, ज्या काय् योग्यगु घाई; अये
 यानालि संस्कारया प्रति चिन्ना: याना महानगु अविवधा स्कम्भयात
 तक्षघाना, स्वंगु विवधा, खुगु अभिज्ञा, गुंगु लोकोत्तर धर्मं धंगु आविद्यात
 हुस्तगत याना अप्रवसिणेग्यताय् प्राप्त जुई ।

“वारिजोवा” धंगु न्याये । “थले खित्तो” धंगु रूहार्तं वा
 तुत्ति वा जालं आविमध्ये छं खगुलि बे तथा बीगु । “ओकमोक्तो
 वन्भतो” धंगु “ओकपुण्णेहि चीवरेहि” धा:यें ल:यात ‘ओकं’ धा:गु
 छ: । “ओकं पहाय अनिकेत सारी” धंगु आलय = छेँ छ:; तर यन
 निगुलि अर्थ लगेजू । ‘ओकमोक्तो’ धका यन ‘ओकमोक्तो’ धा:गु ल:
 रुपि छेँयात धा:गु छ: । “वन्भतो” धंगु लखं लिक्का मेयाय् तयेगु ।
 “परिचन्दतिदं चित्तं” धंगु गये व (यायात) लखं लिक्का बे
 तद्वबले, ल: महया न्या छटपटे उवी, अये हे तुं पञ्चकामगुणे अभिरमथ
 याना उवीह्य चित्तयात उकि यतकया, मारया बन्धन जुयाखंगु संसार-
 चक्रं यतकया, विपश्यना कर्मस्थाने खंगु चित्तयात कायिक व चैतसिक
 वीर्यद्वारा सन्तप्त यायेबले छटपटे उवी, स्थिर जुया खने फंमखु; यये
 खुसां तभी लक्षयात मतोतुसे प्रज्ञावान् पुक्खं उच्छप्रकारं चित्तयात
 सर्व्यंका, कर्मण्यं घाई धंगु अर्थ छ: । नेगु कथं धाल धा:सा—प्य मारया

【१४६】

बन्धन जुयास्वंगु संसार चक्रयात मतोतुसे ज्वनाज्याहा विस, व म्घार्थे
छटपटे उषी । उकिया निति मारया बन्धनयात तो:ते मा:; बलेवाकपि
मारबन्धनहारा हे छटपटे उषी, उकि उकियात तो:ते मा: ।

गाथा सिध:बले मेघिय स्थविर लोतापत्तफले प्रतिष्ठित जुल ।
मेपि नं मापालं लोतापत्तादि जुल ।

Dhamma Digital

<https://dhamma.digital>

२. सुंछह्य भिक्षुया कथा

“दुग्धिग्गाहस्स जह्वनो” धेगु एव धमंवेशना आबस्तीस्य
 बिज्जयाना ज्वंहा शास्तानं सुंछह्य भिक्षुया कारणे कना बिज्जयागु छः ।
 कोशळ जुजुया राज्यस पर्यतक्वसं मात्तिक गां धेगु आपालं मनूत
 बासयाना ज्वंगु गां धगु वुगु छः । अले छन्हुया दिने ल्खीहति भिक्षुवि
 शास्तायाथाय् अरहत्त तक्क यागु कर्मस्थान कंका व गामे वनइ
 भिक्षाटन्या लागि हाही वन । अले इमित गुह्य व गाया मात्तिक धंह्य
 मात्तिक छः वया माहिस्या छना छे फेतुका अनेक प्रकारया अपरर्त्त
 युक्तगु यागु भोजनं तृप्त याका “अन्ते ! गन बिज्जयाय् त्यनागु ?” धका
 न्यन ।

“अहाउपासिके ! गन सुविस्ता जुल जन वने ।”

“आर्यपिसं वधवासि याध्नु थाय् मालाज्वंगु उवोमा” धका
 लोका, पालिक्वे भोस्सुना “यवि आर्यपि एव स्वलातक्क धन ज्वनइ
 बिज्जयाःसा जि त्रिहारण व वञ्चणील कया उपोसथ कर्म याये” धका
 छाल । भिक्षुपिसं “क्षीसं ध्वया कारणे भिक्षाया बारे कण्ट ज्वी म्वावक,
 मवसागरं उत्तोणं जुयेकं” धका मत्तीतया स्वीकार यात । वं इमित्त
 ज्वनेगु विहार वय्का बिल । इपि अन ज्वंसे छन्हुया दिने सकलें मुनइ

परस्पर अववाह यात—“आबुलो ! कोपि प्रमादी जुया च्चने योग्यमज्ज । कोपु नित्तं उपायु महानरकया लुब्धा यःगु खे वे चालाच्छंगु दु । कोपि जुल्लतां ओषमान बुद्धया चासं कर्मस्थान कया वया च्चना । बुद्धोपित स्पुल्लू जुया जूलांनं गठताहारा खुत्ति याय् मफु । बुद्धया इच्छानुसारहारा हे सन्नुष्ट पायेकं । अतः अप्रमादी जू । छयाय् सं निह्य बना च्चने मज्जु, न फेतुना च्चनेज्जु । संघ्याइले स्वविर उपस्थान पायेइले व सुये भिक्षाटन् पाय्गु इले जक छयाय् मुने, मेगु इले निह्य छयासं च्चनेमज्जु । छं जुया मुं उसाय्मंत घाःसा, व उसाय् मज्जुह्य भिक्षु वया विहार वच्चीच्छंगु गे चाइइले, गेया सःयागु संकेतं वया वेत वासः पाये ।” इपि यगु प्रकारं नियम वय्का विहार याना च्चंइले, छन्हुया दिने व उपासिका ष्यो, चिके, मट्टा आदि उवका ष्यो भ्वात्तितयसं चाःहुएका, संघ्याइले उगु विहारे बना विहारया वच्ची भिक्षुपि मखना “आर्यपि गन वन उवो ?” छका मनूतय्के ग्यना “आर्या ! यःयःगु रात्रीस्थान व विवास्थाने च्चंउवनउवो” छका घाःसेलि “गयेयाना वरानं पाये केले ?” छका ग्यन । जले भिक्षुसंघया नियम स्पूपि मनूतेसं वेत छाल—“आर्या ! गे चालघाःसा मुं वई ।” वं गे चाके बिल । गेया सः ताया भिक्षुपि “सुं संवमन्तउवो” छका यःयःगु चासं प्याही वया विहारया वच्ची मुन । निह्य व्यक्ति छगू लेंपुं वोगु वंगु महु । छगू छगू चासं छह्य छह्य जक वोगु छना उपासिका “अि पुत्रपि यवंयः स्वापुयात उवीमा” छका वसीतया भिक्षुसंघोपित वचनया याना ग्यन—“मन्ते ! कलह याना विजयानासा कि छु ?”

“महाउपासिके ! मयाना ।”

“भन्ते ! यदि कलह मनु घंगु जूसा छाया जिथाय् छे बिज्याय्-
बलेथे सकले नापं बिभज्यासे छगू छगू पासं छह्य छह्य बिज्यानागु ?”

“महाउपासिके ! छगू छगू पासे क्वना अमन-घर्म याना
क्वना ।”

“सात ! अमन-घर्मं घंगु छु खः ?”

“महाउपासिके ! शरीरयागु स्वीनिगू भागे ध्यान याना, ध्व
आत्मभावस अय-व्यय ज्ञान तथा क्वना ।”

“भन्ते ! छुले ध्व शरीरयागु स्वीनिगू भागे ध्यान याय्गु व ध्व
आत्मभावस अय-व्यय ज्ञान तये छयागु छलपोलपिसं अक याय्ज्यगु
काकि अथवा जिमिसं नं याय्ज्यु ?”

“महाउपासिके ! स्वैत नं निवारण याना तःगु मनु ।”

“अथेजूसा जितः नं स्वीनिगू शरीरया भागे ध्यान याय्गु ध्यान
कना बिज्याहुं, ध्व आत्मभावस अय-व्यय ज्ञान तयेगु छे नं कना
बिज्याहुं ।”

“महाउपासिके ! अथेजूसा का” धया ध्याकं स्यना बिल ।

अबलेसंनिसे शरीरयागु स्वीनिगू भागे ध्यान याना, यःगु
आत्मभावस अय-व्यय विचार तथा मिश्रुपि सिबेनं ग्हापलावक व
उपासिकां स्वंगू मार्गया स्वंगू फल प्राप्त यात । मार्गं नापं हे वयात
प्यंगू प्रतिसम्भवाज्ञान व लौकिक अभिज्ञा अनेतं प्राप्त जुल । मार्ग-फल-
सुखं बना विषयवस्तुद्वारा स्वसे वं “जि पुत्रपिसं गुबले ध्व घर्मयात

अवबोध यात छनि” धका विद्यायाना सोबले “धुपि सकलें सरागो, सद्देवो तथा समोहोतिनि, विपरयना ध्यान मात्र नं इमिके मवुनि । छु जिमि पुत्रविके अरहस्वया उपनिश्रय बुलाकि मवु छनि” धका आवर्जन याना “बु” धंगु खंका “शयनासन अनुकूल जकं मवुलाकि छु” धका आवर्जन याना “ब नं बु” धंगु खंका, “पुद्गल अनुकूल जकं प्राप्त मज्जूलाकि छु” धका आवर्जन याना “पुद्गल अनुकूल नं बु” धका खंका “आहार अनुकूल जकं प्राप्त मज्जूलाकि छु” धका विद्यायाना सोबले “आहार अनुकूल इमित प्राप्त मज्जू” धका खंका, अननितें नाना प्रकारया यागु, अनेक प्रकारया खावध, नाना प्रकारया अपरम युक्त भोजन रवेका, भिक्षुरित थःगु छे फेनुका, इक्षिवोवक बिया “मन्ते ! छलपोलपित छु छु यो व व कया मया बिज्याहें” धका लहाना बिल । इमितं इच्छानुसार यागु आवि कया नल । अनुकूल आहार प्राप्त जुया इमि विल एकाध, (एकचित्) जुल । इमितं एकाधगु चित्तं विपरयना बढेयाना प्रतिशम्भवा सहित अरहस्व प्राप्त याना मत्तो लोकोल—“महो ! महाउपासिका जिमि प्रतिष्ठा जुल ! धवि कीतः अनुकूल आहार लाभ मज्जू गुज्जा मार्गफल साश्रात्कार मज्जुलज्जो । आः वर्वावात सिधेका पवारणा याना शास्तापायाय् वनेमाल” धका मनेतया “शास्तापागु वर्सन यायेगु इच्छा जुल” धका इमितं महाउपासिकायाके म्भन । “ज्यू आर्यपि” धया ल्पु ल्पु बना “मन्ते ! हानं नं जिमित स्वया बिज्याहें” धका आपालं प्रियवचन लहाना उपासिका ल्पाहं बन । इपि भिक्षुवि नं प्रावस्ती बना शास्तायात वन्दना याना छुछेलिवक फेनुना च्वाँविके “भिक्षुपि । छु छिमित कमनोय जूला ? छु छिमि यावन बीलाक जूला ?

‘मिलाद्वारा कष्टला मजूला ?’ घका भ्यंसैलि “मन्ते ! जिमित कमनोय व यामनीय ज्, मिलाद्वारा कष्ट नं मजू । जिमि मात्तिकमाता घंहा उपासिका जिमि चिसाचारयात सीका ‘अहो, जिमित पुजागु आहार दयेका झूसा ज्यूखे’ घका मने ल्बोकैबले मने ल्बोकुयें आहार दयेका विल” घका वया गुण खं कन ।

छहा भिक्षुं वया गुण खं न्यना अन वनेगु इच्छायाना शास्ताया-
 धाय् कर्मस्थान कया “मन्ते ! जि व् गामे वनेतेना” घका शास्तायाके
 न्यना जेतवनं प्गही वया छसिमिसें व गामे थ्यंका विहारे द्वाहीं बंछनु
 हे मने ल्बोकल—“ध्व उपासिका जुलसां मनेतःगु खं स्यू । जि जुलसां
 ले वयागुलि एयानुपारुवन । विहारे बंघुये कंमखु । अहा ! विहार
 सफायाना विडह्य मनु छहा छ्वयाहःसा गुलि ज्यूखं !” छें चवना
 क्वंक्वं हे उपासिका आवर्जन याःबले व खं सीका “हुं, विहारे वना सफा
 यानाव्यु” घका मनु छ्वया हल । मेहास्यो हानं “लः स्वने मास्तिवो,
 अहा ! जितः साखःति लः दयेका छ्वयाहःसा ज्यूखं” घका मत्ती
 ल्बोकल । उपासिका छ्वया हल । कन्हे छनु सुयन्हाप्पनं “नाइस्पण्णु
 यागु सहित मविषधि हःसा ज्यू” घका मनेतल । उपासिका अये हे
 यात । यागु स्वना वं “अहा ! जितः पुजागु आवचपशार्थं छ्वया हःसा
 ज्यूखं” घका मत्तीतल । उपासिका व नं छ्वयाहल । अले वं मने
 ल्बोकल—“ध्व उपासिका जि मने तःयें व्वावकं छ्वयाहल । जित व
 स्वयेमास्तिवल । अहा ! जिगु निति नाना प्रकारया रसगुक्तगु भोजन
 उवका स्वयं बोसा ज्यू ।” उपासिका “जि पुत्रं जितः स्वेषु इच्छा याना
 च्चन । जि वद्दगु आसा कया च्चन” घका भोजन उवका विहारे वना

बेत (भोजन) बिल । भोजन याये सिधयुका वं “उपासिके । मासिक-
माठा घँह्य छहे खःला ?” घका न्यन ।

“खः, पुता !”

“छं मेविनिगु मनया छं स्यूला ?”

“तात ! छाय् जिके न्यना ख्वनागु ?”

“जि मने तःतःथे थ्याक्कं यानाबिल, उकि न्यना ख्वनागु ।”

“तात ! मेविनि मनया छं स्यूवि सिक्षुपि पक्को हु ।”

“उपासिके ! जि मेपिके न्यना ख्वनागु मखु । छंके न्यना
ख्वनागु ।”

अये खःसातमि उपासिकां “मेविनि मनया छं स्यू” घका मघासे-
“तात ! मेविनि मनया छं मस्यूपिसं यथे याइला ?” घका घाल ।

“अहो ! ख्व बरो मयानकगु ज्या कुल ! पृथकजन छेपिसं
बिगु नं मबिगु नं मस्ती ल्कीकेकु । यबि जि छं मखुगु मने ल्कीकल
घाःसा, बसि सहित छुंयागु अगँस ख्वनेथे याना जिगु बेइउजत पायेकु ।
जि धनं बिस्सुं बनेमाल” घका मने तथा “उपासिके ! जि बनेत्थल”
घका घाल ।

“आयं ! मन बिउयाय्गु ?”

“उपासिके ! शास्तायाथाय् ।”

“मन्ते ! अऊ धनसं ख्वना बिउयाहुँ ।”

“उपासिके ! ख्वने मखु । वं हे बने” घका प्याही बयाः

शास्तायाथायं वन । अले वंके शास्तानं "भिक्षु ! छु, छंत अन बास-
प्राप्त मजुलसा ?" धका न्यना चित्पात ।

"छः, भन्ते ! अन ऋने मफु ।"

"भिक्षु ! छाव ?"

"भन्ते ! व उपासिकां मने तःतःगु खं स्पू । पृथग्जन छंपिसं-
भिक्षु नं भिक्षु नं मने हवीकेयो । यदि जि छुं जयोगवगु मसीतल धाःसा-
रसि सहित खूंया आगंसा ज्वनेये जितः वेहज्जत धायेफु धका मतीतधा-
वयानु छः ।"

"भिक्षु ! छ अन हे ऋने माः ।"

"भन्ते ! मफु । जि अन ऋने मछु ।"

"भिक्षु ! जवेजूता छता बीजयात रक्षा याये कुला ?"

"भन्ते ! व छु छः ?"

"छंगु चित्तयात जक रक्षा या । चित्त छंगुयात रक्षा याये बाकु ।
वःपु चित्तयात हे निग्रह यां, मेगु छुं मने तयेमते । चित्त छंगुयात निग्रह
याये बाकु" धका छया एव वाथा धवा बिजयात—

"दुभ्रिग्गहस्स लहुनो यत्थकामनिपात्तिनो ।

चित्तस्स दमयो साधु चित्तं दन्तं सुखावहंति ॥"

अर्थ—

"वल्ल पल्लं उत्पत्ति ज्वोह्य, कजेयानां कजेयाम् बाफुह्य, वः-

मन्वुषाय वनीह्य, यजाह्य चित्तयात वशे कायगु अशल छः; चित्त वशे तःह्यसित हे मुख जुई ।”

पदार्थ —अन चित्त धैगु दुःखपूर्वक निग्रह याये माःगु जूया निरति “दुस्सिग्गह” धाःगु । तुरन्त उत्पन्न जुया निरह्य ज्वोगुलि “अहू” धाःगु । उजागु निग्रह याये चाकुगु लहु परिवर्तन ज्वोगु यात “दुस्सिग्गहस्स ज्ञहुनो” धाःगु । “यत्थ कामनिपात्तिनो” धका गन मन्वत् अन वनीगु स्वभाव दुह्य, एवं लामज्वोगु चाय्, अलामज्वोगु चाय्, अथवा अयोग्यगु चाय् धका मस्यू । न वं जाति सो, न गोत्र सो, न वंश सो । गन गन इच्छा जुल अन अन हे वनीह्य जूया निरति ‘यत्थ कामनिपात्तिनो’ धाःगु छः । उजागु यगु प्रकारयागु चित्तयात “चित्तस्स दमथो खाधु” अर्थात् प्यंगु आर्यमार्गद्वारा वमन यायेगु स्वभाव अर्थात् गये याना वमन यायेबले शान्त ज्वोगु छः अये यायेगु अतल । ध्याय् धाःसा प्व “चित्तं दन्तं सुखावहं” चित्तयात वमन यायेगुलि मुख ज्वी । शान्त यायेगु, शान्त यायेगुद्वारा मार्ग-मुख व परमार्थ निर्वाण मुख हया बिई ।

देशना तिघःबले मुनाज्वाँय मनूत आपत्तं ओतापन्नादि जुल । महाजनपित सार्थक धमदेशना जुल ।

शास्तानं व भिक्षुयात प्व अववाव बिद्या “भिक्षु ! हँ, मेगु छं चित्ते मतःसे अन हे ज्वं” धका छ्थया बिज्यात । व भिक्षु शास्ताया चासं अववाव प्राप्त याना अन वन । पिनेयागु मेगु छं ज्वं कल्पना मया । महाउपासिकां नं दिग्घचक्षुद्वारा सोबले स्थविरयात छना “आः अववाव ज्वीह्य आचायं लाम याना जि पुता हाकनं वन बल” धका यःगु ज्ञानं

परिच्छेद यानां वेतं योग्यं आहारं धेयां बिलं । अनुकूलं भोजनं
 सेवनं यानां गोन्हुवा मदेवं हे व अरहस्वले ध्यनां मार्गकल सुखले च्वनां
 “अहो महाउपासिका ! जिगु प्रतिष्ठा जुल । जि ध्वया कारणं संसारं
 उत्तीर्णं जुल” एका मत्ती स्वीका ‘धुगु आरमभावे जुलसां ध्व जिगु
 प्रतिष्ठा जुल । जि संसारं धक्के चाचाहिला जुया च्वनाबले मेमेगु
 आरमभावे नं ध्वं जिगु प्रतिष्ठा जुललाकि मजू छनि” एका बिद्या यानां
 सोबले ग्दीगु आरमभावया छं लुमंकल । ग्दीगु आरमभावे वया पत्नी
 जुया मेविनि प्रति आसक्त जुया धःगु उपान काल एका वं खंकल ।
 अले स्यधिरं वंगु उल्लिखि अगुण छंया द्वं खंका “अहो ! ध्व उपासिकां
 अति भवानकगु ज्या यात” एका मने स्वीकल । छे च्वच्चं महा-
 उपासिकां “छु जि पुत्रया प्रव्रजित ज्या सफल जुललाये” एका बिद्यायानां
 सोबले “व अरहस्वस प्राप्तं जू गु छं सीका वधानं च्वे बिद्यायानां सोबले
 जि पुत्र अरहत् जुया “अहो ! ध्व उपासिका जिगु महान प्रतिष्ठा जुल”
 एका बिद्यायानां “अतीत समये नं ध्व जिगु प्रतिष्ठा जू गु दुलाकि महु
 छनि एका बिद्यायानां सोबले ग्दीगु आरमभाव अनुस्मरण यान ।” जि
 जुलसां ग्दीगु आरमभावस मेवि नावं मिलेजुया ध्वयागु उपान कया छनि ।
 धुल्लिखि जिगु अगुण छं द्वं खंका “अहो ! ध्व उपासिकां नःधंगु हे
 अपराध यात !” एका मत्ती स्वीकल । “संसारे चाहिला जुया च्वनाबले
 जि जि पुत्रयात उपकार यानागु दु हे मनुलाकि छु ?” एका बिद्यायानां
 सोबले वयाउले सच्चिदगु आरमभावयागु छं लुमंका, “सच्चिदगु आरमभावे
 जि ध्वया पत्नी जुया छयाय् उपान कायगु धासे ध्वयात जि जीवनदान
 बियागु दु । अहो ! जि जि पुत्रयात महान उपकार यानागु दु” एका

[१५६]

क्षे' खना हे "अपासिकं एवे विशेष याना विद्या याना सो" धका धाल ।
वं विष्यभोतधातुद्वारा व सः ताया विशेष याना सच्छिगू आत्मभावया खं
लुमंका, अन वं वःत ज्यान भूगु खं खंका "अहो ! जितः एव महा-
उपासिकां म्हाया उपकार याःगु तु छनिका ।" धका सन्तुष्ट बुया अन हे
वैत प्यंगु मार्गकलया द्वारे प्रयन कता अनुपादिशेष निर्वाण^१धातुस
परिनिर्वाण कुल ।

-
१. 'अनुपादिशेष निर्वाण' धयागु निर्वाण सहित पञ्चस्कन्ध नं निरुद्ध
ज्जीगु यात धाःगु खः । 'सउपादिशेष निर्वाण' धयागु क्लेश निरुद्ध
जूगुयात धाई । धयागुया मतलब छु धाःसा 'सउपादिशेष निर्वाण'
धाय्वं क्लेश निर्वाण जूगु धाःगु खः । क्लेश निर्वाण जूसां
पञ्चस्कन्ध चाहि बाकि दनि । पञ्चस्कन्ध समेतं मदुगुयात 'सउपादि-
शेष निर्वाण' धाई ।

<https://dhamma.digital>

३. उत्कण्ठित जूहू संछहू भिक्षुया कथा

“सुदुरसं” धंगु ध्व धर्मदेशना आबस्तीस चवना बिज्यानाळ्वंहर शास्तानं सुं छहर उत्कण्ठित जूहू भिक्षुया कारणे कना बिज्यागु छः । शास्ता आबस्तीस बिज्याना ळ्वंबले छहर श्रेढीपुत्र धःगु छेँ वइहर स्वविरया न्होने वना “भन्ते ! जि दुःखं मुक्तज्जी मास्तिवस । जितः दुःखं मुक्त ज्जीगु उवाप छगू कना बिज्याहूँ” धका धाल ।

“आवसो ! ज्यू, धवि दुःखं मुक्त ज्जीगु इच्छा जूसा शलाक-भोजन इगु, पाक्षिक-भोजन इगु, वर्षावातिक-भोजन इगु, खीवर आदि प्रत्ययत इगु, धःगु सम्पत्ति स्वभाग वला छगू भाग ज्या-खेँ लगेया, छगू भाग कला-कार्यापि पोवण या, छगू भाग बुढशासने इगु” धका धाल ।

“ज्यू, भन्ते !” धवा धं धाःगु कमानुसार इयाक्कं याना हानं स्वविरयाके भयन—“भन्ते ! ययांउखे नेगु छु छु धाय्गु ?”

“आवसो ! त्रिशरण का, पञ्चशील का ।”

ध नं कया ययां ज्जेयागु खं भयन । “अयेज्जुता वशाशील का ।” धं “ज्यू, भन्ते !” धया काल । धगु प्रकारं क्षतिनित्तं पुण्यकर्मं धागुलि

‘अनुपूर्वं श्रेष्ठी पुत्र’ धंगु मां ज्वन । ‘मन्ते ! ध्वयां उले छुं पाये मानिगु दु ला ?’ धका हाकनं न्यंबले—“अयेजूसा प्रव्रजित जु” धका धासेलिं प्वाहां वया प्रव्रजित जुस । अमिधर्मं सःह्य छह्य निभु वया आचार्यं जुस । विनय सःह्य छह्य उपाध्याय जुस । उपसम्पदा प्राप्तज्जी छुंसेलिं वया आचार्यं यःगु धासे वदवले अमिधर्मं सम्बन्धो प्रश्न कनिगु—‘बुद्धशासने धुगु याय् ज्यू, धुगु याय् मज्यू ।’ उपाध्यायं नं यःगु धासे वदवले वंत विनय सम्बन्धो प्रश्न कनीगु—“बुद्धशासने ध्व याय् ज्यू, ध्व याये मज्यू; ध्व याये त्यो, ध्व याये मत्यो ।” अले वं बिच्चायात—“अहो ! बडो ज्पातुगु उपा जुस । बुःखं मुक्त ज्जीगु इच्छा याना जि प्रव्रजित जुपा । धन ला लहा चक्केगु याय् नापं छमे मबु । गृहस्थो ज्वना हे बुःखं मुक्त ज्जीकु । जि गृहस्थी हे जुपे माल ।” अननिसे व उत्कण्ठित जुया, मन लगे मजुया, स्त्रीनिगु शरीरया भाग अद्ययन नं मया, पाठ नं मका । बवेकालिं ज्जीक गंसि जुया, रुक्ष जुया, आलस्यपनया वशेज्वना, चासु जक वयेका ज्वन । अले वधात त्याय्मह्य आमणेरं “आवुतो ! छायां छ वंसा वनंतु”, फेतुसां फेतुना हे जक क्वंज्वनागु ? पाण्डु रोगं प्युहायं गंसि जुया, रुक्ष जुया, चासुवेगुलिं ध्यस्त जुया ज्वन; छं छु याना ?” धका न्यन ।

“आवुतो ! उत्कण्ठित जुया ज्वना ।”

“छु कारणं ?”

वं व प्रवृत्ति कन । अले इमिसं वया आचार्यं उपाध्यायवित कन । आचार्यं व उपाध्यायं वंत बोना शास्तापाचाय् वन । शास्तानं “निभुवि । छायां वयागु” धका न्यना बिच्चायात ।

“मन्ते ! प्व भिक्षु छलपोलया शासने उष्कण्ठित जुया च्वन ।”

“भिक्षु ! थये छः सा ?”

“मन्ते ! जि जुलसां दुःखं मुक्तज्जी घका प्रव्रजित जुयागु छः ।
व जितः आचार्यं अभिघर्मया खं कना बिज्याई । उपाठयायं विनयया खं
कना बिज्याई । थन जित त्हा च्चक्केणु पाय् हे नं महु । मन्ते !
बुहस्थी जुयानं दुःखं मुक्त जुये फु । अतः गृहस्थी जुये घका निभ्रय
याना ।”

“भिक्षु ! पवि छं छताजक रक्षा याये फुसा मेणु बाकिगु रक्षा
याय्नाःगु उवा महु ।”

“मन्ते ! व छु छः ?”

“छंगू चित्त जक रक्षा याये फुसा ?”

“मन्ते ! फु ।”

“अयेज्जसा थःगु चित्त छता जक रक्षा या” घका प्व अववाध
बिया प्व वाषा घया बिज्यात—

“सुदुद्दसं सुनिपुणं यत्थ कामनिपातिनं ।

चित्तं रक्खेय मेघावी चित्तं गुत्तं सुखाबहंति ॥”

अर्थ—

“खंकां खंके बाकुह्य, अतिकं सुक्कह्य, थः मन वुपाय् वनीह्य;
थजाह्य चित्तपात—मेघावी (पण्डित) पिसं वरो तय्माः, चित्त वरो
तःसातिनि सुख प्राप्त जुई ।”

【१९०】

पदार्थ—अत्र “सुदुर्लभं” धँगु धाल्ये हे खंके थाकुगु ।
“सुनिपुणं” धँगु बाँलाक हे निपूणंगु अर्थात् अतिमुद्धमगु । “यत्थ
कामनिपातिनं” धँगु जाति भादि वास्ता मयासे, लाम पाये उगुगु,
लाम पाये मग्गुगु. योग्य अयोग्य भादि मन मन हत अत्र वनीगु स्वभाव
बुद्ध । “चित्तं रक्खेध मेधावी” धँगु अग्गमूळं, बुद्धि महुत्तत्थां वःगु
चित्तपात रक्षा धानातये फुँवि महु । चित्तया वणे कवना दुःख कट्टले
कवनी । मेधावी जूह पविडतं हे अक चित्तपात रक्षा धायेके । उकि छं
नं चित्तपात हे अक योग्य या, रक्षा या । “चित्तं गुमं सुखावहं”
अव चित्तपात रक्षा धाये कत धाःसा एवं मार्गसुख, फलसुख तथा निर्वाण-
सुख भादि हया विई ।

देशाना विघःभले व भिक्षु क्षोतापत्तिकले एवम । मेवि नं आपालं
क्षोतापभादि बुल । महाअनपिनि निरिं तायंक धम्मदेशाना बुल ।

४. भागिनेय संघरक्खित थेरया कथा

“दूरङ्गमं” धंणु थ्व धर्मवेशना ब्राह्मस्तीस च्वना बिज्याह्य शास्तानं संघरक्खित (—संघरक्षित) धंणुस्या कारणे कना बिज्याणु खः । ब्राह्मस्ती जुलसां छह्य कुलपुत्र शास्ताया धर्मवेशना न्यना प्याहाँ बया प्रत्रक्षित जुया उपसम्पदा प्राप्त ज्यो धुंसेलि ‘संघरक्षित स्थविर’ धंणु जुया गोन्हुषा मवय्थं अरहत्त्वले ध्यन । बया किजाया काय् बुया स्थविरया नां क्वकया तल । व ‘भागिनेय्य संघरक्षित’ धंणु जुया ह्यापह्य जुसेलि स्थविरया थाय् प्रत्रक्षित जुया उपसम्पदा प्राप्त जुसेलि छगू र्णायागु विहारे वर्षावास च्वना, छकू न्हेकु हाकःगु, छकू ष्याकु हाकःगु निकू वर्षावासिक काप प्राप्त जुया “छ्याकू हाकःगु जिनि उपाध्याययात ज्यो” धका बिचायाना “न्हेकू हाकःगु जित ज्यो” धका मनेतया वर्षावास सिधःसेलि “उपाध्याययागु बशंन याः बनेबाल” धका-
बयाच्चं बले लं बिच्चे सिजाटन् यापां बया, स्थविर विहारे मबनिबले हे

बिहारे डाही बना, स्वविरया गिहने क्वनेगु चासे बं पुया, तुति सिलेगु लः तथा, आसन साया वहुगु लं स्वया केतुना क्वन । अले वसपोल बिज्यागु क्वना लं सोवना पात्र-चीवर कया “मन्ते ! केतुना बिज्याहुं” छका स्वविरयात केतुका तालया पंखा कया पंखां गायका लः बिया तुतिसिला डाही कयेवं थ कापः हया पालक्ये लया “मन्ते ! थ्व परिभोग याना बिज्याहुं” छका छया पंखां गायका क्वन ।

अले वंत स्वविरं छाल—“संघरक्षित ! जिके चीवर परिपूर्णं तु । छंहे परिभोग या ।”

“मन्ते ! जितः प्राप्त जूबलेनिसं थ्व छलपोलयात हे छका मसीतया । परिभोग याना बिज्याहुं ।”

“मोल संघरक्षित ! जित त्रिचीवर परिपूर्णं तु । छं हे परिभोग या ।”

“मन्ते ! थये याना बिज्यायमते, छलपोलं हे परिभोग याल धाःसा जितः महत्फल वई ।”

अले वं बारम्बार छाल नं स्वविरं इच्छा मया । अये धुगु प्रकारं पंखां गायका बना क्वच्चं हे वं मत्तो ल्बोकल—“अि गृहस्थीबले स्वविरया भिन्ना’ (भागिनेत्य) छः । प्रव्रजित जुये धुंका नापं क्वनीह्य (शिष्य) छः । थये जुयानं उपाध्यायं परिभोग याना बिज्यायगु इच्छा

मया । परिभोग मयासेलि ज्वसपोल मार्पं ज्वना अमन-धर्मयां छु प्रयोजन । गृहस्थी जुये ।”

जले वया मने वये जुल—“गृहस्थी घयागु ज्वने चाकु । गृहस्थी जुया छु ज्या याना जीविका याये ?” अले हानं मत्ती ल्वीकल “व्याकु हाकःगु कापः मिया ज्वलेचा छह्य काये । ज्वले छंह्यस्वां याकनं मचा ज्वीकु । अले जि ज्वीकुपि मिया छपचा वयका कला छह्य हये । वं कायमचा ज्वीक । अले वयात जि वाजुयागु नां छुना चिकचायंगु रये फेगुका छि काय नं कला नं ज्वना पाजु वन्दना यायत वये । वया ज्वनीजले लं विज्जे जि कलायात घाये—‘जि मचा छको हति, मचा छि यंके ।’ वं ‘छं मचा यंकेम्बा, वय ज्व रथ ग्हायकी’ घका छया मचा कया ‘छि हे यंके’ घका छया मचा ल्हूमे मफया घःचा वनीथाय् तोःता बिई । अले वया शरीरया वघीनं घःचा वनी । जले जि वंत ‘छं जिह्य मचा व जितः बिल, न छं हे कोबी फत । छं जितः नाश यात’ घया कचि जेंगुली बाये ।”

वं वये मत्ती ल्वीकु ल्वीकु वना पंछां गायका ज्वेज्वं स्वविरया छंपले तालया पंछां बाल । स्वविरं “संघरजितं जितः छाय् बाल छनि” घका बिचायाना सोबले वं कल्पनायागु, यागु छें ज्वाककं सीका “संघरजित । मिसायात वाय् मफुत; वन बुढाह्य स्वविरया छु बोव दु !” घका छाल । वं “अहो ! आः घाःसा विनाश जुल । जि मने ल्वीका ज्वनागु छें उवाण्वायं सीकल । जितः अमण धर्मं छु याई” घका छया तालया पंछा तोःता विस्युं वनेत सन ।

अले वधात स्याय्हापि ध्याननेरपिसं नं तित्तुलिना उवना
शास्तायाथाय् वन । शास्तानं द्वीपं भिक्षुपि उना “भिक्षुपि ! छाया
वधायु ? छिन्नित भिक्षु छह्य प्राप्त जुलला ?” धका म्यना विज्यात ।

“मन्ते ! छः । उत्कण्ठित जुया विस्युं वना अंहा उव
स्याय्महासित उवना छलपोलयाथाय् वधायु छः ।”

“भिक्षु ! वये छःला ?”

“मन्ते ! छः ।”

“भिक्षु ! छाया छं युजायु भयानकयु ज्या यानायु ? छ छह्य
उवधोवीह्य छह्य बुडया पुत्र मखुला ? जिपे ज्याह्य बुडया मासने
प्रव्रजित जुया वःत इमन याना सोतापन्न धका वा सहृदायामी धका वा
अनायामी धका वा अरहन्त धका धाय्के मफुत । छाया युजायु भयानकयु
ज्या यानायु ?”

“मन्ते ! उत्कण्ठित जू गुलि ।”

“छु कारणं उत्कण्ठित जुल ?”

अले वं वर्षावातिक कापः प्राप्त जूगु छैनिते कया स्वविरवा
छेपले तालया पंखां हायायु छे तत्क इयावकं छे कना—“मन्ते ! अहे
कारणं याना विस्युं वनायु छः” धका धाल । अले वयात शास्तानं
“भिक्षु ! चिन्ता काय्मते; वित्त वीह्य तापाक्क अंयु अरम्मनयात नं
प्रह्य याना काइह्य छः । राग, द्वेष तथा मोहयायु वन्धनं मुक्त उचीत
उवधोग याये कय्केवाः” धका धया अ नावा धया विज्यात—

“दूरङ्गमं एकचरं असरीरं गुहासयं ।

ये चित्तं सञ्जमेस्सन्ति भोक्खन्ति मारबन्धना'ति ॥”

अर्थ—

“तापाक्क वनीह्य, याकवा चाःचाः हिलीह्य, शरीर मनुह्य तथा गुफाय् च्वनीह्य चित्तयात गुहास्यां संयम याई व मारबन्धनं मुक्त जुई ।”

पदार्थ—अन “दूरङ्गमं” धंगु चित्त जुलसां माकचिया जालया लुका छपु मात्र नं पूर्वविशा आदिपाखे वनी धयागु मनु । तर तापाक्क च्वंगु आरम्मणयात नं ग्रहण याना काई । उकि तापाक्क वनीह्य धका नां च्वंगु । ग्हेगु च्यागु चित्त जुलसां छयासं छपुचः मुना छगु अणे हे उत्पन्न ज्वीके धयागु मनु । उत्पन्न ज्वीबले छगु छगु अक हे चित्त उत्पन्न जुई व निपट्ट ज्वीवं हानं मेगु छगु अक हे चित्त उत्पन्न ज्वीगुलि “एकचरं” याकवा वनीह्य धाःगु । चित्तयागु शरीर आकार वा बंधु आदि यागु कयं वर्णभेद नं मनु; उकि “असरीरं” शरीर मनुह्य धाःगु । “गुहा” धयागु चतुर्महाभूत रुपी गुफा छः । च्व जुलसां हवयरूपयागु आश्रय कया च्वनीह्य जूया निति “गुहासयं” अर्थात् गुफाय् च्वनीह्य धाःगु । “ये चित्तं” धंगु सुंगुह्य मिजं वा मित्ता वा गृहस्थो वा प्रव्रजित, उत्पन्न मनुनिगु क्लेशयात उत्पन्न ज्वीके मबीगु; स्पृति मनुगुया कारणं उत्पन्न ज्वीगु क्लेशयात तोःतीगु चित्तयात संयम धाई; संयत वात धायवं विकल्प ज्वीमछु । “भोक्खन्ति मारबन्धना” धंगु ग्याक्कं व क्लेशा बन्धन मनुगुलि याना मारबन्धन नां जुयाच्वंगु त्रैभूमिक संसार चक्रं मुक्त जुई ।

【१६६】

वेदानाया अमृतम भागिनेय्य संघरक्षित स्थविर श्रोतापत्तिकले
अयं कः वन । मेवि नं आपालं श्रोतापद्मादि जुल । महाअनपित सार्थक
सर्ववेदाना जुल ।

Dhamma.Digital

<https://dhamma.digital>

५. चित्तहृत्थत्थेरया कथा

“अनवट्टितचित्तस्स” छंणु एव धम्मवेसाना आबस्तीस च्चत्ता
 विज्जयाण श्शास्तानं चित्तहृत्थत्थेर छंणुस्या कारणे कना विज्जयाणु छः ।
 आबस्तीवासी छणु कुलपुत्र तना च्चण्हणु दोहं मानां अंगले द्वाहाँ वना
 मठ्याण्ह समये दोहं छना दोहंतये पुचले तोःता “आर्यंविषाय् अवषयनं
 छुं भत्तिष्वा आहार प्राप्त उब्धी” छका नयेत्थने पित्त्याणुत्तिल सहयाये मफया
 विहारे द्वाहाँ वना, मिज्जुपिनि म्हाणे वना वन्दना याना च्चत्तेत्तवक वना
 वदन । उणु लवयस जुलसां मिज्जुपिनि त्यंगु आ वांछवयेणु थले, नया
 त्यंगुणु जा दुणु छः । नयेपित्त्याका वोहणु वंत इमिस्सं “एव आ कया न”
 छका छाल । बुद्धयाणु समये जुलसां अनेक सुवध्यञ्जन युत्तणु भोजन
 साम जू । वं अनं थःत आच्छि आं कया नया, लः त्यना, ल्हा तित्ता
 विज्जुपित्त वन्दना याना “मन्ते ! छु, थौं आर्यंवि निमन्त्रणा यानातःथाय्
 विज्जयानात्ता ?” छका न्यन ।

“उपासक ! मखु । अनच्चंवि मिज्जुपित्त वणु हे प्रकारं न्हिण्हि
 साम जू ।”

अले वं मने त्थीकल—“तिलमलाफमला वना न्हिण्हि च्चत्ति अट्ट
 उया याना जूसानं विमित्त वुज्जाणु साणु के तरकारी वुणु भोजन प्राप्त

मञ्जू । धूमिसं जुलसां गृह्याग्निहं धुजागु भोजन या । गृहस्थो जुघा
 च्चवनाया छु उवा ! भिक्षु जुयेमाल ।" अले भिक्षुपिनि गृहोने वना वं
 प्रव्रज्या फोन ।

"उपासक ! धु" घया भिक्षुपिसं वंत प्रव्रजित यात । उपसम्पवा
 प्राप्तञ्चो घुसॅलि वं सर्वप्रकारया याय्माःगु उवा यात । बुद्ध उत्पन्न
 ज्जुगुया कारणे प्राप्त ज्जुगु सामसत्कारं याना गोग्नुचा मदेवं हे व ल्हूना
 वस । अले वं मसी स्वीकल—“भिक्षाटन् याना जक जीविका याना
 जितः छु ज्चो ! गृहस्थो हे जुयेमाल ।” व वना छेँ इाहाँ वन । छेँ ज्या
 घायां गोग्नुचा मदेवं वया शरीर गॅसो जुल । अले हानं वं “धुजागु दुःख
 याना जितः छु ज्चो ! धमण हे जुयेमाल” घका मनेस्वीका हानं वना
 प्रव्रजित जुल । हानं गोग्नुचा चित्तियाना हाकनं उत्कण्ठित जुया चीवर
 तोःता वन । प्रव्रजित जुया च्चवनीबले भिक्षुपिनि उपकारी ज्जु । हाकनं
 गोग्नुचा मदेवं हे उत्कण्ठित जुया “गृहस्थो जुयां छु ज्चो ! प्रव्रजित हे
 जुयेमाल” घका वना भिक्षुपित वन्दना याना प्रव्रज्या फोन । अले
 उपकारीया भावं भिक्षुपिसं वयात हाकनं प्रव्रजित यात । धुगु प्रकारं व
 छुको तक्क प्रव्रजित जुया चीवर तोःता वन । अले भिक्षुपिसं “ध्व
 चित्तयागु वनेच्चवना जुया च्चवन्” घका वंत ‘चित्तहृत्यत्थेयैर’ (=चित्तहस्त
 स्पविर) घका नां छुत । धुगु प्रकारं उलेपुत्थे जुजुं वया कलाहास्या
 लिवा प्वाये वत । ग्हेकोगु छुत्ति अंगलं वया बुँज्या घायेगु ज्याम जोना
 छेँ इाहाँ वना ज्याम तया “वःगु कावायवस्त्र कायेमाल” घका व
 कोठाप् इाहाँ वन । उगु समये वया कलाहा गोत्तुला ग्हाो वयेका च्चवन् ।
 वया पुनातःगु वस्त्र छुत्थे लाना च्चवंगु छः । ग्हुत्तुं ला स्वालाप् वयाः

कब्धु छः, म्हासं 'घुठ घुठ' याना क्वन, म्हुतु वां छाया क्वन । वंगु निति व शरीर मनाकब्धु शरीरथे छने वत । वं "ध्व अनित्य दुःख छनि । बुलिनभिन्न समय तकक जि प्रव्रजित जुया ध्वया कारणं याना भिक्षुभावे क्वने मफुत्" धया कावायवस्त्रया खो जवना जे क्युक्कुं छेँ प्याही वन । अले वया लिक्ककब्धुं छेँ क्वंहु ससमाहृस्यां अये वनाकब्धुं खना ध्व विरोधीहु नकतिनि जंमलं ह्याही वल । वयाकथं हे कावायवस्त्र जे खिना छेँ प्याही वना बिहारपाखे स्वया वनाक्वन । "छाय् छनि" धका छेँ टाही वना वधनाकब्धुं म्हायायात खना "ध्व खना विरक्त जुया बंजुक्वी" धका सोका म्हायाहृतित वाया "वेँ अलच्छिना ! छं भात छ वधनाकब्धुं खना विरक्त जुया वने धुंकल । आर्वलि छंत व वैमखुत" धका घाल । "हालेमते नां ! व वन वनी धका । गोन्हुषा मदेवं हानं वेतिनि ।"

"अनित्य दुःख" धका धाधा वना क्वंहु व ओतापलकले ध्यंक वन । व वना भिक्षुपित वग्धना याना प्रव्रजा फोन ।

"छंत जिमिसं प्रव्रजित याये फेमखुत । छंगु धमनभाव वन दु, धुवि जयकेगु लोहंथे छंगु छधों !"

"मन्ते ! आः छको जक जितः प्रव्रजित याना बिग्घाहुं ।"

इमिसं वैतः उपकारीयाकूपे प्रव्रजित यात । गोन्हुषा मदेवं हे व प्रतिसम्भवा सहित अरहत्थे ध्यन । इमिसं नं वयात घाल—“आवुलो बिसहत्थ ! छ वनेगु समय छं हे सीकि । आः ध्व पालाय् छ ताउतः क्वंक्वन ।”

“मन्ते ! संसर्गं बुद्धले घाःसा वनागु छः, व संसर्गं आः त्वाःपी
धुंकल; आः जि स्याहा मवनीह्य उवी धुन ।”

‘मिक्षुपि शास्तायाथाय् वना “मन्ते ! एव मिक्षुं जिमिसं वये
घयाबले वये घाल, मेगु हे घया एवन, ह्येका छं स्हाना एवन”
छका घाल ।

शास्तानं “छः, मिक्षुपि ! जि पुत्र यःगु चित्त थाते मलानिबले,
सद्धमं मस्युनिबले वये वनेगु यात । आः कुलतां वया पुप्य व पाप मये
धुंकल” छका घया एव गाथात घया विजयात—

१. “अनवट्टितचित्तस्स सद्धमं अविजानतो ।
परिप्लवपसादस्स पञ्जा न परिपूरति ॥

२. “अनवस्सुतचित्तस्स अनन्वाहृतचेतसो ।
पुञ्जवापपहीनस्स नत्थि जागरतो भयंति ॥”

अर्थ—

१—“स्थिर चित्तं मबुद्ध्यसितं, सद्धमं मस्युद्ध्यसितं, प्रसन्न उवीधु
स्वभाव मबुद्ध्यसितं प्रज्ञा पूर्णं उवीमखु ।

२—“अनासक्तं अहसितं, स्थिर चित्तं बुद्ध्यसितं, पुप्य-पाप मव्य
धुं बुद्ध्यसिया, जागृतं जुया एवमसितं मय वंमखु ।”

पदार्थ— अन “अनवट्टितचित्तस्स” घाःगु चित्तं वंह्य सुयाकं
सर्वां नाइस्य एवंक वा छावक एवनी घयागु महु । गुगुकि सलया म्हे

तयातःगु च्चोफसि चें, मो इले यनातःगु चां चें, सं मवुगु छंपले तयातःगु कवम स्वां चें गनं हे स्थिर जुया च्चनी मखु । गुबलें बुद्ध-आवक उवी, गुबलें अचेसक (=नांगा) उवी, गुबलें आजीवक उवी, गुबलें निगण्ठ उवी, गुबलें तपस्वी उवी । यजाह्य मनुयात 'अनवद्वित चित्त' बुह्य घाई । अज्याह्य अनवद्वित चित्त बुह्यसित । “सद्धम्मं अविजानतो” छंगु सप्तत्रिंश बोधिपाणिक्क धम्मंयागु भेइ बुगु सद्धम्मं मस्यूह्यसित । मतिष्ठा अक अट्ठा बुगुलि, च्चोक्कयंकीगु अट्ठा बुगुलि, तिति न्हया च्चनीगु अट्ठा बुगुलि—“परिण्डवपसाद्दस्स” घका घाःगु । कामावचर रूपावचराधि भेइ बुगु “पब्ब्या न परिपूरति” प्रज्ञा परिपूर्ण उवीमखु अर्थात् कामावचारायात हे पूर्ण याये मकुह्यस्यां गय्दाना रूपावचर, अरूपावचर, लोकोत्तर-प्रज्ञा परिपूर्णं याई ? घका कयंगु छः ।

“अनवस्सुतचित्तस्स” छंगु रागं उत्तीणं जूगु चित्तयात । “अनन्बाहत्थेतसो” छंगु छोट नःगु चित्तयात खुंता जुल घका छंतःगु यासे बोधं चित्तयात प्रहारयाःगु घका घयातल । यन जुलतां बोधं प्रहारयाःगु चित्तयात घाःगु छंगु अर्थ छः । “पुब्बपापपहीनस्स” छंगु अतुयंमागंठारा पुष्य मवय् घुंहुह्य व पाप मवे घुंहुह्य क्षीणात्तवयात । “नस्थि आगरतो भयं” छंगु क्षीणात्तवयात जायत जुया च्चवंतां भय वनि घका घाःचें च्चवंतां—व जुलतां अट्ठा आधि न्यागु प्रकारगु जागृत धम्मं मुक्तजुया च्चंहा जूया निति जायतह्य घाःगु । उकि व जागृत जुया च्चवंतां जागृत जुया मच्चवंतां वंत क्लेश-मय महु । हाकनं क्लेशात ल्याहाई मचंगु जूया निति वयात क्लेशं लित्तु लिई मखुत । उगु उगु मागंठारा

प्रहीण उवी धुंगु बलेशत हाकनं हाकनं ह्याहीबइ मखुत । उकि धाःगु—
 “ओतापसि मार्गं गुगु बलेश प्रहीण उवी धुंकी, इपि बलेशत हाकनं बइ
 मखुत, ह्याहीबइ मखुत; सकुवागामी, अनागामी, अरहन्त मार्गं गुगु
 बलेश प्रहीण उवी धुंकी, इपि बलेशत हानं बइ मखुत, ह्याहीबइ
 मखुत ।”

महाजनपिनि निति बेधाना सार्थक व सफल जुल ।

अहृया दिने भिक्षुपिसं खं पिकाल—“आबुसो । एव बलेश
 धयागु बडो भयानक छनिका । धुगु प्रकारं अरहन्त उवीगु उपनिषय
 सम्पन्नह्य कुलपुत्र बलेशो प्रलोभित जुया न्हेको तक्क गृहस्थो जुया, न्हेको
 तक्क प्रव्रजित जुल ।” शास्तानं इमिगु एव खं न्यना उगु समययात
 लोगु गमनं घर्मसमास विजयाना बुढासने केतुना “भिक्षुपि ! आः वन
 छिनि छु खं जुया व्वंगु छः ?” धका न्यना “एव एव” धका धासेलि
 “भिक्षुपि ! यथे हे छः, बलेश धयागु अति भयानक; यदि धुमित रूपवान
 याना गनं अथाय् तय्कुसा, एव अकवास हे नं मछिन उवी, ब्रह्मलोक नं
 अति चीधं जुया धुमित एवनेगु वाय् मन्तउवी । अिये ज्याह्य प्रजा-
 सम्पन्नह्य श्रेष्ठपुषवयात नापं प्रलोभित धाः धासेलि मेपिनिगु ला छु खं !
 जि जुलसां आमनाति कःनिया पुसा व अलुवंगु तःकू छपुया निति न्हावा
 न्हेको तक्क प्रव्रजित जुया गृहस्थो जुया ।

“अन्ते ! गुबले ?”

“भिक्षुपि ! न्यने ला ?”

“अन्ते ! न्यने ।”

“अथेज्जसा म्यं” छया अतीतया खं हया विज्जात—

अतीत समये बाराणशीस ब्रह्मदत्तं राज्य धाना खंबले कुमाल पण्डित घंहा विनेयागु (— कुट्टरासनं विने) प्रवज्जा अनुसारां प्रवज्जित जुया क्याला तक्क हिमाल पवंते ख्वना ववाद् शुव उधीगु समये “जिगु प्यागु छे” बामनाति कःनि पुसा व खलुवंगु तःकू खपु डु । व कःनिपुसा नाश मखीमा !” छका गृहस्थी जुया छगू बास्ते तःकूवं ख्वाना व पुसा पिना, वालं खिना, वाके जूबले खाना छमनाति पुसा तया बाकिगु नया “छे” ख्वंख्वनां छु पाय्, हानं क्यालाया लामि प्रवज्जित उधी माल” छका प्याही क्या व प्रवज्जित जुल । वपु हे प्रकारं छमनाति कःनि पुसा व खलुवंगु तःकू खपुया कारणे न्हेको तक्क गृहस्थी जुया न्हेको तक्क प्रवज्जित जुया न्हेकोगु पालाय् मत्ती ल्धीकल— “जि ख्व खलुवंगु तःकूया कारणे न्हेको तक्क गृहस्थी जुया प्रवज्जित जुया । ख्वैत गनं छबाय् वांछवये माल” छका व गंगाजीया सिधे वना “कुट्टं वंगु थाय् स्वया ववाही वना हाकनं काई । अतः गये यायेबले वांछवयागु थाय् खनिमखु अथेयाना ख्वैत वांछवये माल” छका मत्तीतया छमनाति पुसा कापते पोखिना, तःकूया खू ख्वना, गंगाजीया सिधे वना, निखा तिस्सिना छंपख्ये स्वको तक्क खाःखाः ह्ठीका गंगाजी वांछवया लिखः स्वया सोबले कुट्टं वंगु मखना “त्याके धुन” छका स्वको तक्क हाल ।

उगु बज्जे बाराणशीया जुजु प्रप्यग्ग प्रवेने शान्त यानां ववां खुत्तिसिधे सेनात तया मोल्ह्ही छका खुसी ववाही वंबले व सः ताल । जुजु वंपित “जि त्यात” वंगु सः लाखे न्यने मयो हं । व क्यान्हुने

[१७४]

वना "जि नकतिमि शत्रुतय्त इमम याना 'जि त्यात' घका वयाव्वना ।
ख जुलसां 'जि त्यात, जि त्यात' घका विच्चेयाना हाला व्वन; एव छु
छः ?" घका न्यन । कुहाळ पण्डितं "छं पिनेयापि छुं तय्त त्याकल,
छं त्याकुगु हानं मत्यागु उवीफु । जि जुलसां हुने च्चंहा लोमकपी
छुं यात त्याका; वं हाकनं जित त्याके फंमखुत । वहे विजय उलमगु
छः" घका घया एव गाथा घाल—

"न तं जितं साधु जितं यं जितं भवजीयति ।

तं खो जितं साधु जितं यं जितं नावजीयती'ति' ॥"

अथ—

"व त्यागु घास्ये त्यागु मखु, गुगुयात हानं मेपिसं त्याकी; व
त्यागु घास्ये त्यागु छः गुकियात हानं मेपिसं त्याकी मखु ।"

उगु क्षणे हे गंगाजी स्वया आपोकसिण व्यान प्राप्त याना,
विशेषता प्राप्त याना आकाशे याहीं वना मुल्लिबति ध्याना (कुहास
पण्डित) फेतुत । महापुरुषया घमंकया न्यना जुजुं प्रवज्या फोना
सेनापि सहितं प्रवजित जुल । योजन पायधंगु परिषद्वि वत । सत्तिक
च्वंहा मेहा जुजुं व प्रवजित जू गु खं सीका वंगु राज्य काये घका वया
अपायस्तं समृद्धगु राज्य सृग्यगु छना बुजामु नगर तोःता प्रवजित जूहा

१. जा. पा. I. पृ. १७: कुहालजातकं; अ. क. I-II. पृ. २२९,
नं. ७०.

<https://dhamma.digital>

[१७२]

जुहु कोह्यं गु चासे प्रवञ्चितं भूवनी मखु । “जि नं प्रवञ्जितं उच्यो योग्यज”
धका मत्सीतया अनं बना महापुरुषयया न्यूने बना प्रवञ्जया कोना परिषद्
सहितं प्रवञ्चितं जुल । युगु हे प्रकारं न्हेह्यं जुहुपि प्रवञ्जितं जुल । न्हेगु
योजनगु भाषमं जुल । न्हेह्यस्यां राज्यभोगं तोःतल । उलिमहिं मनूत
उचना महापुरुषं ब्रह्मचर्यं वासं यानां ब्रह्मलोके बंधुं जुल ।

शास्तानं च वेशना हया “निर्भुपि ! उगु समयसं जि कुदाह
वञ्जितं जुया उचनागु छः । व्लेशं धंगुं वपायत्तकं भयानक !” धका
धया विज्यात ।

Dhamma.Digital

६. न्यासःह्य विदर्शनायाइपिं भिक्षुपिनि कथा

“कुम्भूपमं” धंगु ध्व धर्मवेसना ब्राह्मस्तीस बिज्याना च्वंह्य शास्तानं उट्टानवीर्यकुपि भिक्षुपिनि कारणे कना बिज्यागु छः । ब्राह्मस्तीस जुलतां न्यासःह्य भिक्षुपि शास्ताघाथाय् अरहन्त तक्कयागु कर्मस्थान कया अमणघर्म याये धका तच्छिगू धोजन लंपु वना छगू तड्डं बु गामे वन । अले इमित मनूतेसं खना, सांघातःगु आसने फेतुका, प्रणीतगु धागु आवि अपंघ याना “मन्ते ! गन बिज्याय्गु ?” धका न्यना “सुबिस्ता बुगु चासे” धका घासेलि “ध्व स्वलातक्क वनसं च्वना बिज्याहुं, जिमितं नं छलपोलपिषाय् शरणे प्रतिष्ठित जुया शील रक्षा घाये” धका प्रार्थना याना इमितं स्वोकार याःगु लोकर । अन सलिक तःधंगु जंगल छगू बु । “मन्ते ! वन च्वना बिज्याहुं” धका घया छ्वयाबिल । भिक्षुपि अन जंगले ह्वाही वन । अन जंगले च्वनाच्वंपि वेचतापितं “शीलवान् आर्यपि धंगु जंगले ध्यंकवल । आर्यपि च्वंच्वंतले काय्-कलापि च्वना सिमाय् गया च्वंच्वनेगु जिमित योग्य मजू” धका ववाहावया बे च्वना मने स्वोकर—“आर्यपि ! यो चच्छि वन च्वना

अवरयमेव कन्हे हे वनी ।” भिक्षुपि कन्हे खनु गांया बुने भिक्षा बना हानं वहे जंगले त्याह्नी बल । बेवतापिसं “भिक्षुसंघयात कन्हेया लागि सुं छह्णार्या निमन्त्रणा यातव्वी उकि हानं वोगु । धौ वनीगु उवी मखुत । कन्हे वनीगु उवीमा” घका पुगु हे रूपं वाःदिति बेँ ज्वन । अनलि मने ल्वीकल—“मवन्तपि ध्व स्वला बन हे वनीगु उवीमा । बन हे वनीबले जिपि सिमाय गया ज्वनेगुनं योग्य मजू । स्वलात्यकं काय-कलापि ज्वना बेँ क्वज्वनेगु नं बुःख हे खः । छुपाना ध्व भिक्षुपित्त बिसिके छ्बय मालि” घका इपि उगु उगु रात्रीस्थाने विवास्थाने नं चंक्रमण याइगु चासे नं छ्बधौ त्वाल्हानातःपि, छ्बधौ महुपि क्यनेत जमनुण्य सः नं ग्बके लगेजुल । भिक्षुपित्त हाँछिका वइगु व मुसु वइगु रोगं बिल । इमितं वःबंघ “आवुसो ! छंत छु स्या ?” घका न्यन । “जितः हाँछिका वइगु रोग जुल, जितः मुसु वइगु रोग जुल” घका घाल । “धौ जि चंक्रमणया सिधे छ्बधौ त्वाल्हाना तःह्य जना, जि रात्रीस्थाने छ्बधौ महुपि जना, जि विवास्थाने जमनुण्य सः ताया । ध्व थाय् तोःते योग्य जू । कीत बन सुबिस्ता मजू । हास्तायाथाय् बनेमाल ।” इपि प्याह्नी बना छ्बिसिनिसे हास्तायाथाय् बना मव्वना याना छ्बलेलिकक केतुत । जले इमित हास्तानं घाल “भिक्षुपि ! छु, उगुघासे क्वने मकुत ला ?”

“मन्ते ! खः । अनव्वनीपि जमित थरयागु ग्यानापुसे क्वंगु आरम्भण उपस्थित जू वइगु, युकरं सुबिस्ता महु । उकि ‘ध्व थाय् तोःते योग्य जू’ घका व थाय् तोःता जिपि छ्बिथाय् वयापु खः ।”

“भिक्षुपि ! छ्बिपि अन हे वनेमाः ।”

“मन्ते ! मकु ।”

“मिक्षुपि ! क्षिमिसं शस्त्र मज्जंसे वन । जाः जोनाहं ।”

“मन्ते ! गज्यागु शस्त्र ?”

“जि क्षिमित शस्त्र धी । जि बिद्यागु शस्त्र ज्वनाहं” धका धयाः
 “करणीयमत्थकुसलेन यन्तं सन्तं पदं अभिसमेच्छ, सक्को उज्जुचः
 सूजुच सुवचो चस्स मुदु अनतिमानी” धका सकल मैत्रीसूत्र कना
 “मिक्षुपि ! क्षिमिसं च्च सूत्र बिहारं पिने जंगलंसित्तं पाठ यायां बिहार
 बुने द्वाहाहं” धका छवयाबिल । शास्तायात वन्धना याना प्याही बना
 क्षिमिसित्तं इपि जगु वासे च्यंका बिहारया पिनेनिसं सकलं जाना पाठ
 यायां जंगले द्वाहाही वन । सकल जंगले च्चंपि वेवतापित मैत्रीचित्त
 प्रतिलाभ जुया, इमित लंसो बना पात्र खीवर ज्वनाबोत न्यम ।
 ह्य तीकाबोत न्यम । अन अन इमिगु आरजाया संविधान यानाबिल ।
 पाकेजुगु धुं च्याकेचं सकलं शान्तपूर्वकं च्चन । जमनुप्यतेगु शब्द धंनु
 लाय्मन्त । व मिक्षुपिनि चित्त एकाप जुल । इपि रात्रीस्थान बिधास्थाने
 फेतुना विपरयना भावनाय् मन छवया, चःगु उपरे क्षय-व्यय स्थापना
 याना “च्च आत्मभाव धंनु तज्याइगु अर्थं, अस्थिर उबीगु अर्थं कुहाया
 बलयं छः” धका विपरयना वृद्धियात । गन्धकुटीस्र च्चना बिद्ययाना हे
 स्रम्यकसम्मुद्धं इमितं विपरयना भावनास उदधोग याना च्चंगु सीका व
 मिक्षुपित सम्बोधन याना बिज्यासे “मिक्षुपि ! जये हे छः; च्च
 आत्मभाव धयागु तजयाना वनीगु अर्थं, अस्थिर च्चोगु अर्थं कुहाया
 बलयं हे छः” धका भाभाव फंलेयाना, सच्छिगु योजन लापक्क च्चनानं,

मृगोनेसं चर्चं चर्चं खुगु प्रकारयागु ररनी तोःताछ्चया छनेवैगु कर्चं रूप
 वयना च्च वाया घया चिख्यात—

“कुम्भूपमं कायमिमं विदित्वा,
 नगरूपमं चित्तमिमं ठपेत्वा ।
 योद्येथ मारं पञ्जायुधेन,
 जितञ्च रक्खे अनिवेसनी सिया'ति ॥”

अर्थ—

“एव शरीर तज्याना वनीगु गोपचायें घका सीका, चित्तयात
 नगर समानं सुरसित घाना, प्रज्ञा शस्त्रं मारयात त्याकि । त्याके
 दु'कानं अनासक्त जुया वःगु चित्त रजा घाना च्चं ।”

पदार्थ—अन “कुम्भूपमं” छेगु बुबंलगु, वःमलागु अर्थ, ताकालं
 त्यके मज्जीगु तावकालिक अर्थ, एव केरा जावि समूह नां जुयाएवंगु
 शरीर, कुह्याया चायलये घका च्चोका काय्गु । “नगरूपमं” छेगु—
 नगर घयागु पिने बल्लाई, ताःजागु पछाःलं चाहुएका, चाय्वासे एवाका
 बुगु, बुने बालाक विभक्तयाना प्यंगु जुवा खूलाना एवंगु लेंगु बुगु तथा
 नगर बुने बजार बुगु; सुटेयाना काय् घका पिनेएवंपि खुंत नगर बुने
 द्वाही वने मफया, पबंतं लें पंगुयें जुया त्याहावनी । बयेंतुं पण्डित
 कुलपुत्रपिसं वःगु विपरयना चित्तयात स्थिरगु नगर समान याना; नगरे
 च्चना धारबुगु अनेक प्रकारया शस्त्रं छकोतलं खुंतय्संयें विपरयनामय व

मार्गमार्गमय प्रज्ञाशस्त्रं, उगु उगु मार्गबाधक क्लेशमारयात् रोके याना,
 उगु उगु क्लेशमारयात् योद्येयं अर्थात् प्रहार याना सो घंणु अर्थं ङः ।
 “जितं च रक्षस्ते” घंणु रयागु, उत्पन्न जूगु तदण विषययनायात्—
 आवास अनुकूलता, ऋतु अनुकूलता, भोजन अनुकूलता, पुद्गल
 अनुकूलता, धर्मव्यवस्था अनुकूलता आदि सेवन धार्यां विच्छेद विच्छेदे
 समापत्ति-ध्यानसंभवा, उक्तिं वना शुद्धगु चित्तं संस्कारयात् परामर्शं
 याना रक्षा यायेगु । “अनिवेशनो ह्यिवा” घंणु निरालसो ष्वीगु ।
 गये योद्यतेसं संग्राम भूमिसं सेनाया गढे श्येका शत्रुत नापं संग्राम धार्या,
 विस्थात घका वा प्याचाल घका वा कवच छ्वासुल घका वा शस्त्र
 कुतुंबन प्रका वा सेनाया गढे द्वाही वना विश्रामकथा, नयात्थना कवचं
 पुना, शस्त्र उवना हानं श्वाही वया युद्ध धार्यां मेपिनि सेना यात् सर्वं
 याना, मत्यागुयात् त्वाकी, रयागुयात् रक्षा याई । यदि गढया कुने चवना
 वये विश्राम कथा उकी स्वाद कथा चवना धाःसा वं राउय मेपिनि ह्हाते
 लाकी । यगु हे प्रकारं लाभ जूगु तदण विषययनायात् सिधुं हाकनं
 हाकनं समापत्तिध्यानसंभवा, उक्तिं वना शुद्धचित्तं संस्कारयात् परामर्शं
 यात् धाःसा रक्षा याये कइ; अले उत्तरोत्तर मार्गलाभ याना क्लेशमार
 यात् त्याके कइ । यदि व समापत्तिले एक स्वाद कथा चवना धाःसा,
 शुद्धगु चित्तं हाकनं हाकनं संस्कारयात् परामर्शं भयात् धाःसा मार्गफल
 साक्षात्कार याना कायेकं मखु । उक्तिं रक्षा याये योग्यगुयात् रक्षायाते
 निरालसो जुई । समापत्तियात् हे क्षेत्रे याना अन मरुवनेगु, आशा
 अत्यगु धाःगु अर्थं ङः । निश्चयनं क्षिमिसं नं वये हे वा घका यगु
 प्रकारं शास्त्रानं व विज्ञापित धर्मवैशना याना विज्यात् ।

[१८१]

देशमाया अन्तस न्यासःह्य भिक्षुपि फेतुना क्वंगु वासे फेतुना
क्वक्व हे प्रसिप्तन्निबदा सहित अरहत्त्व प्राप्तयाना, तथागतया सुवर्ण वर्णगु
दारीरया वर्णना याया, प्रवांसा याया, अग्दना याया हे आचरती भ्यंक
वत्त ।

Dhamma.Digital

<https://dhamma.digital>

७. पूतिगत्तिस्स स्थविरया कथा

“अचिरं वतयं कायो” धंगु प्व धमंवेशना ब्राह्मस्तीस्र
 बिज्याना ख्वंह्य शास्तानं पूतिगत्तिस्स (=स्वायुगु शरीर बुद्ध तिथय)
 स्वविरया कारणे कना बिज्यागु खः । ब्राह्मस्तीवासी छह्य कुलपुत्र
 शास्तायायाय् धर्मं न्यना शासने ध्यान बिद्या प्रव्रजित जुल । उवसम्पदा
 प्राप्त याये धुंसेलि वया नां तिस्स (=तिथय) धंगु जुल । समय
 बितेजुया वंलिते धंगु शरीरे रोग उत्पन्न जुल । तू पाय्गोसु कं प्याहाँ
 वल । व ऋमशः मू पाय्गो, सिम्पु पाय्गो, खोसि पाय्गो, अम्ब पाय्गो,
 कच्चिगु ध्या पाय्गो तथा ध्या पाय्गो जुया तज्जयात । ह्यक्षह्यं होहो-
 प्वाप्वा जुल । ‘पूतिगत्तिस्स थेर’ धका नां ख्वन । अले लिया ख्वे
 तज्जयात । बिच्चायानां याय् मफंगु अवस्थाय् प्यन । न्ययेगु पुनेगु वस्त्र
 निह व निहं किना प्वाप्वा बुगु मघिये जुल । नापं ख्वनीपि जाहि पिसं
 बिच्चाः याये मफया तोःता बिल । व अनाथ जुया गोलूला ख्वन ।

बुद्ध धंपिसं निह निको लोके स्वयगु ज्या मतोःतु । सुख न्हाप्पमं
 लोके स्वया बिज्याइबले अक्कवालयया तिथंनसे कया गग्घकुटीया ग्घोने
 तथक ज्ञान तथा स्वया बिज्याई । संठयाका इले स्वया बिज्याइबले
 गग्घकुटीनिसे कया पिनेपाळे ज्ञान तथा स्वया बिज्याई । उगु समय

जुलता भगवान्वा ज्ञानरूपी ज्ञानया बुने पूतिगास्तित्स्व स्थविर कने
 वत । शास्तानं तिशय भिक्षुया भरहन्त ज्वीगु उपनिषय खना “नायं
 ज्वनीपि जावि पिसं ज्वयात तोःते पुं कल । जाः ज्वयात जि बाहेक नेपि
 शरण काईपि महु” घका गन्धकुटी प्याहां बिज्याना विहार चारिका
 यायां अग्निशालास बिज्याना तःलि तिला, मुमुली वेपछुना लः
 मचवातले पिया अग्निशालास ज्वना बिज्यात । लः क्वात घका सोका,
 वना व भिक्षु गोत् लला ज्वंगु खाताया सिधे ज्वना बिज्यात । उगु बछते
 भिक्षुपिसं “मग्ते ! चिला बिज्याहूँ, जिनिसं ज्वना जो” घका खाता
 ज्वना अग्निशालास हल । शास्तानं लःबल छगः कायके छवया
 बवालखं प्याका व भिक्षुपिसं वं पुनाज्वंगु चीवर ज्वके बिद्या, बवालखं
 ह्नीके बिद्या, क्वातुगु न्यमाले तयेके बिल । जले बयालिवक बना
 बवालखं शरीर प्याका पित्तपिया मोल्ह्नीकल । जले बया मोल्ह्नी
 सिधबले व पुनेगु चीवरत नं गन । जले वीत चीवरं पुंका पुनाज्वंगु
 कावायवस्त्र लखे हीके बिद्या न्यमाले तयके बिल । जले बया शरीरे लः
 गने पुं बले व (—वस्त्र) नं गन । वं व कावायवस्त्र चिना, छगुलि
 पुना, शरीर हल्का जुया एकाग्र चित्त याना खाताय् गोत् लु । शास्ता
 बया छर्षो फुले बना “भिक्षु ! ज्व छंगु शरीर विज्ञान मबया, निरूपकारी
 जुया, सि टुकडाये भूमिस गोत् ललितिमि” घया ज्व गाथा घया
 बिज्यात—

“अचिरं वतयं कायो पठवि अघसेस्सति ।

छुदो अपेतविज्जाणो निरत्वं व कलिङ्करंति ॥”

अर्थ—

“एव शरीर ताकाल मवय्वं हे विज्ञान रहित जुया उया ह्यले मकुगु सिंगों वें पृथ्वीस परे जुया एवनी तिनो ।”

पदार्थ—अन “अखिरं वत” छंगु—मिळु ! याकनं हे एव शरीर पृथ्वीस गोत्तुलितिनो, प्रकृति शयनयें एव शरीर पृथ्वी वचोने वचनितिनो । “छुद्धो” छंगु विज्ञान मकुगुलिं छालिं जुया वचनितिनो, ह्यरवंगु छका वयंगु अः । छु वें ? “निरर्थं व कळिङ्करं” छंगु निरूपकारी, निरर्थक सिं र्वें वें । सिं काःवनीपिं मनुतेसं जंगले झाहीं वना, ततप्यंगु सिं जुवव ततप्यंगु सिं पुचले तया, बेकोगु सिं जुवव बेकोगु सिं पुचले तया त्वास्हाना सिं कू वय्की । बाकिगु ध्यामगु धीमिगु व गो दुगु त्वास्हाना अन हे तोःतायकी । मेपिं सिं माःपिसं वया व कया यंकी छंगु नं महु । स्वया स्वया यःत उया हयले दुगु जक काई । मेगु पृथ्वीलेसं पडे जुया एवनी । व सिंठारा जुससां उगु जगु जपामद्वारा छाताया तुतो वा तुतोह्वीगु कपि वा पीडा वय्के नं कय्यो । तर एव आत्ममावे व्वंगु स्वोनिगु भाग मध्ये छगु भागं हे छाता जावि वय्के वें अथवा मेगु छं उपयोगीगु वस्तु वय्के उगु छंगु महु । केवल निरर्थक, छं छं उया हयले महु । एव शरीर गोत्तुचा मवय्वं हे विज्ञान मवया पृथ्वीले गोत्तुलितिनो ।

धर्मवेशनाया अन्तस पूतिगत्ततिस्स स्थविर प्रतिसम्भवा सहित् अरहन्त जुल । मेपिं मं आपालं ओतावशाधिं जुल । स्वविर नं अरहन्त

जुया हे परिनिर्वाण जुल । शास्तानं बंगु अग्निसंस्कार याकेबियां धातु
कया चैरय वयुके बिल ।

मिक्षुपित्तं शास्तायाके ग्यन — “मन्ते । पूतिगत्ततिरख स्थविर
गन उत्पन्न जुल ?”

“मिक्षुपि ! परिनिर्वाण उवी घुंकल ।”

“मन्ते ! घुनु प्रकारं जरहत् उपनिषय तम्पन्न जूह्य मिक्षुयः
झाय शरीर उवगिका उवने माल ? छु कारणं ववे त्वधुल ? जरहत्
उपनिषय तुगुया कारण छु छः ?”

“मिक्षुपि ! एव व्यास्कं एवं चःमं यानावोगु कर्मयागु कारणं हे
जू गु छः ।”

“मन्ते ! वं छु यानावसले ?”

“मिक्षुपि ! अये जूसा बौलाक न्यं ।”

एव जुलसां काश्यप सम्यक्सम्बुद्धया पालाय भ्याघा जुया
यक्को कंगत लाना मालिकजनपित उपस्थान यात । इमित बिया ल्यंनुगु
मिया जूवंगु । मिया नं ल्यंनुपि ‘स्याना तयातयेबले उवगिगना वनी’ छका
गये यायेबले स्वया वने मर्कगु छः अये याना इमिगु हुगववे व पपुववे
एवयला बो चिना तंगु । इपि कःहेखुनु मिइगु । आपलं हे वेबले वःगु
सागि नं खुके बिइगु । छग्गु वया रसभोजन तयार जुया उवंबले छह्य
औणासवी मिभाटन् यायां छेया लुछाय वना उवन । स्थविर छना वं
बिलप्रसन्न याना “मि आपालं प्राणोपि स्याना नये धुन । आर्यं नं जिगु
छेया लुछाय वना बिउयाना उवन । छे वुने साःगु भाजन नं तयार

[१८९]

जुवाल्मंगु हु । वसपोलयात भिक्षा बी माल' एका वसपोलया भिक्षापात्र
कया भिक्षापात्र जाय्क सुस्वादिष्ट भोजन तथा स्वचिरयात पञ्चाय
प्रतिष्ठित याना वन्दना याना "भन्ते ! छलपोलं खंका विख्यागु छमंयात
जि नं मस्तक प्राप्तयाना काये कय्मा" एका प्रार्थना यात । स्वचिरं
"अथे हे ज्वीमा" एका अनुभोवन यात । "भिक्षुपि ! उगु सभयस या.गु
कमं अनुसारं हे तिश्ययात प्राप्त जुल । ऊंगतयगु ववे" तोषूगुया प्रभावं
तिश्यया शरीर छगूलि ववगित व ववे" नं तोषुल । जीणाश्वीयात
सुस्वादिष्टगु भोजन भ्युगुया प्रभावं अरहत्व प्राप्त जुल ।

८. नन्द सापूया कथा

“दिसो दिखं” धंगु ध्व धर्मवेशना शास्तानं कोशलजनपदै नन्द सापूया कारणे कना बिज्यागु छः । भावस्ती जुलसां अनाथ-पिण्डक गृहपतिवा आइच्च, महाधनी तथा महोभोगी नन्द धंगु सापू सातम् बयां बिचायामा छवन । व जुलसां गये केणिय जटिल^१ प्रपञ्चामेधं (छवना ध्वंगु छः) अये हे सापूया रूपे छवना जुजुया कर मुंका यःगु कुटुम्ब रक्षा याना छवन । समय समयत पञ्चगोरस जोना अनाथपिण्डकथाथाय् वया शास्तायागु वसंन याना, धर्ममवण याना, यः छवनेवाय् बिज्याकेत वं शास्तायात प्रार्थना याइगु । शास्तानं वंगु ज्ञान परिपक्व उचोनुयात लना त्याही बिज्यायाना परिपक्व जू गु खँ सोका छगुया दिने महाभिक्षुसंघवितं चाहुयेका चारिका यायां लंगु छकेखिला व छवनीगु वासं सत्तिक छमा सिमाया वये फेतुना बिज्यात । नन्द शास्तायावाय् वया वन्दना याना कुशलवार्ता याना शास्तायाव निमग्गना याना ग्हेनु तक्क भिक्षुसंघवित प्रणीतगु पञ्चगोरस दान बिल । ग्हेनु बुद्धनु शास्तानं अनुमोदन याना दान कवाविधा प्रवेशगु प्रानुपूर्वि

१. केणिय जटिलया खँ आयुष्मान् अमृतानन्दया बु. वा. भा-३, पृ. ४३९ त दु ।

कथा कना बिज्यात । कथाया अन्त नन्द सापू ओतापतिकले प्रतिष्ठित जुया शास्तायागु पात्र ज्वना तापाकक तक्क ल्यूल्हू वन । अले शास्तानं “उपासक ! स्वाल ज्वे” घका रोकेयासेलि बन्वना पाना स्याहाँ वन । अले वेँत छह्य ब्याघाँ कयेका स्यानाबिल । ल्यूले कयाज्वेपि भिक्षुपिसं जना शास्तायाथाय् वना छाल—“अन्ते ! नन्द सापूनें छलपोल वन बिज्यागुलि महावान बिद्या ल्यूल्हू कया स्याहाँ बंभले स्यात । घदि छलपील मबिज्यागु जूसा व मरण ज्वी मखु छं ।” शास्तानं “भिक्षुपि ! जि वसां मबोसां, व प्यंगू विशा व प्यंगू अनुविशा सा बंसानं वेँत मरणं मुक्त ज्वीगु उपाय छुं मनु । गुगु ज्या न छुँतयेसं, न शत्रुतयेसं याई, उगु ज्या ध्व सत्त्वपित वःगु प्रबुष्टचित्तं, तथा मखुगु बासे वनाज्वंगु चित्तं हे याई” घया ध्व गाथा घया बिज्यात—

“दिसो दिसं यन्तं कयिरा वेरी वा पन वेरीनं ।

मिच्छापणिहितं चित्तं पापियो नं ततो करे’ति ॥”

अर्थ—

“शत्रुं शत्रुयात, बेरि बेरियात गुलि हानि याइगु छः, व स्वयानं अधिक हानि मखुगु मागे वनाज्वंगु चित्तं याई ।”

पदार्थ—अन “दिसो दिसं” घाःगु छुँ छुँयात, “दिस्वा” धंगु ध्व जुलसां पाठया बाकिगु भाग छः । “यन्तं कयिरा” धंगु—गुगु वेँत नुकसान याइगु छः । द्वितीय पदेनं वये हे छः । वये घाःगु छः कि—छह्य मित्रघोहि छुँ मेहसित, काय्, कला, बुँ, वस्तु, सा, म्ये

आविद्यात् अपराधं याते गुह्यसित्तं अपराधं याईं चैत नं जये हे; अतः
 अपराधं याः ह्यं छुं कना—बैरी वा छुं गुणु कारणं याना वैरतया
 क्वं ह्यस्यां वैरीयात् कना, अः गु कर्कसताया कारणं वा रीत्रताया कारणं
 वा गुणु चैतं पीडा बिह्यु छः, काय, कलापित वा पीडा बिई; कुं
 हत्यादि वा विनाश याना बिई, वंगु ज्याम वा कया बिई; किणु
 अक्रुशलपथे मिष्यारूपं तैतः गु जूयानिति “मिच्छापणिहितं चित्तं”
 घका घाः गु छः । “पापिथो नं ततो करे” छंगु व पुश्वयात् कयासिनं
 तः घंगु पाव याई । उक्तप्रकारयापि शत्रुं वा वैरीयात्, वैरीं वा शत्रुयात्
 यगु हे आत्मभावस कुः छ उत्पन्न याना बिई । ज्याम वा कया बिई ।
 थ्व अक्रुशल कर्मपथे मखुवै तयातः गु चित्तं यगु आत्मभावे नं पीडा बिई,
 लाछीं आत्मभाव तक्कनं प्यंगु नरकस वाछ्वया छपों ह्कने बीमखु ।

वेशनाया अन्तस आपलं श्रोतापत्ति आवि फलस प्राप्त जुल ।
 महाजनपिनि निति सार्थक वेशना जुल । जन्मजन्मान्तरस उपासकं
 याः गु छे घाः सा भिक्षुपिसं मय्यं । उकि शास्तानं व छे कना विमज्या ।

६. सोरेय्य स्थविरया कथा

“न तं माता पिता कथिरा” वंगु एव धर्मरेताना सोरेय्य नगरस उत्पन्न बुया आवस्तीस शास्तानं अन्त याना विवयात् । सम्यक्सम्बुद्ध आवस्तीस एवना विज्याना एवंचले सोरेय्य नगरस, सोरेय्य श्रेष्ठीपुत्र छह्य पासा नापं सुखपूर्वक रघस एवना महान परिवारपि नापं मोल्हूत नगरं प्याही बन । उगु समयस महा-कात्यायन स्थविर सोरेय्यस शिक्षाटन्वा लागि बनेगु इच्छा याना नगरया पिने संघाटी पारुपन याना एवन । स्थविरया शरीर जुलसां सुवर्ण वर्ण । सोरेय्य श्रेष्ठीपुत्रं वसपोलयात् छना मत्तो ल्ठीकल— “अह्ण । एव स्थविर वा जिह्ण कला जूता अथवा जि कलाया शरीरवर्ण वा एव शरीरवर्णयं जूसा गुलि ज्पूछं ।” एवे बने तय्यं हे वया पुण्डलिक्क अन्तरघान जुल । स्त्रीलिङ्ग उत्पन्न जुल । लज्जा छाया रथं व्वाही वया व विस्त्युं बन । परिवजनपिसं वयात् ह्यसोके मकया “एव छु ?” छका छाल । व तक्षशिक्षाया लेंपु जिना बन । वया पासाह्यस्यां उखें य्छे माःजुल नं छके मफुत्त । मोल्हया सकलें छे बन । “श्रेष्ठीपुत्र गो ले ?” छका न्यसेलि “मोल्हया वलज्जी छका मनेतया” छका छाल । अले वया माँ-बोपिसं अन माला मखना खोया, बिलापयाना “सित उची” छका मृतभोजन बिल ।

सधुशिक्षा पाके वनाश्वंशु क्षुण्ण वाक्का खना गात्राया स्यूस्यु क
 वन । अले वेत खना मन्तेसं “जिमि गात्राया स्यूस्यु वया खन; जिमितं
 वनत जुया म्हाय् घका मस्यु” घका घाल । वं नं “जिमिसं वःगु वाक्का
 व्हाकी, जि वंवल हे ववे ।” वनाश्वंशु वं वंशु क्षुणा विया क्षुण्ण गात्राय्
 वाय् काल । मन्तेसं मने श्वीकल—“तधुशिक्षा नगरे को धेष्ठीपुत्रवः
 कला महु । वंत छाये । कोत ववको उपहार वई” घका इवि वना
 “स्वामी । क्षित स्त्रीरसन क्षुण्ण हयागु कु” घका घाल । वं ध्व खं स्यना
 सःतके क्षुवया वःगु हे अनुकूप अभिकप प्रासाधिक खना स्नेह उपसन्न जुया
 वःगु खें तल । मिजंत मिसा, मिसात मिजं मजू धंगु महु । मिजंतसें
 मेविनि मिसात स्यंका तिनावन । आपलं दोल ववं नरक भोग याना मन्
 जू वंवल्ले आत्मभाव सच्छिगु मिसा श्वीयो ।

आनन्द स्वखिर जुलसां क्षुण्ण लाक कल्प पारमिता पूर्णयाना
 विद्याह्य आयंभावक खः । संसारे चाःहिला जुया श्वंवल्ले क्षुण्ण
 आत्मभावस कोतय्गु कुसे जन्म जुया मेविनि मिसात स्यंका नरकभोग
 याना बाकिगु आत्मभावस मेविनि पादपरिचारिका मिसा जूगु खः ।
 न्हेगु आत्मभावस बीज महुह्य (—नपुंसक) जुल । मिसात जुलसां वान
 आवि पुण्यकर्म याना मिसा जुया खनेगु इच्छा मवेका “ध्व जिमिगु पुण्य
 पुण्यत्वभाव प्राप्त याय्वा निरिं उवीवा” घका चित्ते अछिठान याना
 तिनावन घाःता पुण्यत्वभाव प्राप्त उवी । पतिवेवया (—पतिव्रता)
 जुया स्वामीया प्रति बालाक प्रतिपत्ति पुरा याय्गुलि नं पुण्यत्वभाव
 प्राप्त जू ।

एव श्रेष्ठिपुत्र कुलसौ स्यविरया उपरे भबुञ्चित चित्त उरपन्न
याना एवहे आत्मभावस मिसा कुल । तक्षशिक्षाया श्रेष्ठिपुत्र नापं
संवास जुया वया एवाये वत । फिना इयका वं काय् स्वीकल । व
पलाछिना वनेसःबले मेह्य नं काय् स्वीकल । यगु प्रकारं वया एवायेएवंपि
निह्य मस्त वत । सोरेय्य नगरस वयावाछं दुपि निह्य नापं याना
एवह्य कार्पाव कुगु कुल । उगु समयस सोरेय्य नगरं वया पासा
श्रेष्ठिपुत्र ग्यासःगू वाडा उवना तक्षशिक्षास्य वना सुखपूर्वक रये एवना
नगरे हाहा वन । अले प्रासावघातले एवना ज्वा चाय्का लंपुपाखे
स्वयाएवंबले वंत खना ह्यसीका वाघी छवया सतके छवया तले फेतुका
वंत सत्कार सम्मान यात । अले वंत वं घाल—“मद्रे ! छंत जिमितसं
एवया न्हाया खनागु महु । तर छं जिमित तःघंकर सत्कार याना एवन ।
जिमित छं ह्यस्यूला ?” घका न्यन ।

“अः, स्वामी ह्यस्यू । छिकपि सोरेय्य नगरवासीपि
मण्डला ?”

“मद्रे ! अः ।”

अले वं अः मी-बीपि व कला काय्पिनि आरोग्यतायावारे न्यन ।
उह्यस्यो “मद्रे ! अः, इमित आराम दु घका घाल । छं इमित
ह्यस्यूला ?”

“स्वामी ! अः, ह्यस्यू । इमि काय् छह्य दु, व गनबुले
स्वामी ?”

“मद्रे ! एव छं छता ग्येमते । छग्हुया दिने जिपि व नापं

सुखपूर्वक रथे च्वना मोल्ह्नी घका प्याह्नी बना, तर व गन वन घका जिमिसं मस्यु । उखे दुखे चाःहिला मखना वया मी-बौवित कना । खया विलाप याना इमिसं पितुकर्म यात ।”

“स्वामी ! व जि हे छः ।”

“मठे । एव खे तोःति; छु घयागु ? जिमि पाता देवकुमारखे खंह्य पुदव छः ।”

“स्वामी ! अये वज्जीव्यु; तर व जि हे छः ।”

“अयेसा एव गये ले ?”

“व विने छिमिसं आयं महाकात्यायन स्वविरयात खना मखुला ? महाकात्यायन स्वविरयात स्वया जि ‘अहा ! एव स्वविच जिह्य कला जूसा अथवा एवया शरीरवर्णं ये जिह्य कलाया शरीरवर्णं जूसा गुलि ज्युखं’ घका मनेल्थोका । अले वये मनेल्थोके मात्रं हे जिगु पुदवलिङ्ग अन्तरधान जुल । स्त्रीलिङ्ग प्राबुर्भाव जुल । स्वामी ! अले जि लज्जावाया स्वीतं घाय्मछाला विस्युं वया वन वयागु छः ।”

“अहो छं बडो मयानकगु ज्या यात । जितः छाय् मघयागु हे छं स्वविरयाके खना फोने घुंनसा ले ?”

“स्वामी ! मफोनानि ।”

“स्वविर गन हु घका स्युसा ?”

“एवहे नगरया आषय कया च्वना विज्यामा च्वन । स्वामी !

यदि भिक्षाटनं यायां यन्न विजयात् धाःसा जि जि आर्यायात् भिक्षा
आहारं विधे ।”

“अये जूसा याकनं सत्कारं या ।”

“अी आर्यायाके क्षमां कोने” धका (व बंजात्) स्वविरं विजयाना
क्यंयुं यासे वना, वन्वना याना, छल्लेखिक्क फेतुसा “भन्ते ! कन्हे जिणु
भिक्षां प्रहणं याना विज्याहुं” धका विन्ति यात् ।

“खेठिपुत्रं ! खं आगन्तुकं मखुसा ?”

“भन्ते ! जिमिणु आगन्तुकं भावया खं यना विज्याय्मते; कन्हे
जिमिणु भिक्षां प्रहणं याना विज्याहुं ।” स्वविरं स्वोकारं याना विजयात् ।
स्वविरया नितिं छे नं महानं सत्कारं तटपारं यात् । स्वविरं कन्हेखुणु
व छेयां सुखाय विजयात् । अले वसपोलयात् फेतुका प्रणीतगु आहार-
द्वारा भोजनं याका खेठिपुत्रं व भिक्षायात् यंका स्वविरया पालिके
भोस्तुका “भन्ते ! जि वासायात् क्षमां याना विज्याहुं” धका धाल ।

“एवं छु खः ?”

“भन्ते ! एवं न्हाया जि अटयन्तं घोह्यं वासा खः । छल्लपोलयात्
खनां वं वये मनेतल । अले वया पुव्वलिकं अन्तरघानं जुल । स्त्रीलिकं
प्रादुर्भावं जुल । भन्ते ! अपराधं क्षमां याना विज्याहुं ।”

“अये जूसा वं. छन्तं जि क्षमां बी ।” स्वविरं “क्षमां बी” धका
धायं भात्रं हे वया स्त्रीलिकं अन्तरघानं जुल । पुव्वलिकं प्रादुर्भावं
जुल । पुव्वलिकं प्रादुर्भावं उवीभात्रं हे वयात् तद्धशिक्षाया अंघ्रिपुत्रं
धका धाल ।

(आःयाह्य भातह्यस्यां घाल) — “सोम्य पासा ! एव मस्त निह्य छंगु एवाये च्वापि, जिगु कारणं बुपि जूयानिति निह्यं छी हे मस्त छः । अनसंतुं च्चने उत्कथिठत उचोमते ।”

“सोम्य ! छगू हे आत्मभावे न्हापा निजं जुया लिया मिसा जुया हाकनं जि मिजंतुं जुल । बडो विपर्यास जुल । न्हावा जिगु कारणं निह्य कायपि बत । आः जिगु एवाचं निह्य कायपि बत । व जि छगू हे आत्मभावस विपर्यास प्राप्त जुल । हानं छे उचनी घका भाषी मते । जि आर्यपाचाय् प्रव्रजित जुये । एव मस्त छंगु जिम्मा जुल । बुमि प्रति अप्रमावी उचोमते” घया पुत्रपित चुप्या मया, पितुपिया बौह्यसित भालाबिया, प्याही बया स्थविरपायाय् प्रव्रजित जुल । स्थविरं नं वंत प्रव्रजित याना उपसम्पदा याना नापं नापं इवना हे चारिका पायं प्रावस्ती वन । बया नां ‘सोरेय्य स्थविर’ घका च्चन ।

जनपरवासीपिसं व खं लोका होहत्ला जुया आश्रयं चाया (वसवोलया) न्हाणे वना ग्यन—“मन्ते ! बये छःला ?”

“आवुसो ! छः ।”

“मन्ते ! बये नं उचोयो छनिका । छलवोलया एवायं निह्य मस्त बत, छपिनिगु कारणं निह्य मस्त बत । उकीमठये गुह्यसिया उपरे छपिनि अपो स्नेह जूले ?”

“आवुसो ! यःगु एवाये च्वापिनि प्रति ।”

बो बोपिसं निरन्तर बये हे ग्यनीगु । स्थविरं नं एवाये च्वापिनि प्रति हे अपो स्नेह कु घका घाइगु । लिया “जिके स्वीगु” प्रति स्नेह मवु”

[१९६]

घका घाल । भिक्षुपिसं “ध्वं असत्य खं ल्हात । ग्हाया घाःला प्वाये
ध्वंवि पुत्रपिनि प्रति अपो स्नेह बु” घया “जाः जिके गननं स्नेह मबु”
घका घाल । “मन्ते ! असत्य खं ल्हात” घका शास्तायात न्यंकल ।

“भिक्षुवि ! जि पुत्रं असत्य खं मल्हा । सम्पत्प्रकारं तयातःगु
चित्तद्वारा मायंभशनं खंबलेनिसं जि पुत्रया गननं स्नेह मन्त । गुगु गुगु
सम्पत्ति न मां-बोपिसं बयेकाबी, उजागु सम्पत्ति ध्व सत्वपिनि बुने ध्वंगु
सम्पत्प्रकारं तयातःगु चित्तं हे बीकु” घका घया शास्तानं ध्व गाथा
घया बिज्यात—

“न तं माता पिता कयिरा अञ्जे वापि च आतका ।
सम्मापणिहितं चित्तं सेय्यसो नं ततो करे’ति ॥”

अर्थ—

“भिक्षुसो वनाध्वंगु चित्तं गुलि उपकार यःत याइगु खः, उलि
उपकार मां-बो यःचित्तपिसं नं याई मखु ।”

पदार्थ—अन “न तं” धंगु उगु ज्या न मामं यानाबी, न बो नं,
न मेवि गुं यःचित्तपिसं । “सम्मापणिहितं” धंगु किगु कुशल कर्मपये
बीलाक तयातःगु चित्त । “सेय्यसो नं ततो करे” धंगु उगु ज्या स्वया
भियु, खेळतरगु, उत्तरोत्तर बंत याई, यानाबिई घाःगु अर्ध खः ।
मां-बोपिसं पुत्रपित घन ध्युसे खगू हे अक आत्ममावस, ज्या मयासे
सुखपूर्वकं जीविका याय्त गाक्क घन बीकु । विशास्त्राया मां-बोधि

<https://dhamma.digital>

[१९७]

अरुणत घनो, महाभोगी, वैत छद्म आत्मभावस सुकपूर्वक बीचिका धायुत
वाचक घन बिस । कार्यपित प्यंगु द्वीपस चकवती सम्पत्ति बीकुपि
मर्ति-द्वीपि महु । विण्यसम्पत्ति वा प्रथम ध्यानावि सम्पत्तिवा खँ ला छडे
हे तिनी; लोकोत्तर सम्पत्ति बीकं घयागु ला फन खँ हे महु । सम्पत्ति-
प्रकारं तथातःगु चित्तं जुलसां प्व भयावक सम्पत्ति बीकु । उकिं धा।गु—
“सेय्यसो नं तसो करे ।”

बेशनामा अगतस आपालं ओतापत्तिकलाविस प्राप्त जुल ।
महाजनपिनि निरति बेशना सार्थक जुल ।

Dhamma.Digital

चित्तवर्ग वर्णना सिधस

स्वंगुण वर्ग

<https://dhamma.digital>

आनन्दकुटी विहार गुठोया प्रकाशन

बुद्धकालीन ब्राह्मण (अप्राप्य) भाग-१ (पृ. ५०४) ...	७/-
बुद्धकालीन गृहस्थीहरू भाग-१ (पृ. ५८१) ...	८/-
बुद्धकालीन राजपरिवार भाग-१ (पृ. ६६५) ...	१०/-
बुद्धकालीन महिलाहरू भाग-१ (पृ. ५५६) ...	८/-
बुद्धकालीन परिव्राजकहरू भाग-१ (पृ. ७६६) ...	१६/-
बुद्धकालीन श्रावक-चरित भाग-१ (पृ. ३७८) ...	६/-
बुद्धकालीन श्राविका-चरित भाग-१ (पृ. १००५) ...	२२/-
बुद्धकालीन ब्रह्मादिदेव भाग-१ (पृ. ६६८) ...	१८/-
बुद्धकालीन प्रेतकथा ...	(पृ. ३८२) ... १०/-
बुद्धकालीन विमानकथा ...	(पृ. ४०४) ... १२/-
बुद्धकालीन दशैवटा ग्रन्थहरूको विषय-सूची ...	५/-
बुद्धकालीन ब्राह्मण भाग-२ (पृ. ६००) ...	१५/-
बुद्धकालीन ब्राह्मण भाग-३ (पृ. ६८०) ...	१७/-
बुद्धकालीन गृहस्थीहरू भाग-२ (पृ. ५६२) ...	१५/-
बुद्धकालीन गृहस्थीहरू भाग-३ (पृ. ६२४) ...	१५/-
जपान भ्रमणको डायरी ...	४/-
जातक संग्रह भाग-१ (पृ. २६६) ...	१०/-
जातक संग्रह भाग-२ (पृ. २४०) ...	८/-
जातक संग्रह भाग-३ (पृ. ३६०) ...	१३/-
धम्मपदद्वय कथा (नेपाल भाषा) भाग-२ (पृ. १६७) ...	१०/-